T. 1472

OP DE HOOGTE

GEÏLLUSTREERD-MAANDSCHRIFT

MET BIJLAGE „VOOR ONZE JEUGD." — VERSCHIJNT DEN 1STEN VAN DE MAAND

REDACTIE EN ADMINISTRATIE
KLOKHUISPLEIN 5 HAARLEM

PRIJS PER JAARGANG.....	f 5.—	STUKKEN BESTEMD VOOR DE
FRANCO PER POST.....	„ 6.15	REDACTIE EN ADMINISTRATIE
BUITENLAND EN KOLONIËN..	„ 8.—	KUNNEN OOK BEZORGD WORDEN
LOSSE AFLEVERINGEN.....	„ 1.—	DAMRAK 98 AMSTERDAM

DRUK EN CLICHÉ'S: JOH. ENSCHEDÉ EN ZONEN TE HAARLEM. PAPIEREN: P. PROOST EN ZOON, AMSTERDAM

VOOR ADVERTENTIËN WENDE MEN ZICH UITSLUITEND TOT DEN HEER D. BERREKLOUW
BROUWERSGRACHT 92 AMSTERDAM TELEFOON 9479

MR. J. G. PATIJN,
COMMISSARIS DER KONINGIN IN ZUID-HOLLAND.

HET AUTEURSRECHT WORDT VERZEKERD VOLGENS DE WET VAN 28 JUNI 1881 (STAATSBLAD 124)

FEITEN VAN DEN DAG

De Engelsche verkiezingen.

De binnenlandsche politiek van andere landen boezemt ons gewoonlijk maar matige belangstelling in. Zeer terecht bemoeien we ons liever niet met een anders huishouden; we hebben met ons eigen volkje dikwijls al meer dan genoeg te stellen. De verkiezingen in Engeland maken echter op dien regel een uitzondering; onder de feiten van den dag hebben zij in de maand December van onze aandacht het leeuwenaandeel opgeëischt. En dat is niet te verwonderen. Wat op dit oogenblik in Engeland gebeurt is een kenmerkend teeken des tijds, die het stempel draagt van de democratie. Er bestaat in Europa misschien geen lichaam, dat zoo herinnert aan vroeger tijdperken dan het Engelsche Hoogerhuis, saamgesteld uit den erfelijken adel. Wie tot de pairs behoort, zoo'n botterik kan hij niet zijn, neemt in het Hoogerhuis zijns vaders plaats in en beslist mee over het wel en wee van het land.

Minister Asquith.

En het is tegen de macht van dat Hoogerhuis, dat op dit oogenblik in Engeland de stormloop gericht is.

Het loont de moeite in het kort het verloop van den dezer dagen gestreden strijd na te gaan.

De lezer herinnert zich hoe, kort voor koning Eduards dood, het scherpe conflict ontstond, toen het Hoogerhuis, gebruik makend van zijn veto-recht, weigerde de begrooting goed te keuren en zóó een stagnatie teweeg bracht in 's lands zaken.

Hoewel in het gekozene Lagerhuis de liberale partij een stevige meerderheid had van 373 tegen 168 van de unionisten, 83 van de Ieren en 47 van de arbeiderspartij, besloot de regeering een beroep te doen op het Engelsche volk en ontbond zij het Lagerhuis.

Bij de daarop gevolgde verkiezingen, in Januari, die in hoofdzaak beheerscht werden door het vraagstuk der protectie en dat van de Engelsche oppermacht ter zee, keerden de liberalen heel wat minder sterk in het Lagerhuis terug dan zij er geweest waren. Zij bezetten nu 274 zetels, de unionisten eveneens 274 en de arbeiderspartij 40.

Niettegenstaande dit voor de liberale partij minder verheugend resultaat besloot de eerste minister Asquith, steunend op de hulp van Ieren en arbeiderspartij, toch de voorstellen in te dienen, die voor het vervolg een herhaling van het gebeurde moesten voorkomen en waarbij aan het Hoogerhuis ten aanzien van financieele wetten het veto-recht werd ontnomen, terwijl dit zijn kracht zou verliezen, ook met betrekking tot andere wetten, wanneer deze driemaal in twee afzonderlijke zittingen door het Lagerhuis zouden zijn aangenomen. Een belangrijke knotting dus van de macht van het erfelijk Hoogerhuis, dat begrijpelijkerwijs van deze voorstellen, door het Lagerhuis goedgekeurd, niet wilde weten. In ruil echter stelden de Lords, wel voelend, dat de volksgeest zich niet meer kon vereenigen met de zoo eenzijdige samenstelling van het Hoogerhuis, uitsluitend op grond van geboorte, voor dit Huis een hervorming te doen ondergaan, waarbij echter het geboorterecht gehandhaafd bleef.

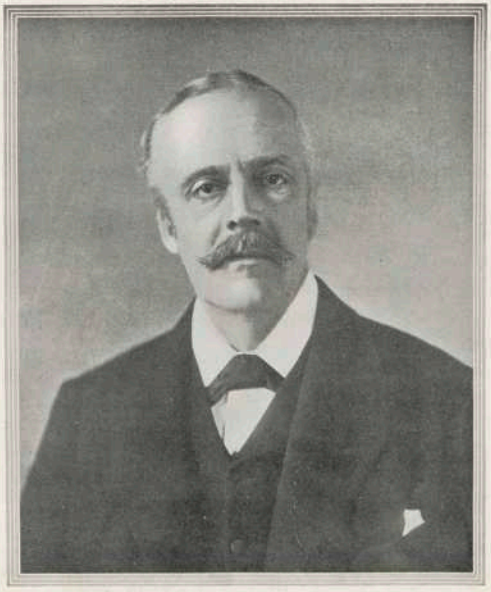
Inmiddels kwam het overlijden van koning Eduard en zijn opvolger George V, begeerig een conflict tusschen beide Huizen te vermijden, opperde het denkbeeld van een conferentie tusschen de leiders van de beide groote historische partijen in Engeland Whigs en Torries of, om ze te noemen met de namen, die ons tegenwoordig meer gemeenzaam zijn: liberalen en unionisten.

Ieder herinnert zich nog — 't is eerst kort geleden —

hoe deze conferentie op een mislukking is uitgeloopen en hoe Asquith toen besloten heeft opnieuw een beroep te doen op de kiezers door het Lagerhuis te ontbinden.

Wel zijn terstond nadat de conferentie haar werk had neergelegd nieuwe en verder gaande voorstellen tot hervorming van het Hoogerhuis door dit Huis in behandeling genomen, maar de regeering en de liberale partij waren van oordeel, dat deze hervormingen niet afdoend genoeg waren.

De zoo juist afgeloopen verkiezingen hadden dus uitdrukkelijk ten doel het Engelsche volk te doen uitspreken of het den Lords het recht tot het afstemmen van wetten, veto-recht, wenscht te ontnemen.

Lord Arthur James Balfour.

Er is met voor Engeland schier ongekende hevigheid gestreden en de aanvoerders van beide partijen hebben blijk gegeven van waar veldheerstalent. Die van de Unionisten, Lord Arthur James Balfour, heeft zijn groote troef uitgespeeld, toen hij aan den vooravond der verkiezingen verklaarde dat belangrijke kwesties, als die van het protectionisme, aan een volksstemming behooren te worden onderworpen. Het had ten doel de vrees van het volk voor te conservatieve besluiten van het Hoogerhuis op hoofdpunten te niet te doen.

En wat zal nu het gevolg zijn van de gehouden verkiezingen? Heeft het volk op ondubbelzinnige wijze te kennen gegeven, dat het de belangrijke door de liberalen voorgestane inkrimping van de macht der Lords wil? Neen, zegt deze, want dáártoe had het de liberalen in overstelpende meerderheid moeten afvaardigen en dat heeft het *niet* gedaan; de partijen keeren in dezelfde verhouding als vóór de verkiezingen in het Lagerhuis terug. Ja, beweert gene, want ook de vertegenwoordigers van de arbeiderspartij en de Ieren (Redmondisten) wenschen de hervorming van het Hoogerhuis en met de hulp van dezen heeft de regeering een aanzienlijke meerderheid. Dit laatste is juist. Maar op het oogenblik dat we dit schrijven is het nog de vraag of koning George op grond van den uitslag der verkiezingen bereid zal blijken het Hoogerhuis om te zetten door zooveel liberale pairs te benoemen, dat de aanneming van de veto-wet ook dáár verzekerd is. En gesteld dat dit geschiedt en het tegenwoordige, liberale ministerie-Asquith blijft aan de regeering, dan zal dit voor alle maatregelen afhankelijk zijn van de Katholieke Ieren, die op de wip zitten. Eigenlijk een toestand, die een zaken-kabinet zou wettigen.

Georges Clemenceau, in de wandeling, niet oneigenaardig, le vieux Satan genaamd, is voor eenigen tijd van zijn reis naar Zuid-Amerika te Parijs teruggekeerd en daarmede is de behandeling hervat van de zaak-Rochette, waarin, naast den Parijschen prefect van politie, Lépine, de oud-premier een hoofdrol speelt.

't Is weer een van die zaken, die een eigenaardigen kijk geeft op de Fransche zeden. Men wenscht iemand te vervolgen, een aanklacht tegen hem te zien ingesteld. Daartoe is een klager noodig en wanneer die zich niet opdoet, gaat men er eenvoudig een zoeken, fokt er desnoods een. De vraag is nu maar: heeft Clemenceau opdracht gegeven aan Lépine om een aanklager te zoeken of heeft deze laatste op zijn eigen houtje gehandeld?

Georges Clemenceau.

De commissie van onderzoek, waarvan merkwaardigerwijs het strijdlustige en -vaardige leeraar-kamerlid Jaurès

voorzitter is, heeft beide heeren gehoord en geconfronteerd en zoo Clemenceau oorspronkelijk al ontkende Lépine een opdracht in dien geest gegeven te hebben, hij is later reeds in zóóver op zijn eerste verklaring teruggekomen, dat hij toen toegaf mogelijk wel last te hebben gegeven iemand te zoeken, die in de zaak-Rochette een klacht kon indienen, maar daarmee niet bedoeld te hebben dat men desnoods een klager moest „maken."

Daar Lépine zeer gereserveerd is geweest in zijn uitlatingen, is het de vraag of wel ooit het juiste van de zaak bekend zal worden, misschien maar gelukkig voor Clemenceau, wiens reputatie er wel eens een nieuwen deuk door kon krijgen. Want hij moge een buitengewoon handig en bekwaam politicus zijn, bijzonder kieskeurig in de keuze der middelen, waardoor hij zijn doel zal bereiken, is hij nooit geweest.

Of overigens Clemenceau op politiek gebied nog ooit een eerste viool zal spelen mogen we betwijfelen. Strijdvaardigheid en jeugdig vuur bezit de bekwame ex-premier zeker nog en zijn Amerikaansche reis heeft bewezen, dat ook zijn physiek nog wel tegen de vermoeienissen van den politieken strijd bestand is, maar hij is nu reeds 69 jaar en waar binnen den eersten tijd nog geen uitzicht bestaat op een verandering in de Fransche regeering, die een kabinet-Clemenceau mogelijk zou maken, zou deze staatsman al op zeer hoogen leeftijd nog de beslommeringen van het regeeren op zich moeten nemen. Waarschijnlijker is, dat hij er de voorkeur aan zal geven zijn rustigen Senaatszetel te blijven innemen zonder ministers-portefeuille, waardoor hij een werkzaam aandeel kan blijven nemen aan het politiek leven zonder er de uiterste bedrijvigheid van te moeten meemaken.

Alfred de Musset.

Den 10^{en} December was het honderd jaar geleden, dat te Parijs geboren werd.

Alfred de Musset

Merkwaardig man, wiens levensgeschiedenis even merkwaardig is als zijn werk! We zullen de eerste levensjaren van de Musset voorbijgaan, maar vinden hem in 1828 te Parijs. Hij „deed" achtereenvolgens aan geneeskunde, rechten en handel, maar wierp zich op de letteren, nadat hij met Victor Hugo kennis had gemaakt door tusschenkomst van Foucher, Hugo's zwager. Lang heeft deze vriendschap echter niet geduurd, want de Musset, die met de romantiek nog wel eens spotte, voerde een philippica tegen het overladen vers, welke een breuk tusschen hem en Hugo ten gevolge had.

In 1829 verscheen zijn verzameling gedichten, getiteld „Contes d'Espagne et d'Italië", waarin o.a. voorkomt zijn ballade aan de maan, welk hemellichaam hij, zóó als het staat boven een toren, vergelijkt met de punt boven een i. Met deze „Contes" maakte de Musset naam; het gansche Quartier latin kende ze van buiten, maar de wereld, die gewoon is de zaken van ernstiger kant te bekijken vond ze shocking en nam er aanstoot aan. Hij schreef nu verschillende gedichten, waarin beurtelings de liefde, de luchtige, lichtzinnige liefde van één dag, wordt bezongen of uiting gegeven aan de troostelooze, geblaseerde stemming, waarin de dichter toen reeds verkeerde.

In 1832 verloor de Musset zijn vader en deze gebeurtenis maakte diepen indruk op hem. In zijn ernstige stemming nam hij zich voor ijveriger te worden en in werklijkheid schreef hij verschillende gedichten en tooneelwerken, rijk aan dichterlijke schoonheden en geestige wendingen. We noemen Un spectacle dans un fauteuil. La coupe et les lèvres, „Rolla," een uiting van levenszatheid, die een juist beeld geeft hoe het er in schrijvers binnenste uitzag en de tooneelstukken „Phantasio" en „Andrea del Sarto."

In 1833 begon er een periode in de Musset's leven, die van grooten invloed is geweest op zijn latere werken. In dat jaar trok hij met de onder het pseudoniem George Sand bekende schrijfster barones Dudevant, voor de wereld in kwaliteit van secretaris, in werkelijkheid echter als haar minnaar, mede naar Italië. Deze liaison was van korten duur, want mevrouw Dudevant werd de Musset al heel spoedig ontrouw en bedroog hem te Venetië met zijn geneesheer.

Dit moge voor de Musset zeer treurig zijn geweest, wij danken er zijn schitterendste werken aan, zijn „Confession d'un enfant du siècle", zijn „Nuit d'Octobre" en tal van zijn beste gedichten. Vooral zijn „Confession" is een interessant werk, omdat de Musset daarin zich zelf teekent.

Later heeft hij zich nog met George Sand verzoend,

maar ook deze verzoening is maar zeer tijdelijk geweest.

Een man als de Musset, voor wien de liefde de groote drijfveer in het leven vormde, kon niet lang den invloed van de vrouw ontgaan. We zien hem dan ook later in betrekking tot de beroemde tooneelspeelster Rachel Felix en de groote zangeres Viardot Garcia, meer bekend onder den naam Malibran. Zijn verhouding tot deze vrouwen was echter van idyllischer aard dan die tot Sand en leidde dan ook niet tot zulke stormachtige gevolgen. Malibran had zelfs, evenals mevrouw Joubert, die hem meer een moederlijke vriendin was, een zeer gunstigen invloed op hem en zou er misschien in geslaagd zijn hem te redden van den ondergang door de absinth zoo zij zelf niet zoo jong gestorven was.

Een aardig groepje.

Want — en dit maakt het einde van dezen man zoo diep treurig — de Musset ging zich na '40 meer en meer te buiten aan absinth, trachtte zijn leed te „verdrinken" en dit is dan ook wel de oorzaak geweest, dat hij na dit tijdstip niet veel meer produceerde en dat, wat er van zijn hand verscheen, ver achter stond bij zijn vroegere werken.

De Academie nam hem in '48 onder de onsterfelijken op, maar de Musset vertoonde zich hier zelden of nooit. Den 2^{en} Mei 1857 stierf hij te Parijs.

Tot besluit van dit bij het portret behoorend bijschrift, waarin wij allerminst gepoogd hebben volledig te zijn, een enkel woord over de Musset's schrijftrant.

De groote bekoring zijner verzen is gelegen in de ongeëvenaarde natuurlijkheid van de taal en even eenvoudig en ongekunsteld was hij in zijn prozawerken. Het karakter van zijn werk is het best belichaamd in het lieflijk beeld van zijn heldin Mimi Pinson, in afwisseling met zijn eigen figuur van wereldsmartdrager. Zijn devies had kunnen zijn: J'aime, je souffre.

Alfred de Musset heeft veel liefgehad en veel geleden, dus mogen we hem ook véél vergeven, met name zijn zwakheid, die hem gebracht heeft tot de betreurenswaardige onmatigheid, die zijn laatste jaren onvruchtbaar heeft gemaakt.

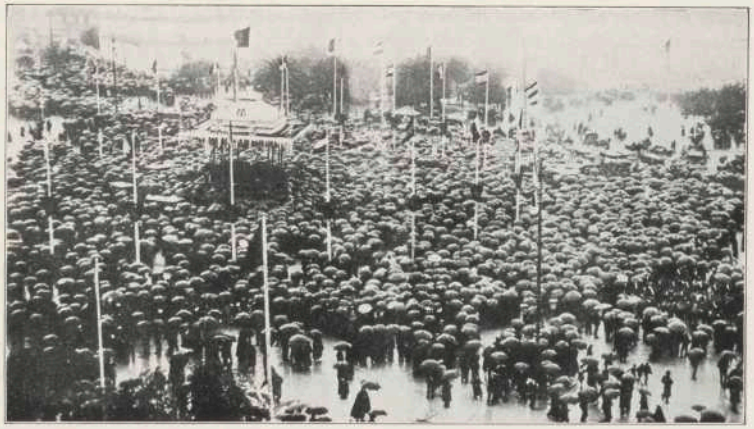
aardige groepjes

Een paar hebben we onzen lezers voor te stellen.

Het eene vertoont de kinderen van kroonprins Gustaaf Adolf van

Kroonprins Olaf van Noorwegen (links boven) en de oudste vijf kinderen van het Engelsche koningspaar.

Een betooging te Lissabon.

Zweden. De grootste van beide kereltjes is prins Gustaaf Adolf, hertog van Westerbotten, die in April 5 jaar zal worden. De tweede, óók een jongetje, is prins Sigward, hertog van Uppland. En het zusje, dat ze tusschen hen in hebben en dat nog geen twee jaar oud is, vergenoegt zich nog met den naam van prinses Ingria, zonder een hertoginnetitel erbij.

De Zweedsche kroonprins, die getrouwd is met de Engelsche prinses Margaretha van Connaught, leidt een zeer gelukkig huwelijksleven; zijn vrouw kan zich met de Zweedsche levens- en opvoedingswijze goed vereenigen en is in haar nieuw vaderland zeer bemind.

Het andere groepje geeft te zien de oudste vijf kinderen van koning George van Engeland, de jongens in het kostuum van de Schotsche Hooglanders. Het zijn: de kroonprins Eduard Albert, geboren 23 Juni '94 en dus nu zestien jaar, prins Albert, geboren 14 December '95, prins Henry, die 31 Maart 1900 en prins George eindelijk, die 20 December 1902 het levenslicht zag. Het eenige dochtertje van het koninklijk echtpaar is prinses Victoria Alexandra en volgt in leeftijd tusschen den tweeden en derden jongen, want zij is 25 April 1897 geboren. De benjamin van het vorstelijk gezin, óók weer een jongen, komt op ons kiekje niet voor. Het is prins John, 5 jaar oud.

Zooals men ziet behoeft men zich in Engeland voorloopig nog niet ongerust te maken voor uitsterving van het vorstenhuis; in rechte linie zijn er vier troonopvolgers.

Ten slotte geven we nog een ander Scandinavisch prinsje, dat echter nauw aan de Engelsche koningskinderen verwant is. De kleine boy, die zoo parmantig te paard zit, is kroonprins Olaf van Noorwegen, óók een kleinzoon van wijlen koning Eduard, want de tegenwoordige koning van Noorwegen Haakon is getrouwd met prinses Maud van Engeland, zuster van George V.

Het prinsje is den 2^{den} Juli 1903 in Appleton-house, Sandringham, dus in Engeland, ter wereld gekomen.

Een betooging.

Het lijdt nu wel geen twijfel meer of het Portugeesche volk in al zijn geledingen is ingenomen met de verandering, die in den regeeringsvorm heeft plaats gehad, uitgezonderd misschien enkele fracties, die bij het voort-

Een hoekje in het Multatuli-museum te Amsterdam.

bestaan van het vroegere knoei-régime belang hadden.

Zuidelijke volken zijn demonstratief van aard en zóó hebben dan ook de Portugeezen herhaaldelijk door straatbetoogingen van hun vreugde over het uitroepen der republiek doen blijken. Zulk een betooging, gehouden den 1sten December door meer dan 40 000 menschen, geeft onze plaat te aanschouwen. Het was blijkbaar zeer ongunstig weer; de overal opgestoken parapluies geven het plein het aanzien van een uitgestrekt veld, begroeid met reuzenchampignons.

Legagneux, die het hoogte-record veroverd heeft.

was saâmgebracht. Bijgaande afbeelding geeft een kijkje in het hoogst eenvoudig ingericht museum.

Legagneux,

de bekende Fransche luchtschipper, wiens portret we in een onzer vorige nummers hebben gegeven, heeft dezer dagen opnieuw de aandacht op zich gevestigd door het hoogte-record te veroveren. Hij bereikte een hoogte van 3200 Meter. We beelden hem hier nogmaals af, gezeten op de toestel, waarmede hij zijn stoute vlucht volbracht heeft.

Multatuli museum.

De lezer herinnert zich met hoeveel piëteit dezen zomer de bewonderaars van Eduard Douwes Dekker den vijftigsten verjaardag van het verschijnen van de Max Havelaar hebben herdacht. Men heeft toen een tentoonstelling bijeen weten te brengen, waar zooveel mogelijk alles verzameld was, dat tot Multatuli in eenige betrekking heeft gestaan. Hiermede was men echter niet tevreden. Een tentoonstelling is van tijdelijken aard en men wenschte iets, dat blijvend aan den genialen schrijver zou herinneren.

Zóó ontstond het plan een Multatuli-museum te stichten, een plan dat ook tot uitvoering is gekomen.

Den 8sten December is te Amsterdam in een der lokalen van het stedelijk Museum het Multatuli-museum geopend, waarin zooveel doenlijk alles is bij elkaar gehouden, dat op de tentoonstelling

Robert, hertog van Chartres.

Den 5cn December is te Parijs overleden

Robert, hertog van Chartres,

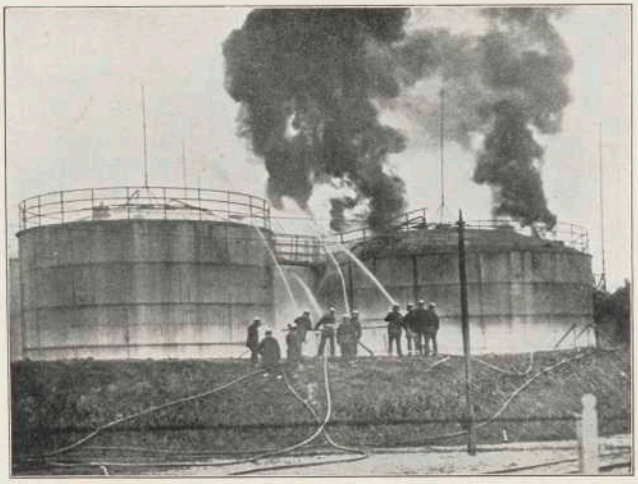
oom van het tegenwoordige hoofd van het geslacht van Orleans, Philippe, die, zooals men weet, als pretendent voor de Fransche troon verblijf houdt op Wood Norton in Engeland. De hertog van Chartres, geboren te Parijs den 9cn November 1840, was een zoon van den hertog van Orleans, oudsten zoon van koning Louis Philippe. Hij heeft zoowel de veldtocht in Italië als den oorlog van '70 meegemaakt en was meer militair dan politiek man, zoodat hij dan ook de laatste jaren rustig woonde in Frankrijk, op welks troon zijn geslacht aanspraak maakt.

Robert van Chartres was gehuwd met zijn nicht, prinses Françoise van Orleans en heeft drie kinderen, twee dochters, gehuwd met prins Waldemar van Denemarken en Patrice de Mac Mahon, hertog van Magenta, en één zoon, den hertog de Guise.

Brandende benzine.

De bladen hebben melding gemaakt van den geweldigen brand in eenige benzinetanks te Rummelsburg bij Berlijn.

Ieder weet hoe fel deze vloeistof brandt en begrijpt dus dat er, toen eenmaal de brand ontstaan was, aan blusschen niet te denken viel. Men kon slechts door nat- en koelhouden trachten zooveel mogelijk tanks te sparen, want benzine ontbrandt reeds bij een eenigszins hooge temperatuur.

De brand in de tanks te Rummelsburg.

Gelukkig had men er bij het samenstellen dezer tanks zorg voor gedragen de deksels er los op te maken, zoodat deze er bij het ontbranden van het gevaarlijk goedje afvlogen; anders zouden zeker de tanks uit elkaar zijn gesprongen, wat hoogst waarschijnlijk ongelukken ten gevolge zou hebben gehad.

De brand, die eenige dagen heeft aangehouden, heeft groote verliezen berokkend, want een aanzienlijke waarde aan benzine is verbrand.

ernstig spoorwegongeluk

Den 5n December heeft bij Willesden, niet ver van Londen, een plaats gehad. De trein naar Londen stond stil aan het station toen een andere trein er met kracht achter op reed. Op bijgaande afbeelding ziet de lezer hoe door den schok de achterste waggon van den stilstaanden trein vernield is. Van de reizigers is er één gedood en zijn er meer dan veertig gewond waarvan verscheidenen ernstig.

Het spoorwegongeluk bij Willesden.

Geen kunst, die tegenwoordig zooveel beoefend wordt als die van den fotograaf. Een toerist zonder camera, bengelend aan zijn schouder, is een witte raaf, er ontbreekt iets aan zijn uitrusting, hij of zij mag nauwelijks op den naam „toerist" aanspraak maken en wie van de reis geen zelfgenomen kiekjes meebrengt, heeft kans beschouwd te worden als een halfwilde of als iemand, die opsnijdt en maar *zegt*, dat hij op reis is geweest, precies als zooveel families, vooral in Frankrijk en België, die zich zomers gedurende een paar maanden getroosten „achter" te huizen om vrienden en kennissen te doen denken dat ze naar de baden of à la campagne zijn.

De vraag is echter of al dat amateur-gefotografeer iets met kunst heeft uit te staan en we zijn zoo vrij, n'en déplaise hen onder onze lezers, die mede behooren tot de in de fotografeerkunst liefhebberenden, die vraag ontkennend te beantwoorden. Terwijl zelfs het werk van beroepsfotografen maar al te dikwijls véél te wenschen overlaat en zich vergenoegt niet meer te geven dan een min of meer gelijkend beeld van den of het gefotografeerde, staat dat van den liefhebber meestal nog heel wat lager.

De meeste van de geproduceerde kiekjes zijn vrij onbeholpen dingen en hoogstens geschikt om te dienen als herinnering aan een bepaalde episode van de reis of het tochtje, zonder daarvan een behoorlijken indruk te geven aan degenen, die daarbij niet tegenwoordig waren en dien indruk dus alléén zouden kunnen krijgen door het aanschouwen van de gemaakte foto. Als souvenir moge dan zulk een kiekje voor hem, die het genomen heeft, wel eenige waarde hebben, we zullen het er zeker allen over eens zijn, dat het 't streven van den amateur-fotograaf, om eigen en anderer genoegen te verhoogen, behoort te zijn, iets beters te geven, de foto's zoo goed mogelijk te maken, ze meer en meer te doen beantwoorden aan de eischen van kunstfotografie.

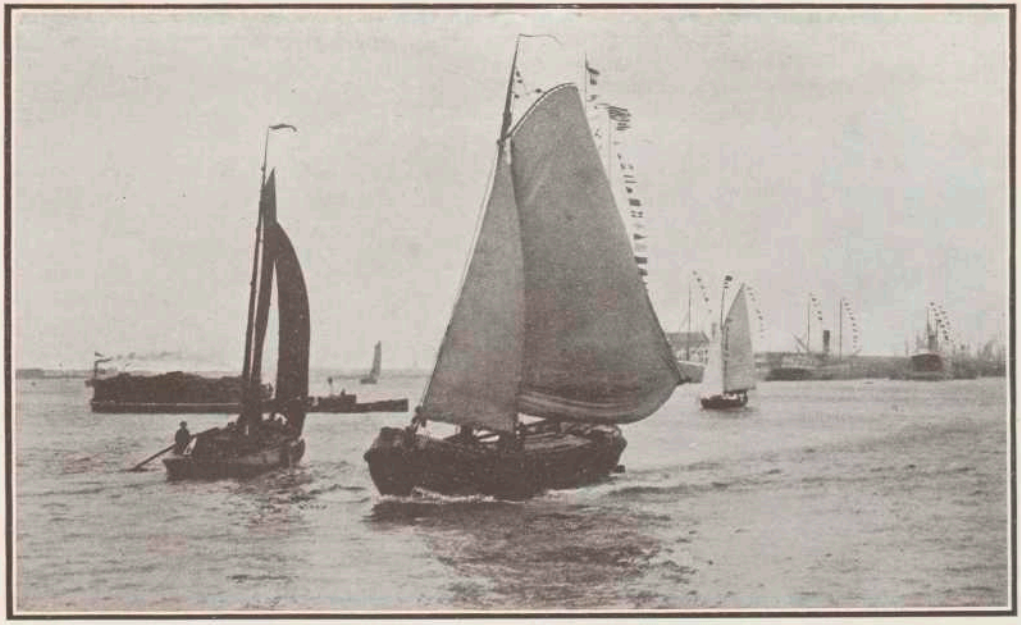
„Op de Hoogte" wil trachten mede dat streven te bevorderen. De lezer weet, dat zeer veel zorg wordt besteed aan de illustraties in dit maandschrift en dat het, dank zij de uitmuntende inrichting van de drukkerij en wat daaraan verwant is van de firma Joh. Enschedé en Zonen te Haarlem, waar „Op de Hoogte" gedrukt wordt, in staat is afbeeldingen te geven, die aan het begrip „kunst" voldoen.

Welnu, wij noodigen onze fotografeerende lezers uit ons de producten hunner camera's, voor zoover zij zelf meenen dat die daarvoor in aanmerking komen als bijzonder wel geslaagd of „leuk", toe te zenden; wij van onzen kant zullen die dan, wanneer ook wij ze daarvoor geschikt achten, reproduceeren in „Op de Hoogte", naar verkiezing met of zonder mededeeling van den naam van haar of hem, die ze vervaardigd heeft.

We beginnen reeds in dit nummer eenige foto's, amateurswerk, op te nemen, waaraan de lezer kan zien, dat er ook voor den liefhebber op dit gebied wel iets te bereiken valt, tevens kan zien wat wij bedoelen.

De tafreeltjes uit de natuur, het zeegezicht, de landschapjes behooren tot de wèlgeslaagde foto's, waaraan wij gaarne een plaatsje in „Op de Hoogte" inruimen; de troep guitige jongens rekenen we tot de leuke kiekjes, zooals ieder wel eens in de gelegenheid is te maken van mensch of dier en die, mits goed uitgevoerd, eveneens in aanmerking komen in ons Maandblad te worden opgenomen.

En nu trachte ieder maar iets moois of aardigs voor de lens te krijgen en daarvan iets goeds te maken en late men zich als het niet dadelijk lukt niet ontmoedigen; de fotografeerkunst is er, evenals elke andere, een die met geduld en oplettendheid, in vereeniging met goeden smaak, geleerd moet worden.

EEN BESTIJGING VAN DEN OBERGABELHORN,

door Jenny Hooft. ✲ ✲ ✲ ✲ ✲

Ook dezen zomer was het al weer hetzelfde! Regen en nog eens regen.

Van alle zijden is er geklaagd. Vooral in de kringen der toeristen wordt nog luide gejammerd, en . . . niet ten onrechte. Hoevelen dergenen, die bergwaarts zijn getogen met lange reisprogramma's, waarop toppen en hooge passen zich verdrongen, waartusschen wellicht schemerig een „nieuwe route" schitterde, hebben bij hun thuiskomst op het lijstje hunner verrichtingen telkens met wrevelige spijt herlezen: „Regendag;" „tevergeefs naar de hut geweest;" „vlak onder den top door een storm teruggedreven;" „regen;" „onzeker weer," en dan . . . altijd maar weer regen!

O, die mislukte tochten! Zij doemen op voor den teleurgestelden bergenthousiast in een warreling van jagende sneeuwvlokken en verraderlijk aansluipende nevelmassa's, tezamen met herinneringen aan eindeloos wachten in hutten, en lange middagen van verveling beneden in het dal.

Gedachtig aan deze geduldsbeproevingen en aan de ontmoedigende berichten uit Zwitserland, waren onze verwachtingen wat de weersgesteldheid betreft, dezen zomer niet hoog gespannen. Daarom verwonderde het ons niet bij onze aankomst te Zermatt in de laatste week van Augustus met de treurmare van het slechte seizoen te worden begroet. De gidsen schudden ontevreden het hoofd en mopperden om het hardst. De laatste veertien dagen, zeiden zij, had men niet te klagen gehad, maar nu was het alweer mis!

De pessimisten hadden gelijk, want in een stortbui keerden wij Vrijdagmiddag terug van het Matterhorncouloir, en Zaterdag bracht nog niet veel verbetering. Zondagmorgen wisselden zonnestralen en wolken elkaar af, zoodat ik in onzekerheid verkeerde, of ik mijn voorgenomen tocht naar den Obergabelhorn zou kunnen doorzetten. Voortdurende beraadslagingen met de gidsen, een herhaald turen naar de lucht en talmen om den barometer, leidden niet tot een oplossing. Toen wij echter 's middags in de dorpsstraat een uittrekkende alpinistenschaar hoopvolle schreden zagen richten naar de verschillende hutten, besloten wij hun voorbeeld te volgen en het er eveneens op te wagen. De toebereidselen namen nog een uurtje in beslag en tegen het vallen van den avond stond ik met mijn beide gidsen op de „Trift". Dit, voor bergbestijgers welbekend oord, wordt dikwijls van Zermatt uit door de wandelaars bezocht, die, bij het Café Edelweisz gekomen, voor de verleiding bezwijken het goed onderhouden pad verder te volgen, en het zeker niet betreuren in het liefelijke Triftdal te zijn doorgedrongen.

Van de keuken van het kleine hotel uit klonken de tonen van het „Rufst du mein Vaterland" ons tegemoet, begeleid door een harmonica. Het bleek een gezelschap hotelbedienden te zijn, die een uitstapje hadden gemaakt, en onder luid gezang het vroolijke samenzijn besloten.

Ik reserveerde een kamer en ging toen naar buiten om met de gidsen nog eens de plannen voor den volgenden dag te bespreken. Peter Kronig en Victor Furrer, beiden jonge Zermatters, hadden al verscheidene seizoenen met ons meegemaakt: wij waren dus oude bekenden. Ik stelde mij voor om den Gabelhorn te „maken" door af te dalen langs den Arbengrat, maar met het oog op de ongunstige weersomstandigheden was het twijfelachtig of dit mogelijk zou zijn. Het was zelfs de vraag, of ik niet geheel onverrichter zake naar huis zou moeten keeren.

Van de rotsen af, waar zij het terrein hadden verkend, kwamen een paar Engelsche toeristen naar beneden springen tusschen een troepje blatende geiten, achterblijvers van de kudde, die zich in den stal verdrong. De ongeduldige diertjes werden er reeds gemolken, getuige de kom schuimende melk, waarmede Furrer mij triomfantelijk naderde. Toen hij en Kronig zich er aan te goed hadden gedaan, wandelden wij terug naar het hotel.

De luidruchtige bende was ondertusschen onder vroolijk gezang, de harmonica voorop, dalwaarts verdwenen en had plaats gemaakt voor het meer ernstige element der alpinisten met hun gidsen. Het meerendeel der gasten was Engelsch, waaronder twee jonge dames, zoodat het gesprek aan tafel vrij levendig was, en het Duitsche heertje, die deze streek met een Tyroler gids bereisde, daar als verloren zat te midden van de Britsche overheersching. Hij scheen de eenige te zijn, die evenals ik den Obergabelhorn tot doel had gekozen, de anderen waren allen voor den Zinal Rothorn bestemd.

Na afloop van het avondeten gingen allen naar buiten, getrouw aan de oude berggewoonte, om nog een laatste praatje te houden over het eeuwige onderwerp: „het weer." Er werd echter niet lang gedraald; weldra zocht ieder zijn kamer op en spoedig was het hotelletje in diepe rust gedompeld.

Om kwart voor éénen werd ik reeds gewekt. Tot mijn verbazing bemerkte ik, toen ik de trap afstommelde, dat ik nu eens werkelijk het eerst beneden was. Doodsche stilte heerschte alom; slechts uit de keuken klonk af en toe een gedempt stemmengeluid. In de verlaten eetkamer stond het ontbijt klaar. Furrer had mijn zaakjes al in zijn rucksack gepakt en ik vond hem

Zermatt — Dorpsstraat.

en Kronig buiten in gesprek met een derden gids.

„Gehen Sie nur," riep deze ons spottend toe tot afscheid. „Bald sind Sie wieder zurück!" en veelbeteekenend wees hij naar den bewolkten hemel.

Peter haalde zijn schouders op.

„We kunnen in ieder geval op weg gaan," zeide hij. „Over een paar uur is er misschien een verandering ten goede gekomen."

Nog half slapende stapte ik dus achter zijn lantaarn aan, en in den donkeren nacht stegen wij langs het smalle pad naar den overgang over den bergstroom, die zonder veel moeite werd gevonden. Na eenigen tijd hadden wij de moraine zelf bereikt. Eens verbrak onze vóórman de stilte om den tweesprong aan te duiden, waar de Rothorn-route naar rechts afwijkt. Hoe hooger wij stegen, des te losser werden de steenen, totdat ze bij elken stap met luid geraas langs de hard bevroren helling in de diepte rolden. Het was een verlichting om bij het verlaten der moraine den vasten, hoewel gladden bodem van den gletscher onder de voeten te voelen. Wij bleven den Noordelijken rand volgen, totdat de ijsvlakte steiler werd en wij voor het eerst even stilhielden om het touw aan te binden.

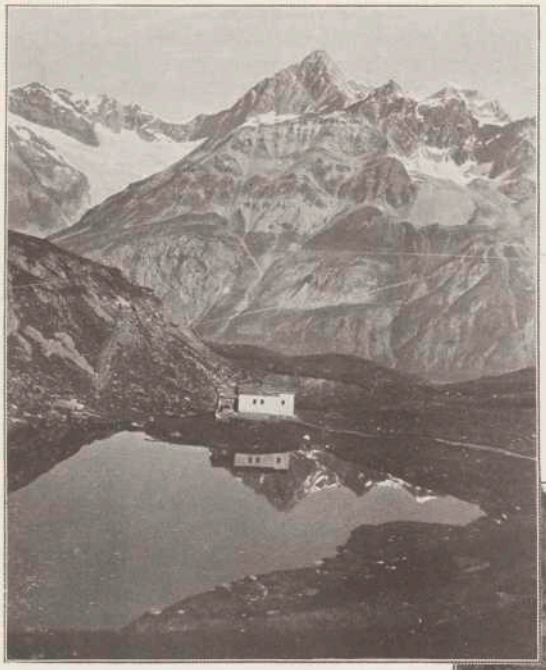
Om mij heenziende, schoot het denkbeeld mij door het hoofd, dat wij een phantastisch groepje uitmaakten, wij, drie kleine menschjes in de nachtelijke eenzaamheid dier groote natuur. De verschrikkingen der duisternis verhoogden de geweldige macht van het berglandschap met een wilde waas van mysterie, dat het oog, in den onwillekeurigen angst voor het onbekende, tevergeefs zocht te doorboren.

Spookachtig wit schemerden gletschers en sneeuwvelden; de reuzengevaarten der vaag opdoemende rotsmassa's smolten inéén met de onstuimig

Obergabelhorn en Dent Blanche.

voortgestuwde wolkenlagen, grimmig dreigend als donkere vlekken tegen den hemel afgeteekend. Hier en daar blonk een enkele ster en van tijd tot tijd kwam ook de maan op boven een verschansing van zwarte rotsen, half in een nevelensluier gehuld. Haar lichtende verschijning volmaakte de woeste pracht van het tafereel. Overal om ons heen strekte de vage bleekheid van den gletscher zich uit: eindeloos, koud, geheimzinnig!

Obergabelhorn met Arbengrat.

Alleen in het lichtplekje, waarvan onze lantaarn, bengelende aan een pikkel, het middelpunt vormde, schitterde de reine sneeuw met diamantkleuren. Tegen dien witten achtergrond staken de stoere gidsengestalten af, scherp omlijnd als silhouetten, het gelaat verlicht door de flikkerende kaarsvlam, terwijl zij voorovergebogen het touw losrolden en de lussen van stevige knoopen voorzagen.

Na een korte woordenwisseling werd de marsch hervat, want het was te koud om lang stil te blijven staan. Wij besloten voorloopig naar de rotsen te gaan en daar den zonsopgang af te wachten. Wellicht zou de wind dan zijn gaan liggen. Over den Arbengrat, in het verre verschiet, werd niet meer gesproken. Wij kwamen snel vooruit op de harde sneeuw, maar toen het loopen moeilijker werd, moest Peter aan het werk met zijn pikkel om treden in het ijs te hakken. Terwijl wij stonden te wachten keerde Victor zich om en zond een rauwen bergkreet het dal in: op de moraine had hij de lichtjes van de eerste Rothorn-karavaan ontdekt.

Bijna ongemerkt ging de duisternis over in een grauwe morgenschemering en weldra konden wij onze lantaarn blusschen. Nu was het gemakkelijker zich te orienteeren. Vlak bij, aan de rechterhand, verhief zich de Wellenkuppe. Ook de Matterhorn vertoonde zich af en toe door de wolken met den geheelen Zmuttgrat duidelijk zichtbaar, maar het was bovenal de sierlijke, fijne Rothornspits, die voortdurend mijn bewonderende blikken tot zich trok. Het passeeren van den Bergschrund [1]) hield ons niet lang op. De eerste spleet was smal genoeg om een sprong te wagen. De prachtige ijsformaties hadden de grilligste vormen en als een fraaie randdecoratie dropen de ijskegels omlaag.

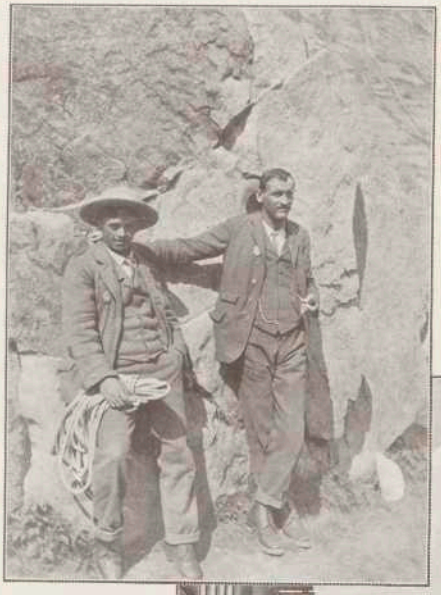
Bij de tweede spleet vonden we een zeer bruikbare sneeuwbrug, waar wij één voor één met voorzichtige pasjes overtrippelden. Hiermede waren wij de rotsen genaderd. Het was ongeveer zes uur, toen wij daar aangekomen een geschikte plaats

Café Edelweisz boven Zermatt

[1]) Bergschrund: de breede kloof, die het eigenlijke bergmassief van het lagere sneeuw- en ijsbekken scheidt.

zochten om ons welverdiend ontbijt te nuttigen, en daartoe een beschut plekje uitkozen, waar de wind langs ons heenstreek zonder ons te deren.

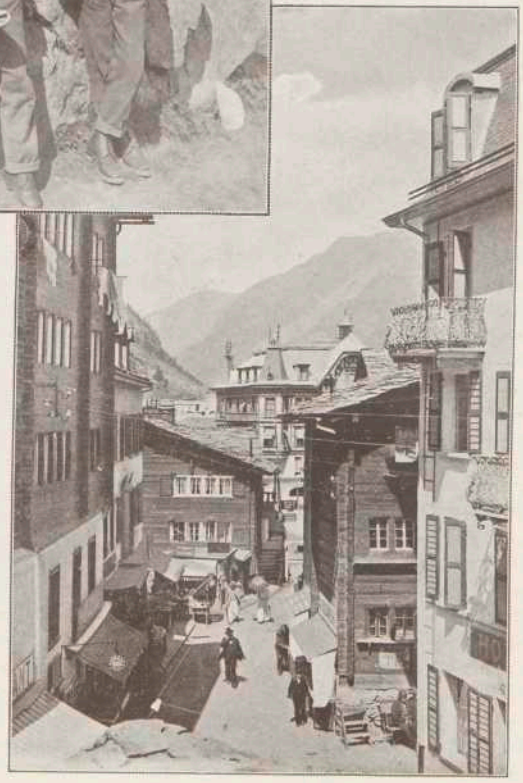
Peter Kronig en Victor Furrer, mijn gidsen.

Zulke oogenblikken zijn een genot op zichzelf, wanneer men veilig tusschen twee granietblokken ingeklemd met de beenen over den afgrond gestrekt, rustig de prachttafereelen van de omgeving in zich kan opnemen. Men gevoelt zich dan wonderlijk wel te moede, zóó, dicht nestelende tegen het vaste gesteente, tegen het harde lijf van den reus zelf. Men is bewust van een zekeren trots aldus in het rijk van den adelaar te zijn doorgedrongen. Tronende in een nis van een der hooge torens der goddelijke wereldarchitectuur, heeft men een schuilplaats veroverd boven de wolken, den hemel nabij. En toch tegelijkertijd beseft men meer dan ooit de nietigheid van ons stervelingen, zooals men daar zit als een vlieg aan den wand gekleefd. Maar veilig gevoelt men zich! zoo veilig!

Welbehaaglijk mijmerde ik voort, toen een scherp geluid ons alle drie plotseling deed opkijken.

„Een vallende steen!"

Onze rust was in 't zelfde oogenblik verstoord. Weg was alle veiligheidsgevoel. Eén en al aandacht tuurden wij met strakken blik omhoog. Werden wij werkelijk bedreigd? Neen, ditmaal was er geen gevaar. Op eenige passen afstands schoot de steen pijlsnel in de diepte. Het was voor ons een vermaning van den Gabelhorn zelf, dat, wilden wij zijn top bereiken, wij niet langer moesten dralen. Wij hadden toch een flinken voorsprong op den Duitscher en zijn gids, die niet lang geleden de moraine hadden verlaten en als twee zwarte stipjes op den gletscher zichtbaar waren. Tot nu toe hadden wij slechts met sneeuw en ijs te doen gehad, thans zouden de volgende uren door een interessante rotsbestijging in beslag worden genomen. Geen enkele vallende steen werd meer gehoord. Ons aan de goede grepen omhoogwerkende, klommen wij in bijna loodrechte lijn naar den fraai gevormden top. Soms moesten er moeilijke plaatsen gepasseerd worden, o. a. eenige gladde rotsplaten, en onder deze aangename klauterpartij spoedde de tijd ongemerkt henen. Wij twijfelden er niet meer aan of wij ons doel zouden bereiken en toen de zon even bemoedigend straalde in een bleek blauwe lucht, waagden wij het zelfs weer den Arbengrat te noemen.

Een straat te Zermatt.

„Maar op den top kunnen we pas zien of het gaan zal", zeide Peter. „Wij zijn hier al dicht bij de „Gabel." (Gabel: een diepe insnijding in een bergkam). Daar is ook de „Gewächte." (Gewächte of corniche: overhangende ijs- en sneeuwmassa). Nog eenige tientallen meters moesten over-

wonnen worden, voordat wij plotseling voor de beruchte corniche stonden.

Ik had er in Zermatt al zooveel van gehoord, dat ik er met groote nieuwsgierigheid naar had uitgezien. Ik dacht aan al de verhalen van de moeilijkheden, die de berg hierdoor dit jaar opleverde. Dit was het glanspunt van den heelen tocht: inderdaad een indrukwekkend mooi gezicht. De fraaie smalle boog, smetteloos wit, aan beide uiteinden geleidelijk naar het midden dalende, vormde de eenige verbinding tusschen de plaats, waar wij ons bevonden en de rotsen, die ons nog van de bergspits scheidden. De schitterende blankheid was door geen menschenvoet verontreinigd. Van deze zijde zag men niet de eigenlijke overhangende sneeuwformatie, die gelijk een feeënbrug was gespannen over de peillooze diepte. Die fragiele overgang voerde naar den top, en wij, met onze zware spijkerschoenen zouden er voorwaar geen feeënstappen op drukken.

Gedachtig aan alle voorzorgsmaatregelen togen wij aan het werk. Het dubbele touw werd om de pikkels bevestigd, die wij diep in de sneeuw hadden geboord; Victor en ik hurkten neer dicht naast elkaar en vierden het langzaam, terwijl Kronig voorwaarts ging. Spoedig verliet hij den top van den sneeuwkam en hakte eerst aan de eene, toen aan de andere zijde treden in den wand. Elke zwaai van zijn pikkel bedekte ons met een regen van fijne ijssplinters, die als schitterende kristallen om ons heen vlogen. Daarbij deed de wind de losse sneeuw in witte wolkjes omhoog stuiven. Mocht de corniche doorbreken, terwijl één onzer er zich op bevond, dan waren de beide anderen toch op vasten bodem en gereed om hem bij den minsten schok te houden.

Aan den overkant gekomen haalde Peter het touw in en nu was ik aan de beurt. In de glibberige treden stappende, zelfs op een gegeven oogenblik te paard zittende op de „arrête" overschreed ik de beruchte Corniche, waarna Victor mij volgde, evenals een koorddanser op zijn lange beenen balanceerende. Nu zag men eerst op welk een brozen bodem wij hadden geloopen: de door den wind opgezweepte sneeuwmassa hing over den afgrond, boog er over heen in een ronding en phantastische verwarring van sierlijke ijskegels.

Het hoogste punt was niet ver meer. Nog een korte klauterpartij en wij stonden op den 4073 M. hoogen top van den Obergabelhorn. Jammer genoeg was het uitzicht ten gevolge van de heen en weer drijvende nevels niet zeer schitterend. Een deel van den naar de Mountethut voerenden Westkam was nog te onderscheiden, maar de meeste bergen in de omgeving waren in wolken gehuld. De eigenlijke top van den Gabelhorn, ook onder een reuzencorniche bedolven, bood geen geschikte rustplaats, zoodat wij ons haastten Peter te volgen, die ijverig het tredenhakken tot aan het einde der kleine „arrête" had voortgezet.

Daar lag de Zuidkam voor ons, eveneens bijna in zijn geheele lengte met corniches behangen. Zou het gaan? Onze blikken dwaalden van dien verlokkelijken Arbengrat naar den hemel. Uit het Zuiden kwamen telkens meer wolken aandrijven, hoewel de lucht nog enkele blauwe plekken vertoonde. Wij moesten er op rekenen, dat de afdaling naar Staffelalp drie à vier uur langer zou zijn dan naar het Trift.

Nog even bleven wij aarzelen en toen: „Vooruit maar!" Furrer liet zich al zakken; hij zou thans aan het hoofd gaan. Reeds spoedig bemerkten wij, dat wij nu eerst recht met den wind te kampen hadden. Aan de andere zijde waren wij tamelijk beschut geweest; hier drongen de ijskoude vlagen ons met ruwe kracht door merg en been, hetgeen er toe bijdroeg om onzen voortgang te belemmeren. Terwijl wij aldus slechts langzaam vorderden pakten de wolken zich steeds dreigender tezamen, en rees de nevel steeds hooger.

„Wij moeten terug", riep Peter, „er komt een sneeuwstorm!"

Wij behoefden niet lang te beraadslagen, of dit wel de verstandigste handelwijze zou zijn. Het was gemakkelijk te voorzien, dat de afdaling over de lange, moeilijke arrête in deze ongunstige omstandigheden veel tijd zou kosten. Werden wij onderweg door noodweer overvallen, dan stond waarschijnlijk een nacht onder den blooten hemel boven de sneeuwgrens ons te wachten. Van hier uit zouden wij binnen een halfuur weer op den top kunnen zijn, en vervolgens langs de gewone en kortere route ons uitgangspunt te bereiken. Het was wel hard, al op weg zijnde, den Arbengrat te moeten opgeven, maar het roekelooze verlangen zwichtte weldra voor de bedenkingen van het verstand.

Gelukkig bleef het slechte weer uit, totdat de rotsen en ook de Bergschrund achter ons lagen. Toen pas begonnen de teere, witte vlokjes zacht om ons heen te zweven. In een oogenblik was alles in nevel gehuld, en in de glibberige sneeuw volgden wij onze sporen van den vroegen morgen. Op de moraine viel de regen in stroomen neer uit den loodgrijzen hemel. Geheel doorweekt kwamen wij om half vier in Zermatt aan.

CO BREMAN EN ZIJN WERK,

door Otto Zeegers. ✲ ✲ ✲ ✲ ✲

Toen in de maand September 1910, de Gooische Schildersvereeniging „De Club van Tien" in het Stedelijk Museum te Amsterdam een tentoonstelling opende van het werk harer leden, verscheen nog vóór die opening in de couranten het verbazingwekkende bericht, dat al de daar geëxposeerde werken van Co Breman — een 24-tal — in één koop waren aangekocht. Verbazingwekkend zeg ik, want een dergelijk feit mag in ons land wel als een unicum geboekt en 't werd dan ook in die dagen, natuurlijk allereerst in schilderskringen, druk besproken. De naam Co Breman was op aller lippen en gaf der expositie van „De Tien" niet weinig glorie. En nu het werk van dezen kunstenaar zoo plotseling de aandacht op zich ziet gevestigd, is dunkt mij 't juiste tijdstip daar om voor zijn krachtig en volhardend streven ook eens in wijder kring belangstelling te wekken.

Co Breman.

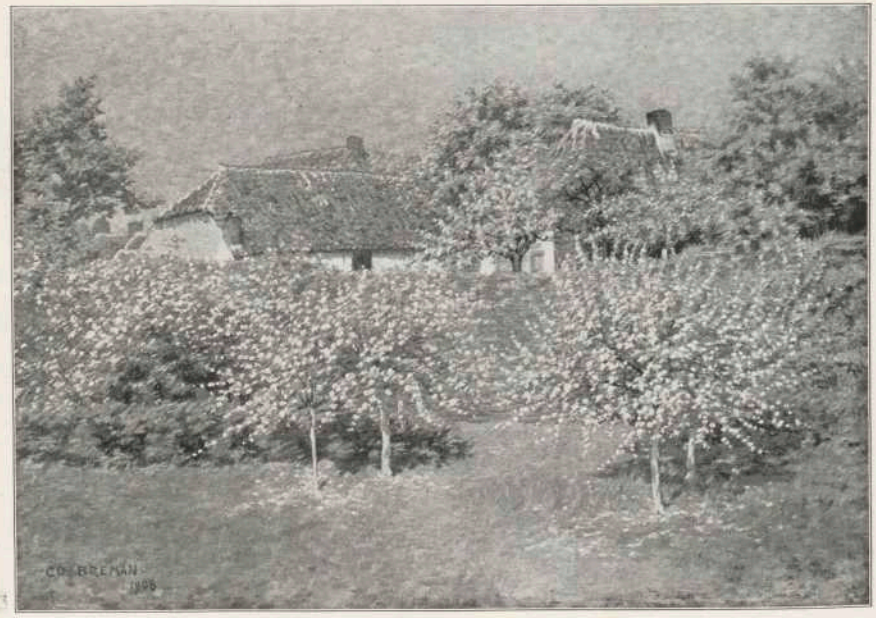
Want boven 't oógenblik van financieel succes staat hier hóóg uit, de overwinning die door Co Breman op een zuiver artistiek gebied voor goèd bevochten is en dezen onvermoeiden werker schitterend zegevieren doet na jaren van met ijzeren wil gevoerden strijd.

Co Breman toch behoort tot de nog steeds door velen ten onrechte gesmade pointilleurs of stippelaars, een groep van schilders die nog altijd door het overgroote deel van het publiek verkeerd of in 't geheel niet wordt begrepen en slechts in kleinen kring waardeering oogst. Onmiddellijk dient hier toegevoegd, dat Co Breman in deze groep een eigen en geheel persoonlijk streven aan den dag legt en 't pointilleeren niet erkent als een in alles door te voeren procédé. Slechts daàr, waar hij een felle tinteling van zonlicht, een warmtegloed, een trilling van de atmosfeer niet meent op andere wijze zóó te kunnen beelden op z'n doek, als die in werkelijkheid zijn kunstenaarsoog geboeid hield en zijn innerlijk ontroerde, slechts daàr maakt hij gebruik van de in de kleurenleer bekende eigenschap die aan dit procédé ten grondslag ligt: de eigenschap dat kleuren, op een zekere wijze naast elkaar gezet, elkander onderling versterken. Ten opzichte van Breman's werk vooral is 't dan ook zuiverder de aanduiding „pointillist" door 't daarmee nauwsamenhangend „luminist" te vervangen, temeer waar we bij hem vaak in éénzelfde doek bijna onmerkbaar de pointilleermethode zien samenvloeien met de gewone schilderwijze. Co Breman dan is „luminist" in hart en ziel! Hij is de schilder van de wijde oneindigheid der akkers, als daar de zon een regen stort van gloeiend goud.

Hij zet het rijpe koren op het doek, zooals het wirrelwarrend golft op zon-gedrenkte landen onder

Hooischelf.

Bloeiende boomgaard.

goud-blauwe lucht. Of ook zooals het rustig staat, weerszijden van een zandweg, vol zonneflitsjes in de hittebranding van een gloeiend-warmen dag.

Ja in de meest-eenvoudige, meest ongezochte onderwerpen zelfs, doet hij zich kennen als een kunstenaar, die in een jubelzang van kleuren aan zonnegloed en warmte, luchttinteling en licht spontaan een loflied dicht.

En dan, alsof hij, uitgejubeld voor een oogenblik, zich eens verpoozen wil met rustiger muziek, zingt hij een stemmige en lieve melodie, adagio na 't allegro con brio van daar straks.

En wij.... we luisteren, worden geboeid, onze aandacht wordt genot, 't genot groeit tot ontroering.... Wat wil een kunstenaar méér! Is juist niet dàt het mooiste en het beste van zijn werk, dat hij de ontroering wekt bij anderen, zooals hij die oorspronkelijk zelf heeft ondergaan? En als we door z'n werk genieten, laat het ons dan niet koud, op welke wijze en langs welken weg wij dat genot deelachtig zijn geworden?

En bovendien, Co Breman's werk, vooral dat van den laatsten tijd, laat ook uit oogpunt van techniek dat van veel anderen die hetzelfde procédé benutten, ver achter zich.

Het is niet lang geleden dat ik van een der meestbekenden in dit genre, van niemand minder dan den Belg Theo van Rijsselberghe, een vrij groot aantal werken kon bewonderen. Zeer zeker liet ons deze „pointillist" van zijn methode mooie resultaten zien. Maar hinderlijk, voortdurend hinderlijk trof mij van elk doek het maniertje, slechts uitgezonderd dan misschien de waarlijk prachtvolle aquariumtafreelen. Persoonlijks echter was er overwègend niet in uitgedrukt. Fameus van knapheid, kranig werk vooral uit oogpunt van plastieke teekening, dwong het bewondering af voor de enorme technische begaafdheid van zijn schepper. Een inniger gevoel vermocht het echter niet te wekken. En in dìt opzicht juist is mij het werk van Breman zooveel liever. Daaruit spreekt niet het luidst de knappe technicus maar de ontroerde ziel van den kunstenaar, die iets te zèggen heeft, iets zeggen mòet, niet zwijgen kàn van 't vele schoone dat zijn ontvankelijk gemoed kwam te doorleven.

Houtzaagmolen.

Toch mag hieruit niet afgeleid dat Breman de techniek als iets ondergeschikts behandelt. Integendeel. Maar in al z'n werk voelt ge den technicus *als van den achtergrond* z'n invloed oefenen, zeer ondergeschikt en op bescheiden wijze. Hij overweegt ter dege hoe hij z'n compositie op het doek zal zetten tot het verkrijgen van een juisten samenhang van lijn en kleur en hecht aan goede indeeling van z'n tafreel niet minder dan aan 't weergeven van indruk of het uitdrukken der stof. De technicus in Breman echter is zóó éèngegroeid met den gevoelsmensch, dat bijna elk geval, zóó als het hem getroffen heeft, door hem op doek gezet kan worden. Zijn werk vraagt ook niet van zóó verren afstand uit bezien te worden

als dit gewoonlijk het geval is met de scheppingen der pointillisten (en in zéér sterke mate bijvoorbeeld werd gevergd bij het door mij zoo juist genoemde werk van van Rijsselberghe). De meeste doeken van Co Breman vragen niet meer dan den normalen afstand noodig voor een juist samenvatten door het oog van een gewoon geschilderd doek.

De reproducties naar zijn werk die dit artikel vergezellen boeien alreeds door tinteling van licht en leven. Hoeveel te meer dan nog de oorspronkelijke doeken! Wat geeft z'n „Geldersche Vallei" bijv. een verrukkelijk landschap te genieten, wat heerlijk-frisch van uitbeelding is z'n „Bloeiende Boomgaard" hoe zingt er de voorjaars blijheid in „Meimaand" en is 't niet of ge U in werkelijkheid vergast aan de weelde van zoo'n bloeienden roggeakker bij het aanschouwen van „Engweg?" En die eenvoudiger, beknopter onderwerpen als „Breiend Meisje" of „Hooischelf" zijn ook zij niet van zoo heerlijke levensvolheid en blijheid van licht, dat ge er wel uren lang van kunt genieten? Is niet in „Zomer" en „De Veerpont" meesterlijk de stemming weergegeven en gloeit de zomerhitte U niet als 't ware tegemoet uit „Houtzaagmolen?" Vertelt niet al dit werk U van de zonzijde van het leven en voelt ge U niet prettig en verinnigd na de kennismaking met een dergelijke weldoend-optimistische kunstuiting? En om ten overvloede nu met name nog te noemen de werken waaruit ten volle blijkt dat Breman niet in alles de pointilleermethode noodig acht en doorvoert, wil ik nog wijzen op dat tweetal typisch-Gooische doeken „Grijs weer" en „Kippenhok" die in niet minder mate den kunstenaar doen kennen als een, die onderwerpen en materie volkomen in z'n macht heeft, een die op eerbied en bewondering voor zijn talent méér recht heeft dan hem tot voor nog korten tijd geleden toegemeten werd.

Reeds in den aanvang van dit artikel heb ik terloops gesproken van den strijd, dien Breman met publiek en critici te voeren heeft gehad. Hij heeft zich daardoor niet laten weerhouden en onversaagd den weg gevolgd, dien hij met zekerheid tot de overwinning voeren wist. Zelfs zijn belagers zullen het erkennen moeten: Co Breman is geslaagd! Hij heeft den strijd naar 't licht met heldenmoed gestreden en treedt als overwinnaar schitterend naar voren.

Het kippenhok.

En nu, aan het slot van mijn artikel, wil 'k even wijzen nog op een betreurenswaardig feit. Van dezen Hollander, wiens naam eenmaal met volle glorie in de annalen der vaderlandsche kunstgeschiedenis zal worden vastgelegd, ontbreekt tot heden nog in 's lands eerste verzamelingen een doek dat hem vertegenwoordigt. Dit mag terecht verwondering wekken, waar 't werk van zoovéél jongeren in 's Rijks musea wel een plaats vond. Co Breman's kunst mag niet daarbij ontbreken. Hem komt als een der eersten en der besten op het „plein-air"-gebied, een eereplaats in 's rijks verzameling ten volle toe!

Waar is de kunstmaecenas die hem deze plaats verschaft?

„OP DE RIVIER"
(FOTO M. ZWARTSER).

KUPA MARTON,

EEN GESCHIEDENIS UIT TRANS-SYLVANIË.

(Naar 't Engelsch door J. T).

Toen Kupa Márton de zonnebloemen bereikt had, die de akkers omzoomden, bleef hij staan, en op zijn schoffel leunende, keek hij nog eens om naar 't veld vol jonge maïshalmen, die als slanke groene vlammen uit de bruine aarde schoten.

De geheele bevolking van het dorp, mannen en vrouwen, jong en oud, was druk bezig met 't wieden van 't onkruid, dat welig opschoot tusschen het maïs en op dien warmen Julimiddag scheen 't, alsof een lange, witte keten zich voortkronkelde over 't groene veld. De meisjes zongen onder 't werk en de oudere vrouwen praatten druk, terwijl zij van rij tot rij kropen. Slechts in de nabijheid van Kupa Márton heerschte een vreemd, drukkend zwijgen, dat men overal kon bemerken, waar hij zich vertoonde; 't zwijgen, voortkomende uit vrees en stillen haat. Doch 't was niet zijn lichaamskracht, die men vreesde, want er waren breedgeschouderde, jonge mannen genoeg, die zich gaarne met hem zouden hebben willen meten, zelfs al had hij hen reeds eens overwonnen. 't Was de zonderlinge, ijskoude flikkering zijner kleine, loerende oogen, en de glimlach of beter de grijnslach zijner dikke blauwe lippen, doch bovenal de scherpe tong, die ieder wist te treffen in wat hem 't liefst en dierbaarst was.

Een vrouw, die op eenigen afstand van hem gewerkt had, een jong ding met zwarte, schitterende oogen, deed onwillekeurig een pas terug, toen hij dicht bij haar bleef staan en keek hem nijdig aan.

„Dat men hem verdelge!" zei ze eindelijk fluisterend.

Een oude vrouw wendde zich om en blikte haar aan. „Waarom gaat ge niet terug naar uw echtgenoot, Borbála?", vroeg ze.

„Teruggaan naar hem, terwijl hij mij gedreigd heeft, mij met een mes te zullen doorsteken? Nooit, zoo waarlijk helpe mij God!"

„Hij had toch geen schuld. Kupa Márton had hem verteld, dat gij Kati's doek hadt gestolen."

„Maar dat moest hij niet geloofd hebben! Wie gelooft, wat Kupa Márton zegt?"

„Wie? Iedereen immers! Vraag 't Barkó Tános. Csákó Anna is bijna krankzinnig, sedert hij haar verlaten heeft."

„Heeft hij haar verlaten om wat Kupa Márton zei?"

„Ja. Hij zegt, dat een meisje, dat een smet op zijn naam geworpen heeft, niet meer goed voor hem is. Ja, ja, die Barkós zijn altijd een trotsch geslacht geweest."

Een jonge man, die bij haar stond, sloeg heftig met zijn schoffel tegen een steen.

„Heeft hij ooit iets gewonnen bij 't kwaad, dat hij sticht? Dat zou ik wel eens willen weten."

„Hij doet het niet, om er iets mee te winnen. Herinnert ge u nog, hoe Zonda Mihaly naar hier kwam, om vrede te sluiten met zijn broeder? Kupa Márton zei hem, dat Zonda Istvan hem ieder uur van den dag vloekte. En toen zij, beiden met 't doel om weer goede vrienden te worden, bij elkaar kwamen, brak Mihaly Istvan den schouder en moest zich als een dief heimelijk uit de voeten maken, om niet door de politie gevangen genomen te worden. En toch had

niemand der Zondas dien Kupa Márton ooit eenig leed gedaan."

Een oude man, dicht bij haar, richtte zich op en keek peinzend naar de verwijderde blauwe heuvelen. „Hij houdt van heerschen", zei hij zacht. Doch niemand hoorde hem.

„Hij is ieders vijand," zei Borbála na eenige oogenblikken; „zou hij wel ooit iemand ter wereld lief gehad hebben?"

„Hij heeft Ilon lief . . . ."

„Ja", zei de oude vrouw, „hij heeft Ilon lief, en dat is wel een wonder, want hij heeft nooit naar zijn eerste twee kinderen omgekeken en dat waren toch zulke lieve jongens als men slechts wenschen kon. Zij liepen door 't dorp als een paar kleine Zigeuners en hun moeder moest werken voor twee om hun eten te geven. Hij — Kupa Márton — zat den ganschen dag in de herberg en verdronk al wat hij had. Toch waren er menschen, die beweerden, dat hij den brandewijn verafschuwde als vergif."

„En waarom dronk hij dan?"

„Wie weet dat? Misschien uit zucht tot dwarsboomen. Omdat men zei, dat hij zich diep moest schamen." De oude nam een handvol onkruid van haar schoffel en wierp dat in de sloot. „Toen zijn vrouw en kinderen begraven waren, zat hij denzelfden dag in de herberg te vloeken. Eerst laat ging hij naar huis en daar vond hij de kleine."

„Welke kleine?"

„Ilon. Zij was toen zoo ongeveer twee maanden oud en alle vrouwen beweerden, dat zij geen week kon leven, omdat zij zoo klein en teer was. Kupa Márton wikkelde haar in zijn jas en nam haar met zich naar bed. En toen de vrouw van Máté Iános eens ging zien, of zij hem kon helpen, schold hij haar uit voor bemoeial en sloeg haar de deur voor den neus dicht."

De oude man schudde het hoofd.

„En na dien tijd is hij nooit meer in de herberg geweest en zeventien jaren heeft hij nu al gewerkt zooals geen ander man van het dorp. Zij zal een aardig duitje van hem meekrijgen, als ze eenmaal huwt, die Ilon.

„Zij zal dat niet noodig hebben, als zij met Hajdu András huwt. Wat beteekent 't geld van Kupa Márton vergeleken bij wat zij dan zal bezitten? En András heeft gezworen, dat hij haar zal huwen zoodra de oogsttijd voorbij is."

Kupa Márton wierp zijn schoffel neer en ging tusschen de maïshalmen door naar de pratenden toe.

„Wat zeidet ge daar van Hajdu András?" vroeg hij.

De vrouwen staarden hem verbaasd aan.

„Heeft Ilon 't u niet verteld? Wel, zij beminnen elkander reeds lang, zij en Hajdu András! Gij zijt een gelukkig man, dat gij zoo'n schoonzoon krijgt, Kupa Márton."

Kupa Márton antwoordde niet. Grommend boog hij zich, om zijn schoffel op te rapen, sprong over de sloot en sloeg den weg naar het dorp in. Bij de brug, die even buiten het dorp over de beek is geslagen, zag hij Kis Pista, den jongen, die de schapen hoedde. Hij bleef staan en leunde met den rug tegen de borstwering.

„Een gemakkelijk werkje, schapen hoeden", merkte hij op. De knaap stond op. „Ik sliep niet", zei hij tartend.

Kupa Márton keek hem aan. „Je overhemd is al aardig versleten," zei hij.

De knaap antwoordde niet, doch een blos overtoog zijn gebruind gelaat. Er was zoo'n groote scheur in zijn morsig overhemd, dat bijna de helft van zijn mageren rug ontbloot was.

Kupa Márton haalde een pijp uit de schacht zijner laars te voorschijn en stak die op.

„Gij moet een welgestelde vrouw zien te krijgen", zei hij, „dan behoeft gij geen kapotte kleeren meer te dragen."

„Ja, dat gaat nogal gemakkelijk," zei Pista. „Maar met wie moet ik dan trouwen? Met Ilon?"

„Ja, met Ilon — waarom niet?"

De knaap keek hem verwonderd aan en begon toen bitter te lachen. „Omdat zij geen spek voor mijn bek is," zei hij.

„Gij denkt zeker, dat zij meer de gelijke is van Hajdu András?"

Pista knikte.

„Waarom? Omdat Hajdu András een honderd ossen bezit en een huis als een paleis bewoont? Wat doet dat er toe, als zij jou liefheeft?"

De knaap nam een steen op en wierp dien naar twee rammen, die beneden vochten.

„Maar zij heeft mij niet lief," zei hij, strak naar den steen ziende. „Zij bemint Hajdu András."

„Een meisje van zeventien jaar! Wat weet die ervan, wien ze bemint! Als gij haar trouwt, krijgt ge 't huis en al de koeien en 't maïsveld daar boven op den heuvel. Zij is het liefste meisje van 't dorp, al is zij wat klein. En als ik sterf, is zij rijker dan ge durft denken."

Twijfelachtig schudde Pista het hoofd.

„Och, wat geeft dit praten?" zei hij, „zij heeft mij niet lief."

„Maak dan, dat ze je lief krijgt, voor den duivel!" riep Kupa Márton plotseling. „Gij zijt recht van lijf

en leden, niet lam of blind en even knap als eenig ander jongeling aan deze zijde der bergen. Wat scheelt je dan toch, dat je nu opeens zoo zedig en bescheiden bent?"

Plotseling wendde hij zich om.

„Ik weet wel", zei hij met half toegeknepen oogen, „dat 't meisje daar in 't dal bij den molen je hoofd op hol heeft gemaakt. Omdat zij altijd haar oogen zoo zedigjes neerslaat, denkt gij, dat ze beter is dan die anderen. Weet ge, waarom zij zoo verduiveld stemmig is? Ik zal 't je zeggen. Omdat Kudor Tamás haar eens betrapte, terwijl ze den schoolmeester kuste en zwoer, dat hij haar zou dooden, als zij zoolang hij in dienst was, naar iemand anders durfde omkijken. En als gij nu nog iets om zoo'n deerne geeft, wel ..."

Hij spuwde over de leuning in de beek. Kis Pista sloeg zijn oogen, waarin tranen glinsterden op.

„Ik geef om niemand dan om Ilon", zei hij „en ik heb mijn heele leven om niemand anders iets gegeven. Maar wat kan ik er aan doen, als zij me niet hebben wil?"

De ander kwam naderbij en op zijn gelaat speelde die glimlach, die geen glimlach was.

„Maak haar het hof", zei hij. „Zijn er geen honderd manieren om dat te doen? Kom 's avonds aan de poort, zooals andere knapen. Leg bloemen op haar vensterbank .... en als zij naar den akker gaat, draag dan haar schoffel. Op feestdagen kunt ge haar een of ander presentje koopen ... Wacht, hier heb je een florijn, die ik in mijn zak vind ..."

De knaap sprong van de leuning. „Ik koop geen presentjes van een anders geld", zei hij woest.

Kupa Márton lachte. „Wel," zei hij, „zooals ge wilt! Ik dacht alleen ... Doch dat doet er niet toe."

Hij keek naar den knaap, die hem plotseling geheel scheen te hebben vergeten en peinzend in de beek staarde. En hij glimlachte. „Pas op je schapen!" riep hij. „Ik ga naar huis."

Toen hij aan 't eind der brug gekomen was, keek hij nog eens om en lachte heimelijk. Maar spoedig werd hij weer ernstig.

Zijn huis, met het kleine tuintje er voor, was het eerste van het dorp; en juist er voor, links van den weg, lag de bodemlooze poel, waarin eens een ossenwagen met twee ossen was verdwenen, zonder dat iemand er ooit meer een spoor van gezien had.

Kupa Márton hield stil en staarde in 't donkere water. „Ze zullen 't toch nog van me winnen", mompelde hij tusschen de tanden. Hij raapte een steen op, maar vergat dien weg te werpen.

„Zij mocht hebben, wien ze wilde", dacht hij .... Den armoedigsten knaap uit het dorp .... zij heeft genoeg voor twee! Maar hem — dien geldzak, met zijn akkers en zijn ossen ...! Hij zou haar nemen, zelfs al had zij geen kussensloop, wil ik wedden."

Nijdig wierp hij den steen naar een kip, die in het stof van den weg krabde; daarna draaide hij zich om en ging 't huis binnen.

Daar, naast zijn bed, stond de kleine, met gele tulpen en roode rozen beschilderde doos, waarin hij zijn geld bewaarde. Alles, wat hij gedurende zeventien jaren van harden arbeid had bespaard, had hij in die kleine doos gedaan — voor haar. Met zijn zwaren tred schreed hij door de kamer, draaide den sleutel in 't slot om en lichtte het deksel op. Daar lag alles, de rolletjes vuile zilveren florijnen, de pakjes banknoten, de weinige goudstukken, de kleine hoopjes klein geld. Hij nam een verfrommelde banknoot op en keek er naar. „Dat was voor 't dooden van den dollen hond", zei hij in zich zelf, „tien, neen, vijftien jaar geleden. Men hield toen wel veel van mij!" Hij legde 't biljet neer en nam een ander.

„Dat was voor 't werken in Hongarije, in dien zomer, toen 't zoo snikheet was. Twintig mannen vielen op één dag neer tengevolge van zonnesteek ... Men betaalde ons toen dus wel goed! ..."

„Dat was voor 't houthakken in 't gebergte ... en deze honderd florijnen verdiende ik met werken in de steengroeve — in den tijd toen een zwaar steenblok bijna mijn voet verbrijzelde."

Hij leunde met zijn rug tegen het bed, terwijl hij op den vloer zat en staarde door 't raam naar buiten.

„Ik lag toen drie maanden in het hospitaal, maar men gaf mij nog honderd florijnen schadevergoeding en daarvoor kocht ik het maïsveld daar op de heuvelhelling." Langzaam stond hij op en ging naar het raam. „Daar komt zij", mompelde hij plotseling.

Langzaam kwamen ze door de goud-getinte avondschemering aanloopen — al die moede, door de zon geroosterde werkers; zwaar en loom sleepten zij zich voort na den afmattenden arbeid des daags, doch hunne harten begroetten met vreugde de laatste stralen der zinkende zonne als de goudgewiekte boden van den zoo innig verbeiden rusttijd. Vóór liepen de meisjes, zingend en lachend en de knapen kwamen achter haar met de schoffels op den schouder en zwaren, rhytmischen tred. En achteraan kwamen de ouderen met armen vol jonge maïshalmen voor veevoeder, en oogen, die schitterden in de horizontale roode stralen der zon. Langs de straat klonk 't geblaf der honden en 't loeien der koeien, die uit de weiden terugkeerden naar de stallen.

Ilon talmde eenige oogenblikken buiten 't tuinhekje en sprak even met Hajdu András; daarna ging hij

verder en zij keek hem na met de hand op de klink en een glimlach in de oogen. Eindelijk wendde zij zich om en ging naar binnen.

Zij leek zeer klein, zooals zij daar op het voetpad liep tusschen de bloembedden. Juist toen zij bij 't fraaie geraniumbed, vlak voor de deur, kwam, boog zij zich voorover en hare twee zware fraaie haarvlechten vielen over haar schouders en verborgen haar gelaat.

Kupa Márton ging naar buiten en plukte een onkruidje uit 't bed.

„Ilon", zei hij, „zeg eens, heb je hier of daar geld voor noodig?"

Verbaasd keek zij hem aan en antwoordde: „Ik? Neen vader."

„Zoo. 't Kon anders wezen, dat je nieuw lint in je haar moest hebben . . . of een nieuwe párta?" [1])

Neen, vader, mijn párta is nog nieuw, en ik heb meer lintjes dan ik noodig heb."

Hij stond op en keek haar aan.

„Hebt gij niets noodig?" vroeg hij.

„Neen vader," antwoordde zij weer.

„Waarom dan," vroeg hij, terwijl een donkere wolk zijn voorhoofd overtoog, „hebt gij uw oog geslagen op dien kerel — dien Hajdu András?"

't Bloed steeg haar naar 't gelaat.

„Hij wil mij huwen," zei ze.

„En gij?"

„En ik wil niemand dan hem trouwen."

„Waarlijk? En waarom? Zijn een huis en een maïsveld en een half dozijn koeien dan niet genoeg voor je? Moet je soms drie huizen en een heele kudde koeien en een eigen dorschmachine hebben? Moet je voorschoot misschien nog van zijde en je rok van fluweel zijn?"

Nijdig wierp hij het onkruid, dat hij geplukt had, weg en wendde zich om.

„Zelfs dat kunt ge krijgen, als ge 't maar zegt", zei hij, half binnensmonds.

Haar oogen vulden zich met tranen.

„Ik wensch niets," snikte zij. „Ik geef niets om zijn huizen . . . ik zou hem evenzeer beminnen, als hij een arme bedelaar was. Maar toch . . . toch ben ik blij, dat hij rijk is, vader, want nu hebben wij geen kreuzen te nemen van wat u toebehoort."

Zij hield plotseling op, want hij had een blik op haar geworpen, alsof zij hem gekwetst had.

Maar hij zei niets meer. En na een oogenblik ging hij naar 't hek en den weg op.

„Vloek over hem! Vloek over hem!" riep hij. „Waarom heeft hij zulke lange beenen en zulke zwarte oogen? Hij kan ieder meisje 't hoofd op hol brengen."

Hij ging naar het eind der brug en keek in 't water.

„Zij wil hem huwen, zegt ze . . . maar de zomer is nog lang . . . Misschien wordt zij hem moe . . . of hij haar . . ."

Hij stak zijn handen in de zakken en begon te fluiten.

„Een paar jaar geleden scheen hij nog al veel op te hebben met de vrouw van Kuscma Péter . . . Misschien herinnert zij zich dat nog . . . 't Is waar, Kuscma Péter heeft haar bijna dood geslagen, toen hij hen samen achter de heg vond . . . Maar alles wel beschouwd is dat ook haar zaak, niet de mijne!"

Hij hield met fluiten op en lachte onderdrukt, zooals hij nog eens, lang geleden, had gedaan.

Daarna ging hij naar huis terug.

. . . . . .

Dien ganschen zomer scheen het, of Kupa Márton van den duivel bezeten was. Hij was overal, nu eens maakte hij ergens in een steeg een praatje met dezen of genen medeburger, dan weer zat hij bij den molen te visschen, of wel hij hielp de vrouwen bij 't bevochtigen van den hennep of zat met de mannen bij den Jood in de herberg.

En ieder woord, dat hij sprak, wakkerde sluimerende vonken van haat aan tot laaiende vlammen, wakkerde verborgen nijd aan of bracht eenige verborgen booze neiging nader tot rijpheid. En vrouwen, die zich verheugden over 't geluk van Ilon en die van haar hadden gehouden, begonnen haar nu allerlei dingen te vertellen aangaande het verleden van Hajdu András. En meisjes, die hem nauwelijks kenden, lachten om hem achter hare gebedenboeken, terwijl zij van de woorden van den geestelijke niets hoorden. Zijn meesterknecht, Dénes Bandi, sprak in 't geheim woorden van wraak, zonder dat iemand kon zeggen, waarom hij zich wreken wilde. Maar de vrouw van Kuscma Péter, de schoone Annikó, zat in haar tuin te zingen.

Kis Pista werd zoo mager als een rondzwervende hond en als hij 's nachts onder 't sterrendak lag, bibberde hij, alsof hij de koorts had. Maar geen morgen ging voorbij, of hij legde een of ander geschenk op Ilons vensterbank: een mandje forellen, dat hij voor zijn ontbijt geruild had met een jongen uit Vallach of een haas, dien hij met een steen gedood had, terwijl hij over een sloot sprong. En Ilon glimlachte en bloosde en bleef even staan om hem een paar vriendelijke woorden toe te voegen, als zij over de brug hem

[1]) Een párta is een kroontje, bezet met waspareltjes, dat de meisjes in sommige streken van Trans-sylvanië des Zondags bij 't kerkgaan dragen.

voorbijging. En Kupa Márton, die haar van uit den tuin bespiedde, zei in zich zelven: „Zij begint van hem te houden." Maar soms ook ging zij den herdersknaap voorbij zonder iets te zeggen en weende, terwijl zij haar huishoudelijke bezigheden verrichtte. Dan dacht Kupa Márton: „Zij is bij de vrouwen geweest. Zij hebben 't haar verteld van Annikó!" Maar als hij den volgenden middag naar zijn akkers ging en rondzag naar Ilon, vond hij haar altijd onder den grooten moerbeiboom met Hajdu András. En dan bekroop hem 't gevoel van iemand, die oproeit tegen een stroom, die sterker is dan hij.

En zoo ging de zomer voorbij en toen kwam de tijd van den oogst, waarin niemand tijd heeft voor minnekoozerij, noch voor nijd, noch voor haat. Kupa Márton zag, als hij zich even oprichtte, om 't zweet van zijn gelaat te vegen, Hajdu András op zijn eigen akker, gebogen over zijn sikkel en rechts noch links kijkende. En hij vroeg zich af, of deze noeste vlijt enkel voortsproot uit vrees voor den dreigenden storm, of dat die een andere oorzaak had. Ook Ilon werkte met een ijver, die de vrouwen het hoofd deed schudden. Geen ander meisje had dien dag zooveel schooven gebonden als zij. En toen Hajdu András zijn laatsten wagen had volgeladen en wegreed onder de hoera's zijner helpers, riep hij haar vruchteloos naar den weg, om hem met haar zakdoek toe te wuiven. Zij zei, geen tijd daarvoor te hebben. Toen eindelijk al het graan was binnengehaald en mannen en vrouwen vroolijk 't oogstfeest vierden en lustig gingen dansen, zat Kupa Márton met een verlicht hart op zijn bank een pijp te rooken.

„Ilon," zei hij opeens, terwijl hij in zijn zakken naar lucifers zocht, „waarom ging je niet dansen?" 't Meisje zat roerloos naast hem.

„Ik heb geen zin", zei ze lusteloos.

„Er zouden knapen genoeg zijn, die graag met je wilden dansen ..."

„Wie weet?" zei zij.

„Wie? Ik! Daar heb je b. v. Kis Pista. Hij zou gaarne zijn rechterarm willen geven, om met jou te dansen. En dat is een goede arm, sterk en gespierd, al zijn ook zijn kleeren versleten en gescheurd."

„Ja," antwoordde zij, maar zij luisterde niet; haar oogen waren op de straat gevestigd. En langzaam stond zij op als iemand, die iets in een droom hoort.

Daar ging 't tuinhek open en Hajdu András kwam nader, gekleed in zijn beste pak. Ilon vloog 't tuinpad af, hem te gemoet. En samen kwamen zij terug; hij had zijn arm om haar middel geslagen.

Kupa Márton stond op.

„Wat wilt gij?" vroeg hij.

„Wel", antwoordde Hajdu András, zijn hoed afnemende, „ik wil Ilon trouwen."

„Ilon?"

„Ja. Zij zegt, dat zij mij liefheeft en ik bemin haar. En nu de drukte van den oogst voorbij is, zou ik met haar in 't huwelijk willen treden. Ik vraag niets, om haar mee te geven, dan de kleeren, die zij draagt ..."

Krampachtig sloten de vingers van Kupa Márton zich om den steel zijner pijp. Hij zei niets. Maar plotseling schitterde een demonische gloed in zijn donkere oogen.

Hij aarzelde slechts een oogenblik. Ieder lasterwoord, dat hij had geuit, was als 't ware een duiveltje geworden, dat hem nu aanspoorde, voort te gaan op dien weg. En hij sprak: „Zoo, wilt gij Ilon huwen? Ilon? Welnu, zei is niet waard, de vrouw van een eerlijk man te worden, ten minste niet van een Hajdu. Ik, haar vader, zeg dit!"

„Vader!"

Zij sprong op, bleef plotseling staan en staarde Kupa Márton ontzet aan.

Er ontstond een lang, pijnlijk zwijgen. Hajdu András haalde met moeite adem.

„'t Is niet waar," zei het meisje eindelijk zacht.

„Zeg hem, dat het niet waar is; anders spring ik in den poel."

Kupa Márton zag haar aan. En plotseling dacht hij aan de eereprijs, dat teere bloempje, waarop de wind niet zoo ruw durft blazen als op andere planten, omdat het anders geen dag zou leven. Haastig wendde hij zich af.

„Neen, het is niet waar," zei hij. „'t Is een vervloekte leugen. Zijt ge tevreden?"

Met deze woorden ging hij in huis en sloeg de deur achter zich dicht. Maar na eenige oogenblikken kwam hij terug en op zijn schouder droeg hij de kleine met tulpen beschilderde doos, die altijd naast zijn bed had gestaan. Zonder op een van beiden een blik te slaan, ging hij 't tuinpad af, het hek uit en regelrecht naar den poel. Duidelijk zagen Ilon en Hajdu András, hoe hij met een driftig gebaar de doos in 't water wierp. Daarna keerde hij terug.

„Neem haar nu!" zei hij tot Hajdu András. „Wikkel haar in bladgoud, als ge wilt en zet diamanten rondom hare oogen, en ... en wees vervloekt met haar!"

En zonder verder een woord te zeggen, ging hij in huis. Daar viel hij als verpletterd op een stoel bij de tafel neer, en zijn gelaat in de handen verbergende, barstte hij in bittere tranen uit. Hij weende, de stuursche man, omdat met Ilon alles van hem wegging. 't Leven had voor hem geen waarde meer, nu hij niemand meer had, voor wie hij kon leven.

Van het levenssap dat melk heet.

Ongetwijfeld is er geen voedingsmiddel, dat van de oudste tijden af zich in zóó goeden roep heeft mogen verheugen als de melk. Uiterst talrijk zijn de plaatsen, waar Hippocrates, de vader der geneeskunde, spreekt over melk als voedsel en geneesmiddel, en hij houdt zelfs beschouwingen over de melk van geit en ezelin. Kanaän werd door de Israëlietische verspieders afgeschilderd als een land, overvloeiende van melk en honig, dus als het toppunt van vruchtbaarheid en heerlijkheid. Archeologen hebben melkgerei en vaten voor boterbereiding opgedolven, die door de Trojanen gebezigd zijn geworden; en van nog ouder datum zijn gelijksoortige vaten, die dateeren uit den tijd der Zwitsersche paalwoningen. Een oud-Indische sage, volgens welke Brahma op bevel van den wereldgeest de aarde schiep met zeven zeeën, die de eigenschappen hadden van zout, suiker, wijn, boter, wei, melk en water, de zeven goede gaven, leert ons, hoe hoog in de schatting der oudste volkeren ter aarde melk en haar producten gesteld werden. Anderzijds wordt door cultuurhistorici verband gezocht tusschen de beschaving van vroegere volken en 't gebruik, dat deze van melk maakten. De karn was reeds bij de oude Germanen in gebruik, en dit pleit er volgens Benno Martiny voor, dat zij geen zwervend volk meer waren, maar den landbouw als bedrijf uitoefenden en dies vaste woonsteden bezaten.

De meer wetenschappelijke belangstelling voor melk kwam evenwel na de uitvinding der boekdrukkunst, waardoor het mogelijk werd de verkregen kennis onder veler bereik te brengen en nieuwe onderzoekers konden voortbouwen op de resultaten door anderen verkregen. Kort na 1500 verschenen al boeken, die alleenlijk over melk handelden, en reeds in de 17e eeuw zijn de dissertaties over melk legio. Van toen af dateert de eigenlijke melk-analyse, en allerminst mag hier vergeten worden den naam te vermelden van Anthony van Leeuwenhoeck, den eersten, die melk onder het microscoop bezag, en daarin de microscopisch kleine vetbolletjes onderscheidde. In 1645 publiceerde E. di Castro een apart werk over „biestmelk", voor zoover we weten 't eerste van dien aard. Doch... wie wetenschap vermeerdert, vermeerdert smart, en al was het „er uitzien als melk en bloed" een schitterend compliment voor de gezondheid, reeds toen werd beseft, dat niet alle melk feilloos is. Borrichius vond (1675), dat uit 't moederlijk organisme schadelijke stoffen in de melk kunnen overgaan; zoo was b.v. de melk van een zoogende moeder, die te veel alsemwijn gebruikte, bitter als alsemwijn. Terzelfder tijd was men er reeds mede bekend, dat melk ziekten kon overdragen. Zoo schreef een Keur-Hessisch edikt uit 1682 voor, dat bij veepest de melk van ziek vee begraven moest worden. Een Boheemsche verordening uit 1738 herinnert er aan, dat menschen na 't nuttigen van melk van ziek vee gestorven zijn, en volgens Johann Peter Frank — den 18^{en} eeuwschen grondlegger der moderne melk- en stal-hygiëne — zou ook hondsdolheid door de melk overgebracht kunnen worden. Frank gaf ook knappe opmerkingen tot ontdekking van vervalschingen, en wist door analyse heel goed hoe de eene melk beter kan zijn dan de andere.

In 't begin der 19^{e} eeuw begon de systematische bemoeienis der overheid in zake toezicht op vervalschte melk. In Weenen werd de vervalschte melk vernietigd

en de verkooper dezer waar op stel en sprong gearresteerd. Pruisen bedreigde in 1791 de melkvervalschers reeds met tuchthuisstraf van een tot drie jaar. Hamburg kent reeds van 1818 een aparte stedelijke melkverordening, en de vooruitgang der scheikunde maakte 't den vervalschers steeds moeilijker met hun bedrijf voort te gaan.

Sedert is een onafzienbare stroom van geschriften, boeken, studies over melk verschenen, zoodat de bekende arts Henri de Rothschild in 1902 in zijn „Bibliographia Lactaria" reeds meer dan 11000 titels van artikelen alléén over melk te vermelden had. En toen was de stroom van bijdragen over melk eigenlijk pas goed begonnen. . .

Melkvaten en vaten voor boterbereiding uit den tijd van 't oude Troje.

* * *

Wat *is* melk? Empedocles antwoordde: witte etter, en Aristoteles oordeelde, dat ze uit 't bloed werd afgescheiden. Een chemicus antwoordt: een mengsel van eiwit, vet, suiker, zouten, leucocyten, en hij weet schitterend tal van eigenschappen der melk op te noemen. Maar met al zijn analytische wijsheid is hij verder van de waarheid af dan de oude Grieken. Hij is een man, die de samenstelling van een horloge gelooft te kunnen kennen, als hij er met een smidshamer op slaat. Door zijn analyse vernietigt hij 't essentieele: het leven. Melk is vóór alles een levend product, en dàt vermochten zoowel Empedocles als Aristoteles in te zien. En als onze moderne physiologen spreken van: „de melk is een product der aanpassing van het moederlijke organisme aan dat van 't kind", (Pfaundler) dan zeggen zij met andere woorden, wat eigenlijk Aristoteles al gezegd heeft, die reeds wist, dat de melk een zelfden oorsprong heeft als het voedsel, dat de ongeboren vrucht ontvangt. Melk heeft een „actief-vitale" beteekenis, en de nieuwste onderzoekers staan dan ook op dit standpunt, dat melk niet alleen voedingsstoffen bevat, maar daarnaast stoffen, die het kind helpen in de „Verwertung" vàn de voedingsstoffen, misschien ook in ander opzicht: zijn weerstandsvermogen sterken.

Tot deze erkentenis is men gekomen door een reeks nieuwe onderzoekingen, van welke de thans zoo veel besproken Ehrlich de geestelijke vader is. Eigenlijk helpt de volksmond ons al, om iets van de zaak te begrijpen. Naar men weet, lijden kinderen vóór hun eerste levensjaar zelden aan een reeks besmettelijke ziekten als mazelen, roodvonk, enz., — ze zijn er immuun, d. i. onvatbaar voor — en in dit opzicht zouden borstkinderen zich nog gunstiger verhouden dan fleschkinderen.

Vanwaar die immuniteit? „Het kind zuigt 't met de melk in", antwoordt 't volk, en daarmee raakt het de waarheid. De melk bevat zekere stoffen, antitoxinen, die 't kind onvatbaar maken voor de aandoening.

Toxinen zijn eiwitachtige lichamen, — men kent ze als stofwisselingsproducten van bepaalde bacteriën, o. a. het diphtherievergift — die de eigenaardigheid bezitten aan het bloedserumeiwit van 't dier, dat er mee behandeld wordt, het vermogen te verleenen doodelijke doses van dat vergift onschadelijk te maken voor proefdieren, als het antitoxische serum in voldoende dosis gemengd met het vergift praeventief of curatief wordt ingespoten. (Op dit feit berust b.v. de

Goden en demonen de Melkzee karnend ter verkrijging van den Drank der Onsterfelijkheid. Karnstok was de rots Mandaras, die door middel van de er om heen gewonden wereldslang Wasukis in beweging werd gebracht.

heilzame werking van diphtherie-serum). Zoo vond Chauveau lammetjes, van geimmuniseerde schapen afkomstig, veertien dagen na de geboorte onvatbaar voor infectie van miltvuurbacillen, die een doodelijke werking uitoefenden op andere lammetjes.

Ehrlich nu is 't geweest, die in 1892 voor 't eerst het denkbeeld uitsprak in zijn „Ueber Immunität durch Vererbung und Säugung", dat door 't moederdier mèt de melk deze tegengiften werden uitgescheiden. Of zoo'n immuniteits-overdraging door 't zoogen plaats vindt is o. m. onderzocht door Römer en Much. Zij behandelden koeien met tetanus-antitoxine, vóór en na 't kalven, en terwijl 't bloed dier kalveren onmiddellijk nà de geboorte geen antitoxine bevatte, bevatte het dit wèl enkele dagen later. Evenzoo gaven ze aan kalveren melk, waaraan 't antitoxine werd toegevoegd, en bevonden, dat het ook hier geresorbeerd werd, maar minder goed, dan wanneer 't antitoxine aan de koe was verstrekt en zoo met de melk uitgescheiden.

Vastgesteld is dus kunnen worden, dat bij pasgeborenen door voeding met antitoxische moedermelk een directe overgang van 't antitoxisch serumeiwit in 't bloed plaats vindt. Stel, dat we diphtherie antitoxine hadden, dan werd 't kind onvatbaar (immuun) voor diphtherie. Maar geen direct bewijs is er voor, dat die immuniseering óók plaats vindt, wanneer aan de zuigeling niet moedermelk, maar melk van een met 't antitoxine behandelde koe gegeven wordt. Daar nu melk talrijke dergelijke „antilichamen" bevat, begrijpt men, wáárom op physiologischen grondslag door de kinderartsen er zoo zeer op aangedrongen wordt, dat de moeder haar kind zelf zoogt en niet kunstmatig voedt.

Door verhitting worden de antilichamen gedood — en hier heeft men een der redenen, waarom sommige artsen er zeer op aandringen, indien kunstmatige voeding plaats vindt, dat dan rauwe melk gegeven wordt. Immers, de mogelijkheid bestaat, dat de koemelk stoffen bevat, die antitoxisch zijn voor 't kind, en door de melk te verhitten, vernietigt men de activiteit dier antistoffen, en voedt men 't kind met, wat Seiffert noemt, „doode melk". Het kind is dan genoodzaakt de antistoffen zelf te produceeren, en dit beduidt een belangrijke physiologische „meerarbeid". De beteekenis dier melkactiviteit is door Jensen drastisch bewezen geworden, toen hij aantoonde, dat voor 't kalf dadelijk na de geboorte gegeven gekookte melk een doodelijk vergift is.

Deze immuniteitsleer heeft voorts ook nog in zooverre een ànder belang, dat gevraagd kan worden: „is een actieve immuniseering door melk mogelijk?" Natuurlijk is in dit stadium de vraag alleen van theoretisch belang, alhoewel onderzoekingen van Wakulenko e. a. aangetoond hebben, dat, wanneer typhusbacillen en cholera-vibrionen in de maag komen, een zeker immunisatorisch effect wordt uitgeoefend. Maar men is er nog ver van af een onvatbaarheid voor typhus te bereiken door melk van met typhusantitoxine behandelde koeien aan den mensch als voedsel te verstrekken.

* * *

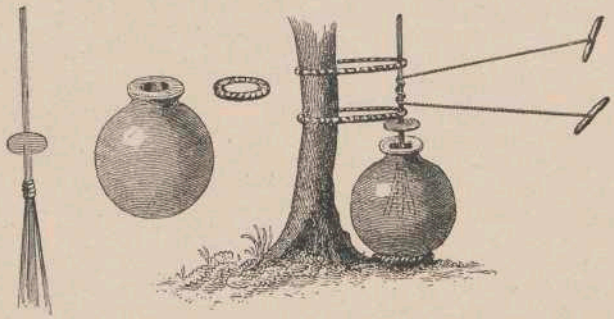
Zijn we bij deze antilichamen: haemolysinen, opsoninen, agglutininen, bactericidinen, antitoxinen bóvenal op hypothetisch terrein — men moet tot hun bestaan besluiten, maar kan ze niet afscheiden — wat vaster grond heeft men onder de voeten, wanneer men andere buitengewoon fijne bestanddeelen der melk beschouwt: de fermenten of enzymen. Toch, trots Euler's schitterende „Chemie der Enzyme", zijn de lichamen, die de fermentwerkingen teweeg brengen, nog zoo goed als onbekend. Zij zijn voor den onderzoeker dan ook niet gekarakteriseerd door hun samenstelling, maar door hun werking.

Fermenten zijn katalysatoren, d. w. z. zij zijn in staat reacties, die op zich zelf óók wel, maar zeer langzaam verloopen, buitengewoon te versnellen. „Microscopische explosiefstoffen", noemt Von Uxküell ze. In verhouding tot de hoeveelheid van 't ferment is zijn werking ontzaglijk — ook dit past in 't beeld der explosie. Zeer kleine fermenthoeveelheden bewerkstelligen groote chemische omzettingen, daarbij wordt het zelf of nièt of zeer wèinig verbruikt; dezelfde fermenthoeveelheid kan dus eenzelfde reactie als 't ware tot 't oneindige herhalen. Door verhitting wordt het evenwel vernietigd.

Dat melk fermenten bevat, is eigenlijk reeds a priori aan te nemen. Maagsap bevat ze, evenzoo 't sap van de alvleeschklier, speeksel, darmsap, en melk, als zijnde óók een product van uitscheiding, moet ze dus eveneens bevatten. Zoo kennen we in melk eiwitsplitsende, koolhydraatsplitsende, vetsplitsende, en daarnaast nog oxydeerende en reduceerende fermenten. Wat de physiologische beteekenis ervan is, ligt nog zoo goed als volkomen in 't duister. Toch heeft de kennis omtrent de fermenten zelf voor de practijk buitengewone beteekenis verkregen, en dit geldt vooral voor de oxydeerende en reduceerende: katalase en peroxydase eenerzijds, en reductase anderzijds.

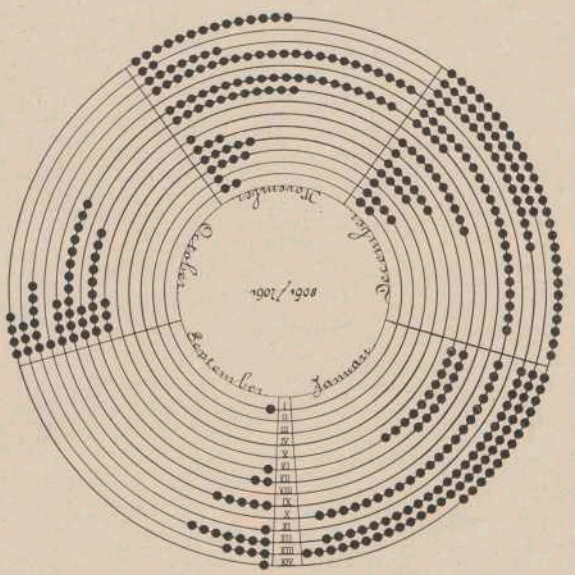
Het katalase-enzym — en dadelijk memoreeren wij hier de schitterende onderzoekingen van onzen landgenoot C. J. Koning — heeft 't vermogen waterstofsuperoxyd te ontleden tot water en zuurstof. De hoeveelheid vrijgekomen zuurstof dient als maat voor de katalasewerking. Is de melk versch, en afkomstig van gezond vee, dan wordt in 6 uur uit 10 c. M^3 melk uit een overmaat van waterstofsuperoxyd hoogstens vrijgemaakt 2 c. M^3 zuur-

stof. Is de melk oud, dan is 't katalasecijfer hooger, eveneens, wanneer 't vee aan uieraandoeningen lijdt. Dit laatste feit is oorzaak, dat verschillende keuringsdiensten van levensmiddelen ten onzent van de katalasewerking gebruik maken ter onderkenning van ziek vee, dat dan van de melkproductie wordt buitengesloten, nadat de veearts ook clinisch een ziekte der koe heeft geconstateerd. Dit optreden heeft derhalve een hooge hygiënische beteekenis; en er is dan ook bijna geen enkele melkinrichting meer, die staat wil maken op den eerenaam „goede inrichting," of ook daar wordt de katalase-reactie regelmatig verricht. Merkwaardigerwijs verraadt de katalase reeds soms een komende aandoening, terwijl de veearts nog geen enkele afwijking vermag aan te toonen. Hier dus heeft de bepaling zelfs een preventieve waarde.

Indisch botervat.

De tweede toepassing, die katalase vindt, is bij de bepaling of gepasteuriseerde melk den vereischten tijd op de vereischte temperatuur is verwarmd geworden. Het enzym wordt n. l. doorgaans door een verwarming gedurende een half uur op 65° C. vernietigd. Ontbreekt de katalasewerking, dan kan men derhalve aannemen, dat de melk tot bóven deze temperatuur verwarmd is geworden. Of ze veel hooger verwarmd is geworden, wordt beoordeeld naar een andere enzymreactie: de peroxydase. Dit enzym maakt uit waterstofsuperoxyd „atomistische" zuurstof vrij, en deze zuurstof oxydeert bepaalde stoffen. Nu heeft men practisch een mooi herkenningsmiddel. Men voegt aan de melk toe waterstofsuperoxyd en 't te oxydeeren paraphenyleendiamine. Dan ontstaat een blauwe kleur. Welnu, is de melk op 73° à 74° C. een half uur verwarmd geworden, dan ontstaat die kleur niet meer; het enzym is op deze temperatuur vernietigd, en hier heeft men nu de bovengrens van de verhitting, die gepasteuriseerde melk mag ondergaan hebben. Deze feiten zijn van te meer belang, omdat men door pasteurisatie de melk „ziektekiemvrij" wil maken. Gebleken is n. l., dat alle ziektekiemen — typhus- en tuberkelbacillen b. v. — bij betrekkelijk lage temperatuur afsterven, en zoo wordt vrij algemeen aangenomen, dat een verhitting der melk tot op 70° C. gedurende een half uur alle ziektekiemen met zekerheid doodt. Vooral komt hier in aanmerking typhus, die zoo vaak door rauwe melk is verspreid. Het melkgerei wordt immers vaak schoongemaakt met slootwater, en de hygiënische omstandigheden ten platte lande zijn dikwerf nog zoo, dat de uitwerpselen van typhuslijders in de vaarten terecht komen, waardoor het water, en mitsdien het melkgerei besmet wordt.

Gevallen van febris typhoida te Amsterdam voorgekomen onder de gebruikers van melk uit onderstaande gemeenten: I Oostzaan, II Aalsmeer, III Schellingwoude, IV Watergang, V Buiksloot, VI Nieuweramstel, VII Sloten, VIII Haarlemmermeer, IX Broek in Waterland, X Abcoude, XI Landsmeer, XII Ouderkerk, XIII Duivendrecht, XIV Weespercarspel.

Het derde enzym is de reductase. Rauwe, normale melk heeft 't vermogen bij 45° C. methyleenblauw-formaline tot een kleurloos lichaam te reduceeren. De tijd, die voor de ontkleuring

noodig is, dient wederom als maat, ditmaal niet, om te beoordeelen, of de pasteurisatie naar eisch is geschied, maar, evenals bij katalase ook 't geval was, ten einde den gezondheidstoestand van 't vee na te gaan — bij pathologische processen stijgt de reductase — en tevens om te benaderen, hoe groot het aantal bacteriën is, die de als versch verkochte melk bevat.

Overal n. l. in onze omgeving treffen we bacteriën aan, en zelfs al wordt melk onder de strengst-antiseptische voorzorgen verkregen, dan nòg zijn er bacteriën in aan te treffen. Voor die bacteriën biedt melk nu den best denkbaren voedingsbodem, vooral bij niet te lage temperatuur, en de microörganismen vermenigvuldigen er zich mitsdien rijkelijk. Wordt melk nu onzindelijk gewonnen, dan bevat ze reeds daardoor geweldige hoeveelheden bacteriën. Trots die hoeveelheden blijft ze onveranderd van smaak, kleur, reuk en reactie. Tenminste eenigen tijd. Later treden in de melk ook waarneembare veranderingen op, van welke de den leeken 't meest bekende is: het zuur worden. Welnu, de reductase is een der middelen, om de houdbaarheid der melk te beoordeelen. Hoe hooger 't aantal bacteriën, des te hooger reductase.

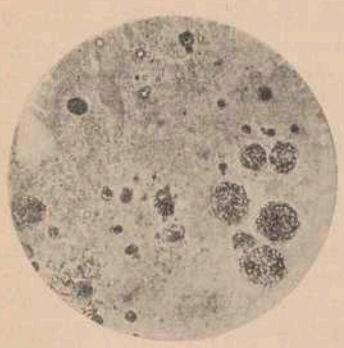
Welke geweldige hoeveelheden bacteriën in melk voorkomen, valt op, wanneer we de gegevens nagaan, die hieromtrent voor handelsmelk bestaan. Renk vond in Halle per c. M³ van zes tot dertig millioen bacteriën, Sacharbekoff voor Petersburg vier tot honderdvijftien millioen, 't maximum, dat Uhl voor Giessen aantrof, was ongeveer honderdzeventig millioen. Van óns land bestaan alleen de cijfers van Van Geuns voor Amsterdam (1895): twee en een half millioen. Dat dit ontzaglijk is, blijkt, als we de cijfers der melk van onze modelstallen nagaan, waar we cijfers beneden 10 000 als regel, en boven 20 000 slechts buitengewoon zelden aantreffen.

Nu wordt in modelstallen onder omstandigheden gearbeid, waar in de gewone praktijk niet mee te rekenen is. De uiterste zorg wordt besteed aan vee en stal; een haast pijnlijke zindelijkheid wordt betracht; voedsel en voedingstijd zijn zoo, dat slechts een minimum hoeveelheid stof en minimum hoeveelheid bacteriën door den stal verbreid worden; de huidverpleging van 't dier is boven allen lof verheven — in Duitschland geeft men den dieren zelfs douches — vóór 't melken wordt de uier gewreven of gewasschen; de inrichting van den stal is zoo, dat in den kortst mogelijken tijd de mest verwijderd wordt; 't geheel lijkt eer een zaal met fraaie parketvloeren dan een stal; er is voortdurend toezicht op den gezondheidstoestand van vee zoowel als van verplegend personeel, enz. Natuurlijk stijgen door dit al de productiekosten van de melk aanzienlijk. Zoo kost een modelstal voor 10 stuks vee naar Schlossmann's berekening 50 à 60.000 gulden — niet inbegrepen den grond. De prijs van modelmelk is dan ook 2.5 maal zoo duur als van de gewone handelsmelk.

Stel daartegenover de slecht verlichte potstallen, zooals men die ook nog in enkele deelen van ons vaderland vindt, waar den geheelen winter dóór geen mest verwijderd wordt, zoodat 't vee als bedekt is met uitwerpselen, en waaruit een doordringende stank opstijgt... grooter tegenstelling is haast niet te denken.

Gelukkig wordt ook deze toestand allengs meer en meer uitzondering, en naar de groote steden wordt melk uit dergelijke stallen dan ook niet geleverd, althans ten onzent niet, wél in België en Duitschland nog. Overal vindt men ten onzent de Hollandsche stalling — een goot voor de dagelijks verwijderd wordende mest achter 't vee —; stalwedstrijden worden allerwege gehouden: hèt beste middel wellicht tot verbetering van wantoestanden; en van de zijde der inrichtingen wordt steeds méer contrôle uitgeoefend op de behandeling der melk ter productieplaats. Verschillende inrichtingen schrijven tuberculinatie van 't vee voor, om melk te verkrijgen, die vrij is van tuberkelbacillen; premies worden toegekend aan hen, die melk leveren met 't laagste vuilgehalte; op den gezondheidstoestand van 't vee wordt veeartsenijkundige contrôle uitgeoefend; de melkkannen worden aan de fabriek schoongemaakt; de duurzaamheid der melk wordt bevorderd door den aanleg van doelmatige koelinrichtingen; men tracht beter water te verkrijgen voor 't reinigen van melkgerei der boerderij; met kwistige hand worden vlugschriften uitgereikt, die voorschriften bevatten omtrent een doelmatige melkbehandeling — onkunde was 't groote kwaad der verkeerde toestanden — kortom, tal van maatregelen zijn genomen, die alle ten doel hebben een beter product te verkrijgen. Natuurlijk zal een doorvoering dezer maatregelen óok een verhooging der melkprijzen veroorzaken — de meerarbeid moèt betaald — en hier heeft men 't zwakke punt van alle pogingen: het publiek wil wèl een beter product, maar wil er niet voor betalen.

Aan de inrichting zelf wordt met groote zorg gearbeid. De melk wordt of door wattenfilter of centrifugaal van alle nog aanwezig vuil gereinigd. In de lokalen, waar de melk verwerkt wordt, komen nimmer vuile flesschen, vuile kannen, enz. De lokalen zelf zijn zóo, dat de melk gemakkelijk uitlucht. Sommige inrichtingen verkoopen ook rauwe melk alleen in flesschen, wat niet alleen 't voordeel heeft, dat 't product gelijkmatig van samenstelling is — oproomen wordt vermeden — maar waarbij ook 't onhygiënisch uittappen op straat verhinderd wordt.

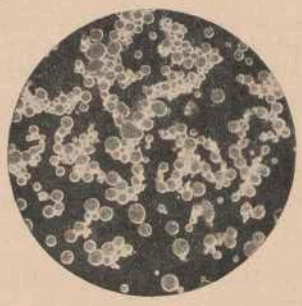
Biestmelk (microphotografie). Vetbolletjes deels donker gekleurd. Verschillende biestlichaampjes, waarvan enkele verbrokkeld.

Het groote voordeel echter is, dat alle inrichtingen zich meer en meer toeleggen op den verkoop van gepasteuriseerde melk, door verhitting ziektekiemvrij even-als de rauwe melk van modelstallen van nature.

Wél staan tegenover dit voordeel enkele nadeelen. Allereerst worden de antilichamen en de fermenten vernietigd, en de melk tot een doode substantie veranderd. Voorts worden door de verhitting de betrekkelijk nuttige melkzuurbacteriën gedood, die de ontwikkeling van schadelijke, z. g. n. „vuilnisbacteriën" beletten; en zoo kan de melk, die niet zuur wordt, opnieuw schadelijke eigenschappen verkrijgen. Ook neemt de verteerbaarheid der melk af, en, last not least, deze melk zou 't ontstaan van kinderziekten als Morbus Barlowii, rachitis, enz. in de hand werken. Daartegenover staat echter 't voordeel, dat de ziektekiemvrije melk goedkoop is; en dat, zoo de melk denzelfden dag, waarop ze gekocht is, verbruikt wordt, de schadelijke werking der vuilnisbacteriën zich nog niet openbaar kan maken — ze hebben n. l. geen gelegenheid zich in voldoende hoeveelheid te vermenigvuldigen. Wat de geringere verteerbaarheid betreft, zoo leeren waarnemingen van geneesheeren, dat de gezonde kinderen, met gepasteuriseerde melk gevoed, evengoed gedijen, als die welke rauwe melk gebruiken. En eindelijk is niet verhitte melk als zoodanig, maar de ouderdom der verhitte melk de oorzaak van 't ontstaan van Barlow'sche ziekte naar de ervaringen van den Haagschen kinderarts Dr. B. P. B. Plantenga luiden. Volgens hem is rauwe melk ook niet als zoodanig geneesmiddel tegen de Barlow'sche ziekte, maar ligt 't criterium in het versch zijn der melk. Overigens is 't aan te bevelen de melk niet hooger te verhitten dan beslist noodig is om de eventueel aanwezige ziektekiemen te dooden. Hoog gepasteuriseerde melk b. v. — verhit boven 75° C. — werkt volgens enkele kinderartsen beslist ongunstiger dan laag-gepasteuriseerde.

* * *

Is uit het vorenstaande reeds op te maken, met welke moeilijkheden men bij een goede melkvoorziening heeft te worstelen, en hoe tegenover een voordeel steeds een nadeel staat, tot gelijke conclusie komt men, wanneer men nagaat, welke eischen contrôle van overheidswege aan melk stellen moet. Geen artikel, namelijk, dat zich gemakkelijker vervalschen laat dan melk, en de pomp van den melkslijter heeft in dit opzicht bij 't publiek dan ook een treurige vermaardheid. Die vervalschingen op te sporen is de taak van den scheikundige.

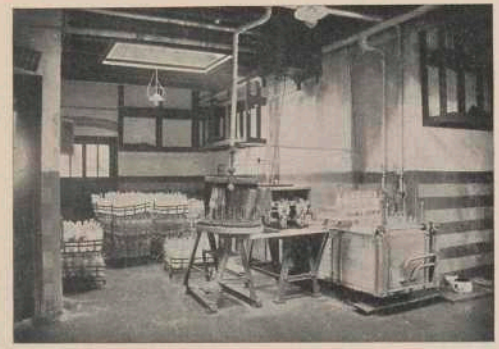

Vetbolletjes in melk.
Microphotografie bij donkerveldbelichting.

Nu wil het geval, dat melk, als zijnde een physiologische vloeistof, lang niet altijd dezelfde samenstelling bezit. Men kan zeggen, dat 't gemiddeld vetgehalte der melk per jaar gerekend meer dan 3% bedraagt, maar met dien verstande, dat schommelingen van een procent hooger of lager evengoed voorkomen. Het vetgehalte op zichzelf is dus niet in staat vervalschingen aan te toonen. Vandaar, dat men lette op 't gehalte aan vaste stof in melk. Melk bestaat voor ruim 88% uit water, voor de rest uit vet, eiwitten, suiker, zouten, die te zamen het vaste stofgehalte vormen. Hierin is 't vet de meest variabele factor, vandaar dat men ter beoordeeling of vervalsching

Bereiding van „ziektekiemvrije" melk. Aan de wanden pasteuriseerbakken, in 't midden automatisch in flesschen tappen van melk.

Machinale flesschenreiniging. De flesschen worden machinaal uitgeborsteld, en door een krachtigen duinwaterstraal nagespoten (midden).

heeft plaats gevonden ook niet op de vaste stof, maar op de vetvrije vaste stof let. Daalt deze in mengmelk beneden 8%, dan is met vrij groote zekerheid te zeggen, dat watertoevoeging heeft plaats gevonden, vooral, zoo ook het soortelijk gewicht der melk abnormaal laag is. Evenwel kan aan melk met b.v. 9% vetvrije vaste stof 10% water worden toegevoegd, en dan is 't cijfer toch grif boven 8%. Dit leidde weer tot 't zoeken van andere methoden, die nòg geringere vervalschingen aantoonen. Deze vond men in de zoogenaamde refractie, maar vooral in 't vriespunt. Meer dan iets vertoont het vriespunt constante cijfers (—0°.55 tot —0°.58 C.). De eer deze methode voor 't eerst praktisch bij de melkcontrôle toegepast te hebben, komt toe aan den directeur van den Rotterdamschen keuringsdienst, Dr. A. Lam. Algemeen wordt ze thans in de praktijk ten onzent toegepast.

Of ontrooming heeft plaats gevonden is vrij wat moeilijker te herkennen. De Franschen verwachten hier veel van viscositeits-bepaling, maar in de praktijk is men nog niet zoo ver. Evenmin heeft men veel houvast aan de bepaling van het soortelijk gewicht. Wel stijgt dit tengevolge van ontrooming, maar zoo ontroomde melk wordt toegevoegd (het resultaat is hetzelfde: vermindering van 't oorspronkelijk vetgehalte) dan is die stijging zoo gering, dat ze niets verraadt. Welnu, in dit geval onderzoekt men de onder contrôle verkregen melk van den leverancier uiterlijk binnen drie dagen na verkrijging van 't verdachte monster, en 't dàn verkregen vetcijfer geeft beslissing. Voorzichtigheid is ook hier geboden: immers, reeds in enkele dagen kan 't vetgehalte niet onaanzienlijke schommelingen vertoonen. Het spreekt dan ook van zelf, dat men niet reeds na één monster, maar na meerdere monsters, waarbij steeds dezelfde ervaring verkregen werd, een vervolging zal instellen.

Met dit al kwam men in een nieuwe moeilijkheid. De verkooper van vervalschte melk, die b.v. nog 3% vet bevatte, wordt strafbaar geacht. Maar welke reden is er dan, vroegen anderen — en van dezen was de Amsterdamsche Gezondheidsdienst de woordvoerder — niet strafbaar te stellen den verkoop van onvervalschte melk met 2.80% vet? In 't eerste geval ontvangt 't publiek tòch nog meer voedingswaarde, en daar komt alles op aan! Vandaar, dat men te Amsterdam vervalsching tot een zekeren grens toe wil laten en niet straffen. Wel wil men 't verkoopen van onvervalschte melk straffen, als haar totaal aan voedende bestanddeelen beneden den geëischten grens is. Over de vraag, of de Amsterdamsche opinie toelaatbaar is, heeft zich de laatste jaren een geweldige strijd ontsponnen, tot op 't laatst gehouden gezondheidscongres de meeste deskundigen als hun oordeel uitspraken, dat 't Amsterdamsche stelsel niet aanbevelenswaardig was, nòch uit hygiënisch, nòch uit commercieel oogpunt. Want al heeft vervalschte melk hooge voedingswaarde, deze zou in geval van niet vervalsching nog hooger zijn. Gevolg van 't toelaten van vervalsching is, dat de gemiddelde voedingswaarde der melk, die 't publiek ontvangt, lager wordt dan behoeft, te meer, omdat om concurrentieredenen velen tot de grens toe zullen gaan vervalschen.

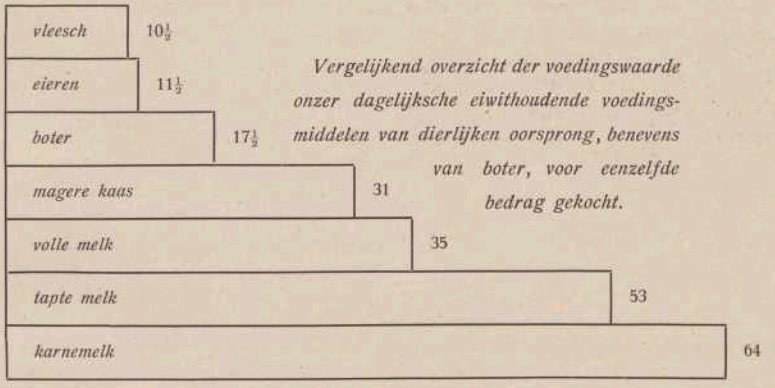
Anderzijds echter erkende men 't wenschelijke, om niet alle voedselarme melk in 't verkeer toe te laten. Nu hangt de samenstelling van melk af van tal van factoren (ras, individueele geaardheid, physiologische toestand, tijd van kalven, jaargetijde, weersgesteldheid enz.) zoodat 't mogelijk wordt, dat iemand, die doorgaans voedselrijke melk levert van tijd tot tijd melk heeft met te lage voedingswaarde, terwijl hij toch alles in 't werk gesteld heeft zoo goed mogelijke melk te verkrijgen. Zoo iemand strafbaar te stellen, zou onbillijk zijn, wordt van de zijde der practici betoogd. Ook hier

Een hoekje in 't laboratorium van den Rotterdamschen keuringsdienst.

dus weer een moeilijkheid. In de praktijk evenwel ontkomt men daar vrijwel aan door óók weer niet een vervolging in te stellen, zoo één monster onvoldoend is bevonden, maar zoo dit met een reeks monsters 't geval is.

In 't voorgaande is iets aangestipt van de hoofddagelijks nieuwe beschouwingen op, en wordt heden als onjuist verworpen, wat gisteren nog gold als onomstootelijke waarheid. Maar geldt dat niet van alle wetenschap: al struikelende voortgaan? Struikelende — maar 't eind is toch voortgaan, en zoo is het ook hier. Hoe meer onze kennis wordt omtrent, wat Hirth

Vergelijkend overzicht der voedingswaarde onzer dagelijksche eiwithoudende voedingsmiddelen van dierlijken oorsprong, benevens van boter, voor eenzelfde bedrag gekocht.

Men betaalt de voedingswaarde van vleesch zes maal duurder dan van karnemelk.

vragen, die zich voordoen op 't gebied van de physiologie en de hygiëne, van winning en behandeling der melk en de contrôle, die en van de zijde van den handel en van de overheid op de melkdistributie wordt uitgeoefend. Uitgeput zijn ze allerminst — integendeel: de vragen zijn nauwelijks gesteld. Ook hier komen nog extatisch karakteriseerde als dit „merkwaardige levenssap, enzym en voedsel beide, sleutel en slot tegelijk", des te meer opent zich voor ons een geheimzinnige wereld, van wonderen overvol, alle te zaam tot dieper eerbied stemmend voor dat groote, onbegrepen wonder, dat we zoo nuchter noemen: *de natuur*. B.

LEED,

door S. Elias. ✲ ✲ ✲ ✲ ✲ ✲

Ze hadden elkaar na hun school-, en kostschooltijd weinig meer gezien: beiden jong getrouwd, de ééne als burgemeestersvrouw van een klein dorpje in het Noorden, de andere in de Residentie. Soms, sporadisch, om de oude vriendschap niet geheel te laten verbloeien, hadden ze een paar vluchtige daagjes bij elkaar doorgebracht, maar *te* veel voelden zij zich beiden opgaan in eigen gezin, in kleinen kring van arbeid en leven, om geheél te kunnen blijven behouden voor elkaar de innigheid van vroegere meisjesjaren.

Van vertrouwelijk praten was, bij de in een paar dagen juist afgepaste bezoekjes, dan nooit veel gekomen; de tijd was er steeds te kort voor geweest, maar ondanks alles voelden ze beiden bij elk weerzien dien vertrouwelijken achtergrond van vroeger, den altijd-blijvenden band van gemeenschappelijke jeugdherinneringen.

Altijd ook waren ze blijven correspondeeren, op de hoogte gebleven van elkaar's uiterlijke omstandigheden en oppervlakkig voelen en denken; en veel, heel veel altijd over de kinderen: Ernestine met haar drietal, Mies met haar aardig spannetje van twee.

En, na hun beider huwelijk had Ernestine, het kleine, wat provinciaal gebleven burgemeestersvrouwtje, op een klein boerendorpje vèr van alle wereldsch verkeer en mondain gedoe, steeds opgezien tegen Mies, zoo deftig getrouwd met den gefortuneerden van Everden, bekend advokaat der Residentie; man van de wereld, geheel en al, voelend voor het verfijnde luxeleven van den Haag, en opgaand daarin, met zijn sterk uitgesproken behoefte aan vroolijk, onbezorgd gezelschapsleven.

En Mies, mooi en gracieus, aantrekkelijk voor ieder die haar zag, was er in méégegaan, liet al de gemakjes en luxe-gewoontetjes zich aanleunen als iets dat ze nooit had bezeten, vroeger, en tòch prettig vond, juist om het ongekende er van.

Maar Tine was geschrokken toen ze voor 't eerst het mooie, weelderige interieur zag, waarin Mies leefde; — mooi had ze 't zich gedacht, maar zóó mooi, zóó vol kleine, fijne luxe-meubels, vol kostbare antiquiteiten ... Ze was er haast verlegen van geworden, had er zich klein, misplaatst gevoeld, *te* eenvoudig en gewoontjes in dit weelde-huis ...

Maar thuis gekomen, terug in haar eenvoudig, eigen huis, ruim en degelijk van ouderwetschen bouw, waar ze den eenvoud van haar gezellige kamers terugvond, was het haar geweest als vond ze ook zichzelven terug — zichzelve in blijde, ongekunstelde opgewektheid, in dankbare levensvreugd over haar geluk van eenvoud en waarheid.

Want wat wàs ze gelukkig, onzegbaar gelukkig met haar Frans; het stille, eenvoudige geluk, dat zich niet uit laat spreken in woorden, maar dat glanst in de oogen, en zingt in de stem — een geluk, dat doortrilt heel het leven, dat vult elke behoefte, — het geluk dat het leven mooi maakt in den hoogsten zin, in het zoeken en vinden van het beste in elkaar's ziel...

Nooit, vroeger, had ze zich het leven zóó mooi, zóó harmonisch gedroomd ... Nooit gevoeld die stille, innige bevrediging van haar diepste wezen in het geheel zich geven aan man en kinderen ...

Eén band was daar geweest van liefde en vrede, van begrijpen en voelen, van geven en ontvangen, en

die band had de sfeer van hun intiem familie-leven gezuiverd, gelouterd, vermooid . . .

Toen, op 't onverwachtst, was de vreeselijke, verpletterende slag gevallen: — in een korte ziekte was haar het dierbaarst van haar leven ontnomen.

En gebroken bleef ze achter, met veel geldelijke zorg ten opzichte van de opvoeding harer kinderen.

Gebroken was ze: klein, hopeloos bedroefd tegenover dat altijd-blijvende leed, en beroofd voelde ze zich van àlle geluk, van àllen vrede; en heel haar energie, haar levenskracht, gebouwd op het stil-innerlijk weten van dien zoeten liefdeband, die heel het geluk van haar bestaan had uitgemaakt, had ze zich voelen ontvlieden — wèg, vèr weg van haar ontgoochelend moeten-blijven-leven voor haar kinderen, haar plichten, tegenover hen.

Want ze wist nu, al besefte ze er den omvang nog niet van, als was het slechts een bange droom, waaruit het goed zijn zou straks te ontwaken, dat het echte, het mooie leven nu wèg was, — wèg om nooit weer te keeren; dat nu haar dagen waren: plichten, harde, bittere plichten, waarin het moeilijk wezen zou getrouw te zijn.

En zoo moe was ze geweest, toen al die eerste duistere dagen van drukke, meewarige deelneming voorbij waren, zóó moe van geest dat ze in zich had voelen groeien die doffe, apathische onverschilligheid tegenover de, haar vèr boven het hoofd wassende, levensmoeilijkheden.

In vreemde, lustelooze werkeloosheid bracht ze toen haar dagen door in het nu zoo stille, groote huis, waar in een geest van weemoed, alles als scheen te treuren; de kinderen zacht, voorzichtig rondtripten met angstige, bedrukte gezichten, schuw kijkend naar moeder, die zoo vreemd was . . .

Zelfs tegenover hen verzuimde zij haar plichten — ze kon niet; — o, ze kon niet; alles gleed langs haar heen als raakte 't haar niet, en ze voelde zich meer en meer wegzinken in haar kleine droefgeestige gedachten aan 't voorbijgegane geluk.

Toen, dringend, sprak men van verandering van omgeving, van gedachtensfeer; — ze *moest* er uit, er heelemaal *uit* . . .

En Marie, hartelijk als altijd, vroeg haar bij zich: de kinderen zouden dan bij de grootouders gaan. Ze vond het goed, met dat vreemd-onverschillige van haar toestand alles áánnemend met stille lijdelijkheid.

Zóó kwam ze: klein, bleek, vervallen, smaller nog in haar zware rouw; een schaduw was 't van de vroeger zoo zonnige Ernestine, het jonge vrouwtje in den vollen fleur van het leven . . .

Och, dat leven! hoe had het haar gebroken, geknakt, verwoest!

En Marie ontving haar vol stille deernis, en heel haar teer voelende ziel ging open voor dat arme, beroofde menschenkind, dat ze opkweeken wou met liefde, veel van de oude, teere liefde der kinderjaren.

En hoe dof ook, Ernestine las dat vol dankbaarheid in haar kleine, fijngevoelde attenties, die getuigden van stil, onuitgesproken begrijpen van haar droefste gedachten.

Ook van Everden, Marie's man, was vriendelijk, voorkomend; ze dacht hoe ze hem beter mocht, nu, dan ooit te voren, nu ze hem zag ernstig, tegenover haar groot leed, niet zoekend de verstrooiing der wereld nu *zij* er was, Tien, met haar behoefte aan stille, rustige omgeving van warmte; . . . nu hij in háár vóór zich zag de ernst van het leven . . .

En Tien, terwille van hem en Marie, deed méér dan in eigen kring haar best zich wat op te heffen uit de haar zacht meesleepende apathie; veinsde belangstelling, waar ze, héél diep in zich, slechts voelde die alles overheerschende onverschilligheid voor wàt dan ook. Toch, zonder dat ze 't zich bewust was, was 't goed, dat zich wat *moeten* verdiepen in andere omstandigheden dan de hare. Ze kwam van lieverlede wat bij; de jonge veerkracht harer jeugd deed zich gelden — en 't was als vond ze zich terug in de droeve werkelijkheid van haar bestaan, in de realiteit er van, die ze nu onder de oogen begon te durven zien — het donkere, eenzame leven zonder hem dat ze nu, onverbiddelijk, weer te aanvaarden had, — waarover ze nu veel sprak met Marie, durvend nu . . . voelende het te kunnen beheerschen met de stille gelatenheid van het onvermijdelijke, dat, wat niet te ontwijken valt.

Toen was het dat ze ook begon op te merken het schuwe, stil-teruggetrokkene in Marie's levenssfeer, haar angstig-strakke gezicht soms, een uitdrukking, die ze niet overéén te brengen wist met geluk.

Was Marie wel gelukkig? wel *wezenlijk* gelukkig? 't Was een gedachte die vroeger nooit in haar was opgekomen. Marie *moest* gelukkig wezen met haar knappen degelijken man, en zijn goede positie, haar twee lieve, flinke kinderen en hun ruime geldmiddelen; zoo had ze vroeger, van uit de verte, altijd gedacht, en nu begon er twijfel te rijzen in haar hart.

Vaak, in schemeruurtjes in Marie's boudoir samen zittend in de intimiteit van rustig alleen zijn, hoopte ze op vertrouwelijkheid van Marie's kant, doch telkens bracht ze 't gesprek weer op haar, Ernestine; op den toekomst van haar kinderen, Tom, die graag studeeren wou, Elly met haar aanleg voor muziek; hoe ze

't alles zou doen, want veel, veel zou 't kosten. „M'n man wil je er wel in helpen" had Marie eens even gezegd, maar Tien had niet geweten of ze 't wel prettig vond.

En met verpletterende zwaarte was 't ineens weer op haar gevallen; dat machteloos klein je voelen voor je taak, dat hopeloos-alléén zijn bij alles . . . alléén . . .

Plotseling was 't haar te véél geworden, had ze zich laten gaan: „O, Mies, Mies" snikte ze, „*als* ik 't maar volbrengen kan! O, wàarom moest alles toch zóó worden? waarom toch? O, zie je, dat verdriet, die leegte, die altijd, altijd blijven zal, zie je, dat is 't ergste, 't allerergste . . ."

Even had Mies gezwegen, maar toen, met een harden, pijnlijken trek op haar gezicht, toen had haar stem heftig en bitter geklonken als van vlijmende, ingehouden smart.

„O, Tien, je weet 't niet, maar je vergist je. Het allerergste is het niet — lang niet. Er *is* verdriet dat nog veel pijnlijker is en dat niemand weet: — het verdriet waar je niet over spreekt, Tien, dàt is het àllerergste!" even, zachtjes, had ze gesnikt.

Tien had haar aangezien met een angstigen, toch begrijpenden blik: „Mies" zei ze eindelijk voorzichtig „Mies dan toch . . . Zeg, Mies, meen je dat op je zelve?"

„Och" klonk 't weer, gesmoord in een snik, 'k moest er niet over spreken . . . maar . . . O, Tien, wees toch dankbaar dat je zoo gelukkig bent geweest, zoo volkomen, zoo echt gelukkig! dat je gekend hebt het beste, wat er in het leven is! O, zie je, je waardeert het niet, je *kunt* het niet waardeeren, omdat je dat andere niet kent, dat andere, dat hol en leeg is, dat geluk moet lijken, maar het toch niet *is*!

„Mies — lieve, kleine Mies" en in Tien's stem klonk een wereld van zachte, teere, opbeurende liefde.

Nu was *zij* het die troostte, bemoedigde, en in haar ooren suisde nog na dat weemoedvolle:

„het verdriet waar je niet over spreekt . . ."

O, nu wist ze, nù begreep ze . . .

Zacht, moederlijk zacht sloeg ze haar tengeren arm om Mies' hals, juist als in de lang-voorbijgegane kinderjaren, toen zij, vroolijk onschuldig, het verdriet van haar ernstiger vriendinnetje vaak had weten weg te praten — en Mies liet haar begaan, steunde tegen haar borst, als een klein, hulpeloos kind.

O, te rusten zoo in de armen van iemand die haar begreep, begréép óók in haar innigste, onuitgesproken gedachten . . .

En terwijl ze zóó zaten kwamen de woorden als vanzelf, de droeve woorden van teleurstelling en ontgoocheling in een man, grover van aanleg, oppervlakkiger van voelen en denken dan zij . . .

En terwijl Tien luisterde in stille aandacht en haar warme deelneming voelde toenemen voor de vrouw, die, ondanks alle materieële welvaart, armoede leed aan 't hoogste en beste, — beving haar de wonderlijke gewaarwording van niet te zijn, ten slotte, de beklagenswaardige, maar de bevoorrechte.

Nu pas, nu ze zich indacht in het in den grond zoo droeve, leege leven, dat binnen deze muren werd doorleefd, nu pas, voelde ze haar eigen bestaan, hoe ook vereenzaamd en haar ontroofd, als de kern van het ware geluk; nu pas besefte ze, dat zij, de door den dood beroofde, niet de méést beproefde was; immers *zij* had, in vollen omvang, het geluk, het ware, gróóte geluk mogen kennen, haar leven, ook nu nog, was er rijk door aan lieflijke beelden en herinneringen; maar die andere, om uiterlijke omstandigheden door velen benijde, die smachtte naar wat liefde, wat wáár zielsbegrijpen — *die* was de beklagenswaardige . . .

Zij, wier leven zou voorbijgaan wellicht stil en onbemerkt, zonder hevige emoties, zonder zware slagen, maar eentonig en kleurloos, zonder die heerlijke, verheffende wijding, waaraan de ziel zich kan koesteren als 't oog aan den zonnegloed . . .

O, de zonnegloed van 't leven — ja, *die* was geweest in háár bestaan, in al zijn volheid, al zijn warmte en kracht; louterend had die haar gedragen, op haar in gewerkt en haar gekoesterd . . .

En al wist ze nu voor eeuwig die zon in háár leven ondergegaan, al zag ze nu voortaan haar jaren vóór zich in het stil-matte van gedempte weemoedskleuren, getemperd door de rouw van dien éénen verpletterenden slag, toch werd — en nu voor 't eerst — in haar herboren de dankbaarheid voor haar verloren geluk . . . .

Want die andere *had* geen geluk, zou het wellicht *nooit* hebben — *dat* was het diepste, het onzegbaarste leed, het leed, dat men niet sprak . . .

Voor het eerst, na al die maanden, waarin ze slechts was gekluisterd geweest in eigen smart-gedachten, gemeend had dat geen grooter leed bestond dan het hare, voor 't eerst nu voelde ze de dankbaarheid van een, die ondanks den verwoestenden storm, den warmsten zonnegloed gekend, het beste en mooiste uit 't menschenbestaan gegrepen heeft.

OUD-ROOSENBURGH.

Daar is een tijd geweest dat het er „in de Meer", zooals de Amsterdammers den Watergraafsmeer- of Diemermeerpolder kortelijk plegen aan te duiden, heel anders uitzag dan tegenwoordig. Wie nu het „ommetje" maakt langs de ringdijken van den polder, ziet beneden zich een diepen, groenen kuil van eenige honderden bunders groot; het zijn weiden en nog eens weiden, hier en daar zwartgetrapt door het voetbalspel der jongens, en een enkel, armzalig stukje bouwland, met, in dezen tijd van het jaar, de schamele stronken der boerenkool boven den veenachtigen bodem. Alleen het hoog geboomte van den Middenweg en den Kruisweg, en de boschachtige beplanting van de voormalige buitenplaatsen „Frankendaal" en Oud-Roosenburgh" breken de eentonigheid van het landschap, dat op dampige, grijze winterdagen zoo doodsch en vaal kan neerliggen, alsof alle leven en kleur er voor goed uit geweken zijn.

Hoe anders was het hier in de achttiende eeuw! Men pleegt die eeuw te noemen het tijdperk van ons nationaal verval, omdat een deel der natie in vadsige rust de rijkdommen verteerde, welke de 17e-eeuwers, met noesten vlijt en wakkeren ondernemingsgeest, hadden verzameld. En ook wijl de zeden der hoogere standen toen zoo jammerlijk verfranscht waren. De stoere, stugge Hollandsche kop ging schuil onder de allongepruik; de Nederlandsche vrouwen tooiden (?) zich met hoepelrokken; het Hollandsch binnenhuis werd van zijne eigenaardige, stille schoonheid beroofd; de tuinen schenen in de teekening hunner bloem- en grasperken, wel gegarneerde taarten. Onnatuur en affectie vierden hoogtij! Maar toch ook wordt men, ziende op de overblijfselen dier dagen, zooals ze bijv. bewaard zijn gebleven in de Amsterdamsche gracht-paleizen, getroffen door de stijlschoonheid van de kunst der laatste Lodewijken, een stijlschoonheid waar-

Vooraanzicht van Oud-Roosenburgh in de 18e eeuw.

Zij-aanzicht van Oud-Roosenburgh in de 18e eeuw. Rechts de buitenplaats „Starrenbosch."

naar onze tijd tevergeefs zoekt, en ongetwijfeld dankten verschillende landstreken — met namen de Vechtstreek, Kennemerland en de Diemermeerpolder — aan den geest dier tijden, toen ieder Amsterdamsch patriciër buiten de stad zijne „lustplaetze" had, eene periode van ongewonen bloei.

Hoe de plattegrond van den Diemermeerpolder er toen uitzag, blijkt o. a. uit de beschrijving welke van den toestand wordt gegeven in de „*Hedendaagsche historie of Tegenwoordige Staat van alle Volkeren*", 18e deel, in 1750 bij Isaak Tirion te Amsterdam verschenen.

Behalve de Middenweg (destijds Middelweg genoemd) en de Kruisweg, waren door den polder verscheidene kleinere lanen getrokken, als: de Schagerlaan, de Paauwenlaan en de Klooster- of Schulplaan, waaraan heden ten dage nog de herinnering wordt levendig gehouden door de naambordjes van een drietal straatjes, aan den voet van den Ringdijk, tusschen Schollenbrug en het Rechthuis van Watergraafsmeer.

De Schagerlaan, nu eene straat van klein-burgerlijke woonhuizen en vóórbuurt-winkeltjes — was de aanzienlijkste laan. „Zij strekte voor eene aangename wandeling onder het lommer der net geschoren iepenboomen, ter weerszijden van den weg, tot verlustiging der wandelaren". De Paauwenlaan en de Klooster- of Schulplaan liepen dood — de richting dezer lanen wordt nog aangeduid door een dubbele lijn van boomstronken langs een modderig pad — maar de Schagerlaan had gemeenschap met de Maliebaan (een speelplaats: „Daar Amstels frisse jeugd haar kragt en kunst doet blijken") welke uitkwam op den Middenweg. Verder voerde de Schagerlaan naar den Kruisweg, tegenover de plaats waar zich nu de Oosterbegraafplaats bevindt. „Alle deze lanen en wegen, pronkten met aangename tuinen en deftige lusthoven, waarvan vele der landhuizen malkander in pracht trotseerden".

Nadere gegevens hieromtrent kan men vinden in het achttiende-eeuwsche prachtwerk met den langademigen titel: „*Het Verheerlijkt Watergraefs- of Diemermeer* bij de Stadt Amsterdam, vertoont in verscheide vermakelijke gezichten, van deszelfs lustplaetzen en landhuizen, hoven, tuinen, fonteinen, vijvers, gras- en bloemperken, gemeene en bijzondere rij- en wandelwegen, Maliebaan, herbergen en bruggen; alle naer 't leven getekent door Daniël Stopendael, en beschreven door Matthaeus Brouerius van Niedek, rechtsgeleerde". Het boek zag in 1725 het licht te Amsterdam bij Andries en Hendrik de Leth, kunsthandelaars op de Beurssluis in den Visscher, en bevat o. a. eene

kaart van den polder, (de meer was van 1626—1629 drooggemaakt). Daaruit blijkt dat de meeste buitens — ik telde er eenige dozijnen — gelegen waren in het westen van den Diemermeerpolder, aan stadzijde dus, en langs den Midden- en den Kruisweg, in het bijzonder omstreeks de kruising van beide hoofdwegen. Het gebied der Oosterbegraafplaats werd ingenomen door eenige kleinere buitens als: „Starrenbosch" (deze naam is later overgegaan op eene boerderij hier-terplaatse, welke, in verband met den aanleg der begraafplaats, moest worden afgebroken); „Manenburg", „Somerlust", enz. En dan vind ik de namen van: „Reigersburg", „De Twee Zuikermolens";„Yslandt", „Merenburg", „Zorgwijk", „Buitenrust", „Roosenburgh", „Frankendaal", „Vrijheit Blijheit", „Meer-Genoegen", „Overzicht", „Belvedère", „Rozendael", „Gillot", en vele andere, welke alleen met den naam van den eigenaar werden aangeduid, maar die in schoonheid voor de eerstgenoemde niet onderdeden. Hoe kunstig en kostbaar de meeste buitens in dien tijd, toen de tuinarchitectuur van Le Nôtre heerschte, werden aangelegd, weet ieder die wel eens bladerde in achttiende-eeuwsche plaatwerken.

Trianon.

Men ziet hooge, geschoren hagen, met witte beelden in de groene nissen; wèlvoorziene bloemparterres, „naer de juiste meetkunde aengelegt"; sierlijk uitgesneden waterkommen; speelhuizen, kabinetten, salons en Turksche tenten. En door de berceaux van zoo'n „heerelycke lusthof" wandelen behaagziek en gemaniëreerd, de saletjonkers in hunne kleurige, gegalonneerde rok, den driekanten steek op het gepoederd hoofd; en hooggekapte jonge dames, coquet pronkend in het nauwe keursje, met vierkant uitgesneden hals, en in de klokvormige rok.

Ook in den Diemermeerpolder — de „Amstellandsche hemel" of te wel „'t Diemer paradijs" — vond men zulk vertoon van décadente weeldezucht, en „Roosenburgh", de lustplaats van den heer Pieter Rutgers, is een der fraaiste buitenplaatsen van deze streek geweest. Hiervan overtuigt men zich het best door te hooren naar hetgeen G. Tysens op den gezwollen toon van dien tijd zingt in zijn, naar onzen smaak veel te bombastisch gedicht „Eerkroon, gevlogten op de herelyke gezigten en tuinsieraden van het Watergraafsmeer", een loflied, waarin „Roosenburgh" hemelhoog geprezen wordt.

„O Lugtig Rozenburg, daar Rutgers rust geniet,
„Hoe pronkt gij in mijn oog met breed gekruinde bomen;
„Wie kan zijn ijver, wie zijn zanglust oit betomen,
„Als 't hem gelukken mag te wand'len in uw groen?
„Uw bloemtuin bloeid altoos in éénderlij saisoen,
„Om u met regt den naam van Rozenburg te geven;
„Geen felle storm doet ooit de stijle Taxis beven;
„O neen, 't leeft alles in een aangename rust.
„Nu word mijn zangheldin weêr door een nieuwen lust
„Naar 't speelhuis toegevoerd, om, langs den Rei der bomen,
„De valbrug te bezien, om wêer te rug te komen,
„Totdat mijn oog al 't schoon van dezen hof ontdekt.

deftige kamers. Maar de breede, wit-marmeren gang ligt toch nog vorstelijk, midden in het evenwichtige huis, en de half-ronde bovenlichten van gekleurd glas, boven de vóórdeur en de achterdeur, vormen eene schoone harmonie met deze herinnering aan beter dagen. Achter het huis strekt zich uit een breede laan van geschoren beukenheggen, nu verwilderd en karakterloos, en aan het eind staat de bekende achttiende-eeuwsche koepel, „Trianon" geheeten. Die is er wel het ergst van alles aan toe. Het dak is vernield en

Het koetshuis met tuinmanswoning.

„O keurlijk tuingezigt, wie word niet opgewekt
„Door al de schoonheid, die wij in uw stand beschouwen!
„Roem vrij, Italiën, op uwe velds-landouwen,
„Op lauwerbosjes, die den grijzen Tyberstroom
„Beschaduwen; de glans van beek, van berg en boom,
„Moet voor de schoonheid van Heer Rutgers' lustoord zwigten,
„Gelijk de zon verdoofd de mind're hemelligten".

Dat was in 1725!

Thans is van al die schoonheid niet veel meer over. Het kloeke heerenhuis schuilt weg in eene steenen veranda, en alle mondaine luister is verdwenen uit de

door een scheur in het fijn-geteekend plafond druppelt het regenwater omlaag. Maar de wanden, versierd met elegant houtsnijwerk — groen en wit met goud — zijn wonderwel geconserveerd. De meubelen, in den trant van klein-Trianon bij Versailles, zijn echter verdwenen, evenals de prachtige gangklok uit het huis, welke er tot dusver aanwezig was.

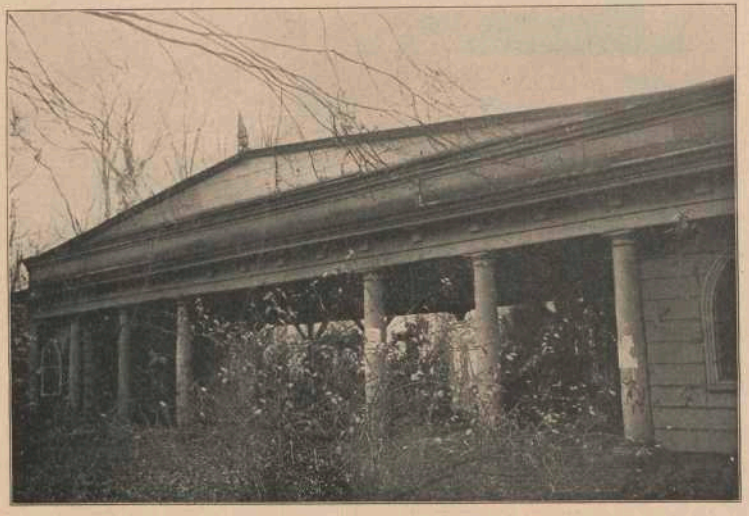
Rechts van het hoofdgebouw liggen de vijvers met waterplanten, en daarachter het kapitale koetshuis, en het met beelden versierde kippen- en duivenhok. Aan de oprijlaan grenst een theehuis. Links achter het huis treft men een open gallerij aan, verscholen in een warbosch

van heesters, en half begraven onder een dikke humuslaag van de afgevallen bladeren. Aan de oostzijde van het landgoed, verheft zich eene met vazen versierde colonnade, eenige treden hooger gelegen dan hare omgeving, zoodat de toeschouwer van daar uit een vrij en onbelemmerd uitzicht geniet op Diemerbrug, „de aanzienlijke buurt", die, volgens Wagenaar, reeds in de 17e eeuw verscheidene neeringrijke herbergen bezat, en welke ook in de achttiende eeuw haar welvaart voor een goed deel dankte aan het doorgaand verkeer van schuiten en rijtuigen, van Amsterdam naar Muiden, Naarden en Weesp, „'t welk veel leevens en gewoels in deeze buurte veroorzaakte". De slanke zuilen der colonnade zijn gedeeltelijk met klimop begroeid, wat er eene eigenaardige, romantische schoonheid aan verleent, en de voorgrond wordt gevormd door een fraaien hardsteenen waterval, die zijn water eertijds deed neerplassen in een wit-marmeren bekken, dat nu gebroken en verweerd uit den grond kijkt.

Ziehier een beeld van „Roosenburgh" in de twintigste eeuw. Men verwachtte, dat de gemeente Amsterdam de plaats zou koopen om haar bij de aangrenzende Oosterbegraafplaats te voegen, maar de onderhandelingen tusschen de eigenaresse, de Hollandsche Hypotheekbank, en de gemeente schijnen afgesprongen. Toch is het goed, zooals het er nu bij ligt, eigenlijk al een doodenakker, want 't is een begraafplaats van den luister van vroegere geslachten. Hierboven sprak ik alleen van de achttiende eeuw, omdat die eeuw den glanstijd van „Roosenburgh" vormde, maar haar geschiedenis gaat nog vroeger terug. Althans volgens mondelinge overlevering — de plaatsbeschrijvers en grondpapieren maken er geen gewag van — dagteekent de aanleg van omstreeks 1640. De stichter was, volgens een artikel van wijlen Martin Kalff in het Amsterdamsch Jaarboekje van 1897, waaraan ik deze laatste bijzonderheden ontleen — Govert Loten, die het naliet aan zijn broeder Martin. Uit een koopbrief van 10 Mei 1679 blijkt, dat Susanna Loten het van dezen, haar vader, erfde. Zij huwde met Gysbert Antwerpen en verkocht het landgoed aan Jacob van Lennep, die het naliet aan zijne dochter Ingetje, gehuwd

Het kippen- en duivenhok.

De open galerij.

met Pieter Rutgers. Deze laatste schijnt er den naam „Roosenburgh" aan gegeven te hebben, vermoedelijk naar den naam, waarmede Keizer Leopold I in 1697 David Rutgers in den Rijksadelstand had verheven. In de oudere grondbrieven is steeds sprake van „Het Vischkaantje sedert Bakkers Paradys."

Bij het overlijden van Pieter Rutgers in 1727 ging het over aan zijne eenige dochter Margaretha, die in den echt trad met Jan Springwijk en kinderloos bleef. Uit hare handen kwam het twee jaar later door verkoop aan Jan van Eijk, die het in 1761 naliet aan zijne dochter Hillegonda Josina, gehuwd met Josua van der Poorten, die er het fraaie koetshuis met stalling en tuinmanswoning bijbouwde, ter herinnering — altijd volgens mondelinge overlevering — aan den gelukkigen handel in geweren, tijdens den Amerikaanschen vrijheidsoorlog. (1775—1783).

De colonnade en de waterval.

Na den dood van deze echtelieden werd het landgoed geërfd door hun dochter Josina van der Poorten, wier erfgenamen het in 1801 verkochten aan Harme de Vries te Weesp en Roelof Gelke in Watergraafsmeer, die het een jaar later geheel overnam, en er eene andere bestemming aan gaf door het tot openbaren theetuin in te richten. Hij vermaakte het in 1823 aan mej. Marie Gelke, in 1850 gehuwd met den heer William Beukman, en wier rechtstreeksche erven het 31 Juli 1893 in veiling brachten.

De inboedel werd iets vroeger verkocht. Daartoe behoorden, behalve dozijnen tinnen trekkannen en koperen waterketels — van later datum — eene prachtige collectie Japansch porcelein. Kalff roemt in het bijzonder een paar kaststellen van vijf stuks: het eene zoogenaamd pieterselie, het andere koningsblauw met goud, waarvan wellicht bij ons te lande alleen de wedergade wordt gevonden op het „Huis ten Bosch" bij 's-Gravenhage. Verder: oud-Hollandsche, Japansche, Lodewijk XV- en Lodewijk XVI-meubelen; klokken, oudzilver en edelgesteente; marmeren beelden en groepen, waarbij enkele geteekend Julien Finelli, een leerling van Bernini (1602—1657).

In een der vroegere eigenaren vond deze kunstenaar blijkbaar een warm vereerder. Hij liet althans een hardsteenen voetstuk voor een beeld of bloembak maken, waarop het volgende staat gebeiteld:

„Julien Finelli, sculpteur et architecte, élève de Jean Lorenzo et du célèbre Bernini, né à Carrare en 1602, habitait Naples à l'époque où éclata la révolution dont Mazaniello se fit le chef. Arrêté et condamné à mort comme suspect d'attachement au parti de l'Espagne, il dut le conservation de sa vie au duc de Guise, que les talents dont il avait déjà donné des preuves intéressèrent en sa faveur. Cet artiste mourut à Rome en 1657. Ses ouvrages les plus remarquables sont les deux statues de Saint Pierre et Saint Paul, dans la chapelle du trésoir royal à Naples; et les modèles de douze lions en bronze doré pour le roi d'Espagne.
(Encycl. Mod. par M. Courtin)".

Het buitenverblijf dat eene oppervlakte heeft van ongeveer acht bunder, werd 31 Juli 1893 ingezet op *f* 36 000, en 7 Augustus daaropvolgend voor *f* 41 000 toegewezen aan den burgemeester van Ouder-Amstel, mr. J. G. Kruimel. (Nu vraagt de eigenaresse er *f* 120 000 voor).

De nieuwe eigenaar liet het deftige achttiende-eeuwsche hek, dat in bouwvalligen staat verkeerde, vervangen, met behoud der gebeitelde naambanden, en verhuurde het in 1894 als openbare ontspanningsplaats, en dat is het tot dusver gebleven. Oud-Roosenburgh was café en speeltuin, en op de landerijen achter het goed sloegen eenmaal Barnum en Bailey hunne tenten op. Daarna werd er een renbaan aangelegd, en nu schijnt het eind van 't „lugtig Rosenburgh" nabij. Tenzij de gemeente Amsterdam alsnog gehoor geeft aan de roepstem welke dezer dagen gehoord werd, om de buitenplaats te koopen, en den dichtbelommerdem tuin in te richten als publieke wandelplaats. En dat zou waarijk geen overbodige weelde zijn voor de natuur-arme hoofdstad!

Amsterdam, December 1910. D. KOUWENAAR.

„HET PENNINGSKE DER WEDUWE"

door R. Tharoa. ✲ ✲ ✲ ✲ ✲ ✲

„Nog mee, mijnheer?"

De trein had zich reeds in beweging gezet maar de conducteur wist den laatkomer nog haastig een derde klas coupé binnen te duwen en het portier achter hem te sluiten.

Buiten adem zette de reiziger zich neer en keek eens om zich heen.

Bar vervelend dat hij nu in een derde was komen te zitten; een uur op die harde banken na een vermoeienden avond zou niet meevallen, maar enfin, hij mocht blij zijn dat hij hem nog gehaald had.

En zich schikkend in het onvermijdelijke haalde hij een courant uit den zak van zijn overjas te voorschijn en verdiepte zich in zijn lectuur.

't Was een jonge man van gedistingeerd voorkomen en met iets zelfbewusts in zijn optreden dat deed vermoeden dat hij van den goeden indruk dien hij op een ieder maakte, volstrekt niet onkundig was. Onder het lezen speelde een nauw merkbaar glimlachje om zijn lippen en zelfvoldaan keek hij op van het nieuwsblad dat hij onderhanden had en zag eens naar zijn medereizigers: een half-slapende werkmansjongen wien honger en uitputting op het gezicht te lezen stonden en een oude àfgewerkte vrouw, die met haar handen kouwelijk onder het grove bonte voorschoot, diep in gedachten zat.

't Stond toch maar goed, dacht hij, nogmaals tot de rubriek, die voor hem eene bijzondere aantrekkingskracht scheen te hebben, terugkeerend; 't stond waarlijk goed!

„Aan het hedenavond te geven liefdadigheidsconcert ten bate van behoeftige longlijders zal de meer-dan-dilettant, de heer Emile Verhaar van Bergen zijn gewaardeerde medewerking verleenen en eenige zangstukken ten beste geven. Zijn zuivere bariton wordt algemeen geroemd."

„Meer dan dillettant!" Ja zeker, dat was hij. Reeds toen hij nog een kleine jongen was, hadden de menschen zijn stem bewonderd en toen met de jaren zich zijn gave meer en meer ontwikkeld had, was in hem dikwijls de wensch opgekomen op grooter schaal roem in te oogsten dan dit in de salons van vrienden en kennissen zijner ouders mogelijk was. En indien hij niet den ouden deftigen naam der Verhaar's droeg, dan... ja wie weet hoever hij 't dan nu reeds gebracht zou hebben!

Maar enfin, hij had niet te klagen. Als hij een enkelen keer op een of ander liefdadigheidsconcert in het publiek optrad werd zijn naam steeds met vriendelijke waardeering genoemd en bij zijn gehoor had hij steeds veel bijval gevonden. En het gaf hem een innerlijke voldoening dat hij zijn „kunst" niet gaf in ruil voor een min of meer belangrijk honorarium maar zingen mocht uit eigen, vrije verkiezing en voor een hem sympathiek doel. Want, niet waar, hij werkte immers mee aan het tezamen brengen van gelden voor armen en misdeelden, hij zong immers om den min-bevoorrechten dezer aarde het leven wat dragelijker te maken.

Verhaar kreeg een prettig, voldaan gevoel over zich

en ging eens wat meer op zijn gemak in zijn hoekje zitten.

Wat waren die houten banken toch hard; gelukkig zou 't zoo lang niet meer duren totdat hij de plaats van zijn bestemming bereikt had. Hij zou niet graag nog een paar uur in zoo'n kaal compartiment doorbrengen. Liefdadigheid was goed en wel, maar er waren grenzen; hij reisde graag 1e; daar voelde je je nu eenmaal meer thuis, daar was je aan gewend.

Daar stak ook niets in, rekende hij uit, absoluut niet. Want als alle menschen bedachten „derde" te gaan reizen uit een of ander principe, dan zouden de inkomsten der spoorwegmaatschappijen niet voldoende zijn om de onkosten te bestrijden, zij zouden hare arbeiders niet kunnen betalen waardoor deze dus werkloos zouden zijn. Dus, redeneerde Verhaar door, droeg je reeds mee tot het algemeen welzijn als je het geld onder de menschen bracht. En, je had er je gemakken voor! Aardig was toch alles in deze benedenwereld geregeld! Gaf je zoo nu en dan eens wat aan je medemensch, je kreeg er altijd een dosis genoegen voor in ruil. Daar had je bijvoorbeeld zijn optreden vanavond: de menschen hadden hem toegejuicht, ze hadden hem herhaaldelijk teruggeroepen. In de pauze was hij gecomplimenteerd geworden en het was hem niet ongemerkt voorbijgegaan hoe veler blik met welgevallen op hem rustte en hij algemeen als de held van den avond gevierd werd.

Dat kwam natuurlijk omdat hij een goed werk verrichtte, dat was de belooning voor wat hij zijnen naasten deed.

Steeds prettiger gestemd en meer en meer met zichzelven ingenomen bleef hij voortsoezen; zijn blik dwaalde over zijn courant heen, eerst naar het ongestadig flikkerende gaspitje dat den wagon slechts matig verlichtte, vervolgens naar zijn medereizigers, den bleeken werkmansjongen en de afgewerkte vrouw.

't Trof Verhaar eensklaps hoe ellendig moe die kleine werkman er uitzag. Hij was nu geheel in slaap gevallen en leunde met het hoofd tegen het harde houten beschot. Donkere kringen teekenden zich af onder de niet volkomen gesloten oogleden en een verraderlijk blosje verfde zijn overigens vaal-bleeke wangen. 't Was een kind nog, hoogstens vijftien kon hij zijn, maar hij zag er uit of 't leven nu reeds te veel van zijn zwakke krachten gevergd had en hij het gaarne vaarwel had gezegd, als hij maar mocht.

Waarschijnlijk was hij werkzaam op een van de fabrieken in de stad en keerde naar zijn dorp terug. Verhaar vroeg zich af waarom hij zoo laat eerst ging. Als zoo'n kind zorgde dadelijk na afloop van zijn werk naar huis te gaan dan kon hij immers vroeg in bed kruipen en flink uitrusten. Maar zoo iets kon je zulke lui niet aan het verstand brengen, ze zouden je dom aankijken en achter den rug nog uitlachen op den koop toe. Daar had je nu die vrouw. Wat zag ze er niet afgetobd uit, wat stonden die oogen hol en hoe ingevallen waren die wangen. Maar in plaats van tijd en stilte gebruik te maken om een rustig slaapje te doen, zat zij met wijd-open oogen haar buurjongen aan te staren.

Waarom keek ze dat kind zoo aan? Ze zou toch niet...? Neen, dat zou àl te gek zijn. Als ze een greintje gezond verstand bezat, kon ze begrijpen dat er bij zoo'n armen stakkerd niets te halen viel en bovendien, ze zag er te fatsoenlijk uit om tot zoo iets in staat te zijn. Maar toch, op 't uiterlijk van de menschen kon je nooit afgaan en daar Verhaar het verdacht bleef vinden dat zij haar oogen maar niet van den slapenden jongen afwendde besloot hij een oogje in het zeil te houden. Voorzichtig opdat het geritsel van zijn courant haar aandacht niet zou trekken, boorde hij een gaatje in het papier. Zie zoo, 't kijkgat was er! Nu maar net weer doen of hij zat te lezen.

Zoo zat Verhaar een poosje op den uitkijk en zijn spionnage begon hem al te vervelen, toen hij opeens den adem inhield van schrik.

Waarachtig! daar strekte die vrouw met angstvallige voorzichtigheid, tersluiks zijn kant opziend of hij nog wel las, haar magere hand uit naar den zak van het kind en, grits, trok ze er den bonten zakdoek uit.

Verhaar bleef, als aan de bank vastgenageld, zitten en overdacht nerveus of hij nu dadelijk aan zijn verontwaardiging zou lucht geven dan wel afwachten wat verder gebeuren zou.

En er gebeurde meer.

De vrouw nam iets dat zij in haar hand scheen gehouden te hebben en bond dit in den doek. Met beverige vingers legde zij er een dubbelen knoop op en Verhaar zag aan den vorm dat het een geldstuk moest zijn.

En met de zelfde vreesachtige beweginkjes alsof zij werkelijk het kwaad gedaan had waarvan Verhaar haar in gedachten beticht had, werkte de vrouw den zakdoek weer in den zak van den knaap die onbewust van wat er met hem plaats greep, bleef doorsluimeren.

Eensklaps verminderde de trein van vaart; ze hadden de eerste halte bereikt. De werkmansjongen schrok op, keek verwilderd om zich heen als om zich te bezinnen waar hij was en begaf zich, slaapdronken nog, naar het portier.

Maar vóór hij de coupé verlaten kon, legde de vrouw haar hand op zijn arm en voegde hem op gedempten toon toe:

„Je moet maar eens in je zak kijken; wat daar in zit is voor jou, hoor! Koop er maar wat versterkends voor."

De conducteur smeet het portier dicht en terwijl de jongen verwezen bij een lantaarnpaal zijn zakken ging doorzoeken, stoomde de trein weer door, de volgende halte tegemoet.

't Was Verhaar's plan geweest hier in een 1e kl. coupé over te stappen, maar nu dacht hij er geen oogenblik meer aan.

Met open mond staarde hij door zijn spionneergaatje zijn medereizigster aan die nu eerst op haar gemak scheen en zich tot slapen zette. Verhaar zag dat haar oogen vochtig waren geworden; een glans van innerlijke vreugde verspreidde zich over haar gelaat. 't Duurde niet lang of haar geregelde ademhaling toonde aan dat de slaap zich ook over haar ontfermd had. En voor den zwijgenden toeschouwer bestonden de diepe groeven en voren die haar gelaat ontsierden, sporen van de moeiten en zorgen die 't leven haar gebracht hadden, niet meer; hij zag in haar slechts de vrouw die uit reine, onbaatzuchtige naastenliefde van het weinige dat zij bezat nog gegeven had aan een schepsel wiens lot zij treuriger vond dan het hare.

Een gevoel van bewondering en eerbied welde op in zijn ziel en het kostte hem moeite zich te beheerschen en niet naar haar toe te gaan om te zeggen dat hij haar dankbaar was voor de les die zij hem gegeven had. Maar hij begreep dat een woord in dien geest hier niet op zijn plaats was, dat zij het niet zou verstaan. Hoe kòn zij ook vatten waarom haar kleine daad van liefde zoo'n indruk op hem gemaakt had? Zij wist immers niet hoe hij een oogenblik te voren in zijn eentje had zitten snoeven op zijn eigen weldadigheid, hoe hij zich zelf had zitten wijsmaken dat hij uit pure philantropie gehandeld had, waar hij slechts aan den te maken indruk gedacht had. Neen zijn liefdadigheid was geen liefdadigheid. En hij dacht aan 't penningske van zekere weduwe en wist onder welke lieden hij zich te rekenen had.

De jonge man van talent en van stand, in zijn ruime overjas, de courant, waarin de eervolle vermelding, nog in de hand, voelde zich onbeschrijflijk min en kleintjes tegenover die eenvoudige vrouw van wier daad nooit iemand gewag zou maken.

Maar toen, spontaan, welde bij hem een gedachte op die dadelijk weer iets van de oude genoeglijke uitdrukking op zijn gezicht terugbracht.

Uit den binnenzak van zijn smoking kwam een portefeuille te voorschijn en uit die portefeuille een banknoot.

En even voorzichtig als hij kort te voren zijn buurvrouw had zien te werk gaan, stond hij nu op en ging kwasie bij 't andere raampje zitten. Als hij zag dat de vrouw in diepen slaap was, en van zijn plaatsverandering niets gemerkt had, werkte hij, met ingehouden adem en kloppend hart, 't papiertje in den wijd-gapenden zak van haar wollen rok.

Toen bleef hij zitten, zonder zich te verroeren, bang dat zij wakker zou worden en te vroeg gaan bemerken wat haar zak nu bevatte.

De minuten kropen om en met een zucht van verlichting voelde Verhaar hoe de trein eindelijk zijn vaart verminderde en stoppen ging.

Haastig knoopte hij zijn jas toe en zijn hoed opnemend deed hij het portier open.

De slapende vrouw werd wakker door den kouden luchtstroom die naar binnen woei.

Toen keerde Verhaar zich naar haar om en zeide met een ietwat haperende stem: „U moest straks maar eens in uw zak kijken, wat daar in is, is voor u". De conducteur sloot het portier en voort stoomde de trein, een volgende halte tegemoet!

HET DRIEKONINGENFEEST,

door H. Böttke. ✲ ✲ ✲ ✲ ✲ ✲

„Een cent een trekbrief en een oortje een kroon!" In den schemeravond van den zesden Januari, zijnde Driekoningen, en daags er vóór, roepen dit in het oude deel der stad Amsterdam, in Kalverstraat en een enkele straat der nieuwe stad, oude vrouwen, meisjes of jongens. Het zijn negotiemenschen, die alleen met Driekoningfeest drukwerk op straat venten, de vrouwtjes zijn veelal oud en dragen nog het ouwerwetsche Amsterdamsche „schouwermanteltje", van buiten een sitse stof, van binnen een baaien of flanellen voering. Er zijn er bij, die al veertig, ja vijftig jaar de Driekoningbriefjes te koop roepen gelijk haar moeder, ja zelfs haar grootmoeder gedaan heeft. 's Morgens komen zij in de Egelantiersstraat in het oude huis van den drukker E. P. A. van Geer Jr., en zeggen daar, dat ze 's avonds 40 à 50 trekbrieven komen halen. Nog vóór de schemer valt, zijn ze er, en betalen contant.

Van Geer is de eenige drukker der trekbrieven, zooals het geslacht Vischlaake een paar eeuwen lang. Geer heeft voor 'n paar jaar nieuwe, nog oudere figuurtjes op den trekbrief aangebracht, geheel overeenkomstig een eeuwen-oude. Daarvan gaat hierbij een reproductie.

Driekoningendag en Driekoningenavond werd in heel ouden tijd, in de Middeleeuwen, ook in de kerk met groot vertoon gevierd. In de kerk werd de aanbidding van het kindeke Jezus door de drie koningen, de Wijzen uit het Oosten, dramatisch voorgesteld, zooals in 1498 te Delft.Na den Vesper te vier uur werd in de kerk een schoon spel gespeeld van de drie Koningen, dat priesters waren. Zij kwamen door verschillende deuren de kerk te paarde in, elk met groot gevolg. In het schip van de kerk en op het orgel zongen als engelen verkleede jonge menschen: „Gloria in excelsis". Onder het orgel zag men personen in de gedaante van herders. Door de kerk schoot dan een vurige ster naar het hoogaltaar en bleef daar schijnende. Dit was zeer kunstig gemaakt. Deze ster wees den drie koningen, voorgesteld door de priesters, te paarde in de kerk gekomen, den nieuw geboren Koning in Bethleëm. Deze koningen properlijk en devotelijk sprekende, deden eensdeels zingende haar offerande. En naar dat spel was zooveel toeloops en bekijks, dat het de heele stad in rep en roer bracht en de kerk opgepropt was van menschen.

De belangstelling en de toeloop naar het Driekoningfeest en spel is eeuwen lang groot geweest. Ook toen de vertooning niet meer in de kerk door priesters werd gehouden en van een geestelijke een wereldlijke vertooning was geworden, welke voornamentlijk bestond in het loopen en zingen met de ster. Maubach schrijft daarover in zijne „Nauwkeurige beschrijving der uitwendige godsdienstplichten", het volgende: „In Holland ziet men het gemeene volk eenigen tijd voor Kersmis bijna een volkomene mascarade aanrichten. De zangers verkiezen drie der welgemaakste van hunne bende, om de drie koningen op eene rei gaande, te verbeelden. De middelste stapt statelijk voort met eene groote sterre van wit papier, die aan het opperste einde van een stok is vastgemaakt; binnen de sterre branden één of twee kaarsen. Die dezelve draagt, doet ze omdraaien, terwijl hij zingt. De drie koningen hebben witte hemden aan, en zij zijn gekroond met een soort windsel om het hoofd, dat met klatergoud versierd is. Een van de drie — de koning van Moorenland — heeft een zwart Momaangezicht voor, of zijn aangezicht is maar bestreken met zeker zwart smeersel; ook ziet men somwijlen, dat zij alle drie zwart gemaakt zijn. Dat spel begint doorgaans half November en eindigt met Driekoningen".

Waarschijnlijk zijn het oorspronkelijk koorzangers en scholieren geweest, die in de middeleeuwen het eerst met de ster aan de huizen rondgingen en daarvoor eenige belooning ontvingen, later gevolgd door het volk.

De Rederijkers welke in de middeleeuwen en nog in het begin der 17de eeuw aan processies deelnamen, hielden op Driekoningenavond optochten door de stad. Op wagens voerden zij allerlei aangekleede en opgepronkte poppen rond, als: de drie koningen, de apostelen, den reus Goliath, enz. Groote troepen volks begeleidden die optochten, barrevoets, en met brandende kaarsen in de hand, den koningen goud, zilver en wierook offerende.

De ster, waarmede het volk en de scholieren liepen, was veelal niet het eenige wat de aandacht trok. Vaak was aan den grooten stang, op welks punt men de ster bevestigd had, er onder een beweegbaar poppenspel. Daar zag men een huis, rijk met goud en groen behangen, voorstellende het paleis van Herodes, waarin een groot venster. Aan de eene zijde daarvan bevond

Het zingen met de Ster op Driekoningenavond.

zich een prieeltje van groen loof, aan de andere zijde de stal, waarin het kindje Jezus in de kribbe met Maria en Jozef te zien was.

In andere landen werd het Driekoningfeest insgelijks met groote opgewektheid gevierd. In België verliep het huislijk feest op Driekoningen vaak van een vroolijke smulpartij in een groot bacchanaal, zooals de beroemde Belgische schilder Jordaens, dezelfde, van wien men op het Huis ten Bosch schilderwerk kan zien, herhaalde malen van een Antwerpsch Driekoningenfeest geschilderd heeft.

Wel heeft men in ons land ook van Driekoningenavond een groot huislijk feest gemaakt, waarbij goed gegeten en gedronken werd, doch het ontaardde niet in een bacchanaal.

Hoe luisterrijk „Driekoningenavond" in de 18de eeuw hier te lande gevierd en hoe lekker er dien avond gegeten en gedronken werd, is bewaard in een spectatoriaal tijdschrift uit dien tijd, geheeten: „De Denker."

„Op den morgen van „Driekoningen" — vertelt de achttiende-eeuwsche „Denker" — „loopen de jongens langs de straten met een bundel Driekoningenbrieven in de hand, roepende op een zingenden toon: *koningen brieven, koningen kiezen, koningen kiezen de kroon.* Wie lust heeft dien avond het feest te vieren, koopt zulk een brief; elders, daar men er niet mede omloopt, laat men ze bij boekverkoopers halen.

„Als men de orde in het vieren van „Driekoningen" naar behooren waarneemt, moeten er ten minste veertien gasten verzorgd worden. Zoodra deze 's middags op den theetijd verschenen zijn, snijdt men den Driekoningenbrief in zestien stukken. Op dezen staan de namen van Koning, Koningin, Raadsman, Rentmeester, Secretaris, Kamerling, Hofmeester, Voorsnijder, Proever, Schenker, Zanger, Speelman, Portier, Zot, Kok en Kokkin. Elk persoon in zijn bedrijf wordt op een klein houtsnee-plaatje verbeeld, met een vierregelig versje daarnevens, geenszins door den besten dichter opgesteld. Sommigen ernstig, anderen in een vroolijke boert. Elk dezer zestien stukjes papier wordt ineengerold of toegevouwen en in eenen

Een Driekoningenfeest te Antwerpen.
(Reproductie naar een schilderij van Jordaens, geb. 1593 — gest. 1678).

hoed geworpen en elk persoon trekt er een uit. Wie Koning en Koningin door deze loting wordt, neemt aanstonds bezit van de hoogste en aanzienlijkste plaats, deelt dien avond over alles zijn bevelen uit, dat somtijds, vooral als de Koningin een man is, vrij zonderiing toegaat, tenzij men dit door ruiling verschikke. De overige namen leeren genoeg, welke elks bediening wordt, waarnaar hij zich dien avond gedraagt. De bedieningen van Raadsman, Rentmeester, Secretaris en Kamerling vallen veeltijds aan juffers te beurt, welke weinig ter waarneming te doen hebben. De Hofmeester reguleert de ceremoniën, de Voorsnijder dient aan tafel, ook zoo de Proever en de Schenker. De Zanger en Speelman, somtijds geen viool kunnende bespelen, verruilen dan met verlof van den Koning, hunne briefjes met anderen, die deze twee bedieningen kunnen waarnemen. De Portier zet zich aan de deur der kamer om elk open te doen. De Kok en de Kokkin brengen het eten op tafel. De Zot voert dien avond uit al wat hij wil. 't Algemeen oogmerk is zich met eten, drinken, spelen, dansen en lachen tot laat in den nacht braaf vroolijk te maken, hebbende elk, om doling te voorkomen, het briefje zijner bediening, voor de borst gespeld."

Tot de volle staatsie van een Driekoningenfeest, dat soms in één winter niet alleen op 6 Januari, maar ook op later dagen herhaald werd, behoorde, dat ieder gast een briefje ontving, waarop was aangewezen waarvoor hij te zorgen had en in welke post hij zou optreden. Zulk een biljet van een Driekoningmaaltijd is bewaard gebleven. Het geeft een goed denkbeeld van wat er op zoo'n maaltijd werd gebruikt. Men oordeele: Koning — *'t Huis en de wijn*; Koningin — *De Hoofdschotel*; Raadsman — *2 schotels gebraad*; Raadsvrouw — *2 schotels visch*; Rentmeester — *Assiettes met groente*; Kamerling — *Thee en confituren*; Hofmeester — *De bougies en kaarten*; Voorsnijder — *De hoofdschotel van 't dessert*; Proefster — *de Punch*; Schenker — *Mol en bier*; Schenkster — *koffie, limonade, serbet enz. en de gebakken*;

Koning.

Wilt de Koning der koningen loven
Die ons zijn gaven zend van boven,
Bid Hem met een hart vol ootmoed,
En onderhoud zijne geboden goed.

Koningin.

Als Koningin word ik geëerd,
Van Ridders, Graven, Prinsen weerd,
Die mij met bloote hoofden eeren,
Mijn rijk ziet men daaglijks vermeeren.

Raadsman.

Wie wijsheid zoekt, en die versmaadt,
Niet volgen wil Raadsheeren raad,
Maar hem vertrouwt meest op den loogen.
Vind op het einde zich bedrogen.

Rentmeester.

Hij die een goede rek'ning houdt,
Van Schatten die hem zijn vertrouwd,
Die moet heel wijslijk met bedaren,
't Vertrouwde geld opregt bewaren.

Secretaris.

Die veel vertrouwt is en veel weet,
Moet alles houden heel secreet,
Wat d' overheid mij gaat gebieden,
Schrijf ik voor alle vrome lieden.

Kamerling.

Mijns Heeren kamer ik bewaar,
Als Kamerlinge voor en naar,
Ik ga het goed naarstig ontsluiten,
Mijn sleutel sluit het kwade buiten.

Hofmeester.

Op Bruiloft maaltijd of banket,
Wordt de spijs al door mij opgezet,
Naar ordenantie zonder mikken,
Mijn spijs en drank te regt moet schikken.

Voorsnijder.

Die alle spijze wel ontbind,
Die wordt van ieder wel bemind,
Als elk nu is bezorgd met eten,
Moet men zich zelven niet vergeten.

Proever.

Ik proef mijns Heeren drank en spijs,
Gezoden, gebraden op verscheidene wijs,
Om minder vrees te hebben even,
Van dat hij niet zou zijn vergeven.

Schenker.

Leeg uw glazen wilt eens drinken,
Ik zal ze lustig vol gaan schenken,
Met wijn of met goed ander nat,
Drink toe daar is nog meer in 't vat.

Zanger.

De zoete zang doet vrolijk zingen,
Dus wil nu ook eendragtlijk zingen,
Lievelijke zangen vol van deugd,
Opdat zich ieders hart verheugd.

Speelman.

Als David op zijn harpe speelde,
En met zijn stemme lustig kweelde,
Maakte hij zich vrolijk in den Heer,
Alleeniglijk in deugd en eer.

Poortier.

'k Ontsluit de deur niet om misprijzen,
Om u een goede weg te wijzen,
Wilt onder vrienden boosheid haten,
Bemin de deugd zonder na te laten.

Zot.

Die mij zot acht is zelf niet wijs,
En arbeid mede op den prijs,
Menig is zot en wil 't niet weten,
Ja alle zotten Vaar geheeten.

Kok.

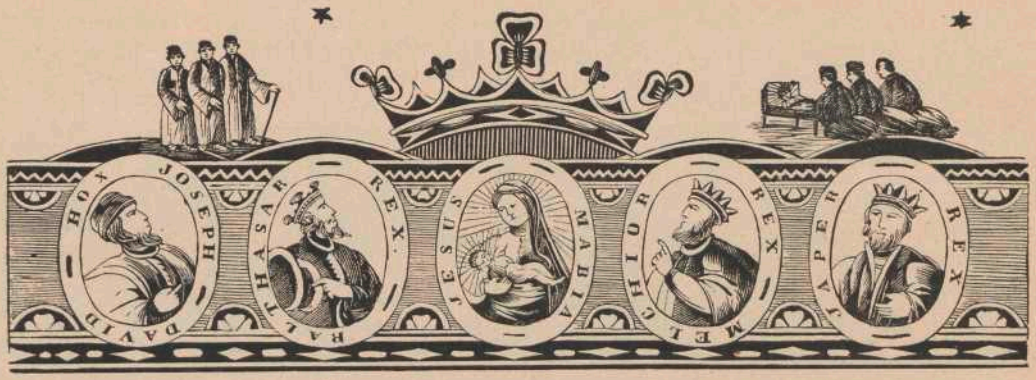
De tafel is gedekt de spijze is bereid,
Komt ter bruiloft niet lang en beid,
Wil naar den bruidegom haken,
Zoo zult ge 's Hemels spijze smaken

Zottin.

Laat dat Gekje buiten kijken,
Zoo zullen wij te zamen lijken,
Twee zotten onder een kaproen,
Maar geeft mij al te met een zoen.

„Een trekbrief".

„Een kroon".

Speelman — *de muzikanten*; Portier — *de compotes, carstanjes en aardakers*; Kok — *Boter, brood en kaas en 't nog ontbrekende aan 't dessert.* De Zot en Zottin hadden niets mee te brengen. Hun geest en fantaisie moesten tegen de stoffelijke spijs en drank opwegen.

De brief of kaart ter uitnoodiging luidde:

„De Koningsmaaltijd zal zijn op Donderdag den 21 Januarij 1786, ten huize van Zijne Koninklijke Majesteit, tot welken maaltijd de heer Rentmeester K. in eigen persoon, alle voornoemde heeren en dames op Dinsdag 19 dito zal noodigen, op verbeurte van een traktement in de Stads Doelen."

„De tweede maaltijd zal zijn op Donderdag den 28 van Januarij 1786, ten huize van den heer V. D. W."

Het Behouden Huis op Nova Zembla, waarin de Hollanders bij de overwintering in 1596 het Driekoningenfeest gevierd hebben. (Reproductie naar een houtsnede in het Journaal der reis).

Nog over de tweede helft der negentiende eeuw werd het Driekoningenfeest in den kring van Prof. J. A. Alberdingk Thym op dezelfde wijze, maar meer vernuftig gevierd. Uit de leden van de Violierstruik werden er op het Sinterklaasfeest, dat allergeestigst gevierd werd, twee gekozen tot „Koning" en „Koningin", die samen op Driekoningenavond een maskerfeest organiseerden ten huize der Koningin. Daar werd — schrijft Prof. J. A. Alberdingk Thym's zoon, v. Deyssel, indertijd heel wat werk van gemaakt van de kostumeering op dit feest. Men wilde een volledigen hofstoet verbeelden. De Koning en de Koningin dosten zich in roode en purperen, met hermelijn gevoerde gewaden; zij waren omgeven door een stoet hovelingen, hofmaarschalken, ceremoniemeesters, lakeyen, en zelfs de dichter met zijn cither en de kleine nar ontbraken daaraan niet. De avond werd als eene tooneeluitvoering behandeld, als eene soirée van een hof uit vroeger tijden, ieder speelde zijn rol, half overeengekomen, half geïmproviseerd, hetgeen tot niet onaardige quiproquo's aanleiding gaf.

Het „Driekoningfeest" was wel een geliefd feest, en het is dit in vele familiën nog.

Het is zelfs door de Hollanders met Heemskerck en Barentsz op Nova-Zembla gevierd en nog tot even vóór 1850 aan boord van enkele zeil- en oorlogschepen.

GELAATSUITDRUKKING BIJ DIEREN.

Er is Sir Edwin Landseer, en vele andere dieren-schilders met hem, een verwijt van gemaakt, dat zij in de koppen van hun paarden, honden en katten vaak menschelijke uitdrukkingen leggen.

„Een hond" heet het „geeft zijn vreugde te kennen door met zijn staart te kwispelen en niet door zijn gelaatsspieren te vertrekken."

Is dit waar? Kunnen onze honden of katten hun opgetogenheid, droefheid, neerslachtigheid, tevredenheid, vergenoegdheid, teleurstelling, niet op hun gezicht uitdrukken op dezelfde wijze, zoo niet in dezelfde mate, als hun baas en hun vrouw? De wetenschappelijke waarnemers schijnen het over deze kwestie niet eens te zijn. De stelling van Charles Bell, den beroemden ontleed- en heelkundige uit de vorige eeuw, dat „zich op de gezichten der dieren bijna uitsluitend woede en vrees kunnen afspiegelen", wordt bestreden door Darwin, die zegt: „Wie slechts een hond wil gadeslaan, wanneer hij zich gereed maakt een anderen hond of een mensch aan te vallen, èn wanneer hij zijn baas liefkoost, of een aap, wanneer hij door zijn oppasser gestraft èn wanneer hij aangehaald wordt, zal moeten toegeven dat hier gelaatstrekken en gebaren haast even expressief zijn als die van den mensch."

Te koop.

Alexander en Diogenes.

Maar, gelijk een ander groot natuurkenner opmerkt, er zullen bij zoo iets altijd velen sceptisch blijven omdat hun de lust om zelf te onderzoeken ontbreekt. Zij zien alleen de dierlijke uitdrukkingen bij hond of kat en niet de menschelijke. Wanneer bij voorbeeld een hond op het punt is zijn tegenstander te bespringen gromt hij onheilspellend, richt de ooren naar achteren en laat de tanden zien. Deze bewegingen kunnen ook bij spelende honden worden waargenomen. Maar wordt een hond werkelijk kwaad onder het spel, dan verandert zijn gezichtsuitdrukking onmiddelijk. Dit is

echter eenvoudig een gevolg daarvan dat lippen en ooren veel krachtiger worden teruggetrokken. Snauwt een hond alleen naar een andere, dan haalt hij de lip gewoonlijk maar aan één kant op — d. i. tegen den vijand. Ieder ziet gemakkelijk in, dat hierdoor vrees en afkeer wordt uitgedrukt. Maar hoevelen begrijpen, dat door eeuwenlange aanraking met den mensch, hond en kat hebben overgenomen en nog overnemen expressies van den mensch? En toch is de grijns, die men soms op het gezicht van een hond kan waarnemen reeds lang geleden opgemerkt. Walter Scott o. a. vertelt, dat hij een windhond bezat, die grijnsde. Zoo'n grijnzende hond trekt de bovenlip op, evenals bij het snauwen naar een soortgenoot, waardoor de oogtanden zichtbaar worden en richt daarbij ook de ooren naar achteren; maar heel zijn uiterlijk bewijst, dat er van woede geen sprake is. Charles Bell heeft het bestaan van dezen grijns toch erkend en er iets over geschreven: „Sommigen spreken van een glimlach", zegt hij, „maar als het dat werkelijk was, zou men een zelfde, ofschoon meer geprononcеerde beweging van lippen en ooren moeten zien wanneer een hond blaft van blijdschap, maar dit is niet het geval, hoewel een geblaf van blijdschap dikwijls volgt op een grijns. Daarentegen doen honden die met andere honden of met hun baas spelen bijna altijd alsof ze elkaar willen bijten, en dan trekken zij

„O, wee! Al weer dat wijsje?"

„Wat heb ik een schik!"

„Ha, ha! Die is goed!"

— ofschoon niet krachtig — hun lippen en ooren terug. Hierom vermoed ik, dat sommige honden een neiging hebben, om, wanneer ze maar groote blijdschap voelen, doorgewoonte en associatie denzelfde spieren te laten werken, als wanneer zij elkaar of de hand van hun baas bijten onder 't spelen."

Iemand in Darlington woonachtig, bezit een fox-terrier, die altijd grijnst, als hij plezier heeft, en dat op een buitengewoon menschelijke manier. „Eens", zoo vertelt hij, „legde ik uit de grap een klontje suiker op den neus van mijn kleinen jongen vóór ik het hem gaf. Het rolde op het karpet. Ik keerde mij om en ik schrok wel een beetje, toen ik Pasha het lachwekkende tafereeltje zag gadeslaan met een breeden grijns op zijn gezicht. Het ontbrak er nog maar aan, dat ik een onderdrukt gelach hoorde, anders zou het geheel iets positief menschelijks hebben gehad."

Van een dame

Lorre heeft pret.

lazen we, dat zij een poes heeft, die kan glimlachen. En nooit is dat glimlachen ongemotiveerd, want poes verwaardigt er zich alleen dan toe, wanneer ze zich vermaakt, dat is, wanneer haar vrouw zich moeite geeft om haar te vermaken.

Wat zou onweerstaanbaarder kunnen zijn dan de hier gereproduceerde foto's van een lachenden hond en een lachend jong poesje? En die foto's kunnen bovendien elken scepticus tot bewijs strekken voor Darwin's bewering. Zeker, de uitdrukking is onmiskenbaar. Toch, wanneer Landseer of een ander hetzelfde *geschilderd* had, hoe ongeloovig zou men dan deze portretten hebben bekeken. Men zou gezegd hebben, dat de uitdrukking onnatuurlijk was en men zou er den kunstenaar van beschuldigd hebben, dat hij zijn verbeelding te veel had laten werken.

Dezelfde kritiek zou ongetwijfeld elken schilder treffen, die het waagde in een hondekop zóóveel smart te leggen als op het gezicht van den buldog op onze afbeelding is uitgedrukt. Zoo werd Landseer ernstig onder handen genomen door Ruskin wegens de „menschelijke" expressies in de koppen van „Alexander en Diogenes" en in die van de honden op „Te Koop".

Maar bij enkele dieren kan men nog andere, even opvallende, gelaatsuitdrukkingen waarnemen. Sommige honden namelijk fronsen hun voorhoofd wanneer ze ontstemd zijn. En een chimpansee bv. zet gewoonlijk een pruilend gezicht, wanneer men een lekkernij terugneemt, die men hem eerst heeft gepresenteerd. Apen lachen dikwijls, vooral wanneer ze in de oksels van hun armen gekitteld worden.

Kan men den smachtenden blik van den chimpansee van ons plaatje loochenen? Als dit geen menschelijke blik is, wat is het dan?

De menschelijke expressie beperkt zich echter niet tot de viervoeters, getuige de hier afgebeelde papegaai. Lorre toch kijkt even onbeschaamd koddig of guitig ondeugend als een tooneelspeler, die, met een dergelijke rol bedeeld, daarvoor „geknipt" is.

„Houd je werkelijk, werkelijk van me?"

VAN EN OP DE PLANKEN,

door J. H. Rössing. ✲ ✲ ✲ ✲

Kroniek.

Over Vondel.

't Is al Vondel wat de klok slaat. Als thans gevraagd werd zooals tijdens zijn leven: „Slaat Vondelen nog vier?" we zouden kunnen antwoorden: meer dan ooit. Hij staat in vier'gen aureool, in hemelglans. Van hem, die leefde in treurspel, wijken in dezen gebenedijden tijd niet van het schouwtooneel „Adam in ballingschap" en „Lucifer", eerbiedig voorgesteld door zijn nieuwen zoon in de kunst (een eernaam, dien hij bij zijn leven den dichter Antoniusgaf): Willem Royaards. En „Gysbreght van Aemstel" wordt bij de vernieuwing des jaars opnieuw vertoond, om goede en oude zeden te handhaven, ter eere van hem, den dichter, en ter verheerlijking der stad, van het roemrijke Amsterdam. De trouwe burgerij trekt dan, volgens oud gebruik, weder ten schouwburg om Gysbreght's taalmuziek te genieten, om zich de heugenis te verfrisschen aan de legendarische geschiedenis der stad en het jaarfeest te vieren van de stichting en opening van den Schouwburg in 1637 met hetzelfde treffelijke treurspel, dat Hugo de Groot onsterflijk noemde. De oude Amsterdamsche poorterij viert op den eersten Januari in den Stadsschouwburg een stads- en een herinneringsfeest en leidt er voor het eerst zijn kinderen henen, als zij veertien jaren oud zijn, makende de vertooning van Gysbreght van Aemstel voor hen tot een dag der herinnering voor heel hun leven. Op dien eersten Januari is in den Stadsschouwburg bij-een al wat hart en liefde heeft voor de stad en Vondel eert en waardeert.

De Engel beveelt Gysbreght van Aemstel Amsterdam te verlaten en naar Pruisen te trekken.
(Reproductie naar een teekening van Charles Rochussen).

In dezen tijd gaat een stroom van zegen uit Vondel's poëzie, stemmend tot hoogheid en geestelijke verheffing. Wat bij zijn leven belemmerd werd, gaat thans vrij uit en wekt den eerbied en bewondering van den vreemdeling. Voor Amerika heeft L. C. van Noppen zijn „Lucifer" vertaald en de heerlijkheid er van in den helderen dag gezet. In het Duitsch is Lucifer driemaal vertaald. Een Japansch hooggeleerde, de zeer voorzienige en wijze heer, de Professor Koniri in Japan, heeft dezelfde „Lucifer" in het Japansch overgezet en in een openbare bijeenkomst er de schoonheid ruim van uitgemeten, het een der schoonste treurspelen der wereld genoemd en zijnen toehoorders op het hart gedrukt het hoofd te ontblooten voor Vondel, den Nederlandschen dichter, den evenknie van alle werelddichters.

In het groot en het klein neemt de waardeering van Vondel en zijne werken toe. „Arie Oosthoek, Uitgever op de Nieuwe Graft tot Utrecht" heeft den dag doen zien eene nieuwe uitgave van Vondel's „Adam in ballingschap", die, als de dichter haar zien kon, deze tot de zuiverste en schoonste editie van zijn treurspel verklaren zou. Deze nieuwe druk, volgende de oudste uitgave, die van 1661, is in den jare 1910 „gedruckt met de letteren, nieuwelycx gegoten uyt de matrysen, die omtrent den jare 1660 t'Amsterdam in de vermaerde lettergieterye van Hendrick Claesz. veurhanden

waren, is getrocken op 250 exemplaren, daervan elck sijn eygen nommer heeft."

Deze uitgave, „Gedruckt tot Haerlem by Johannes Enschedé en Zonen", waarbij vereering voor den dichter en liefde voor het schoone in de drukkunst hebben voorgezeten, is te zeldzamer omdat het gedrukt is met een letter uit Vondel's tijd, op Oud-Hollandsch papier en vervat òf in een antiek sitse kapitorie of in een antiek marokijn lederen stempelband. Voor vrienden van boekkunst een kostbare schat.

Danskunst van Lili Green en Andreas Pavley.

Vondel heeft zich niet afkeerig van dansen verklaard, wanneer de dans geen ontaarding toonde, maar in schoonheid streefde naar het rhythmisch en in edelen stand en voornaam gebaar uitdrukken van wat in 't gemoed omging, want al het lage en gemeene was hem een gruwel. Thans valt met den tijd zijner herleving een vernieuwing en veredeling van den dans saam en vraagt erkenning als kunst van plastiek. Naar die herleving, vernieuwing en veredeling is het streven gericht van Lili Green, een juffer nog in den opgang van het leven. Zij is, naar 17de eeuwsche uitdrukking: „een dansend vedertje en een gewiekt geluid." In hare kindsche jaren bekoorde haar het schoone en rhythmische zooals zij de inboorlingen in de West — waar zij als kind met hare familie heentoog — zag dansen in natuur en vrijheid, om in dans en gebaar aan hunne gewaarwordingen, aan blijdschap en verdriet, uitdrukking te geven. Ouder geworden, trokken haar aandacht de schoone lichaamsbewegingen, de altijd schoone lijnen en houdingen dier natuurmenschen. Zij danste, luchtig en soepel gekleed, de dansen na. Zich muzikaal ontwikkelende, deed zij haar best om groote sentimenten van dichters en grootmeesters in muziek- en snarenspel in lichaamsbeweging, in houding en stand uit te drukken, strevende naar dramatische danskunst. Om het dramatische noodde zij een jong mensch, den heer Pavley uit, zich met haar in dien geest, niet vreemd aan dien van Lacrose, te oefenen. Wat naar die opvatting te bereiken is, heeft zij enkelen doen kennen, want nog slechts in besloten kring heeft zij haar dansen gedanst om ze misschien later door meerderen te laten bewonderen. Op een Novembermiddag in de feestzaal van Americanhôtel te Amsterdam, op uitnoodiging der heeren Marius Bauer, S. J. W. van Buuren, Abr. P. W. de Koning, Professor Dr. W. Vogelsang en den notaris H. Wertheim — heeft zij voor enkele bevoorrechten met en zonder den heer Andreas Pavley in rhythmisch beweeg, gebaar, lichaamshouding en hoofdhouding en wending, uitdrukking gegeven aan wat Chopin (Valse), Grieg (Papillon), Weber (Invitation à la Valse), Chopin (Marche funèbre) en Richard Strauss (Morgen) in muziek hadden geopenbaard: de diepste smart, het hoogst verrukken, waarbij alle taal tekort schiet. Juffr. Elsa Nolthenius uit Utrecht speelde bij Lili Green's dans op het klavier en een ander zong, zoo noodig. Weber's „Invitation à la Valse" bekoorde door het coquette van haar en het bevallige van den danser.

Lili Green.

Andreas Pavley.

Ernstig-schoon drukte Lili Green onder den zang van „Und morgen wird die Sonne wieder scheinen", het bekoorlijke van den morgen uit, niet alleen door rhythmisch lichaamsbeweeg, maar ook door de heffing van het hoofd, de zoete en zachte verrukking op haar gelaat, het uitbreiden der armen naar de zon, bij het heilig zwijgen van het geluk. In geheel haar beweeg, stand en houding rees de morgen.

Aangrijpend is de plastische voorstelling zoowel van Lili Green als van Andreas Pavley naar aanleiding van Schubert's „Der Tod und das Mädchen."

Lili Green is dan in jonkvrouwelijk kostuum, het

geheele lichaam zonder eenige omknelling, — het luchtig om het lichaam geslagen kleed met nasleep van mantel, — zij heeft een bloemkrans op het hoofd, glans van jeugd op het gelaat tot zij den dood ziet naderen in den schijn van Andreas Pavley met zwarte kap op het hoofd en zwarten mantel over het lijf. Zij trippelt rhythmisch achterwaarts, wendt het hoofd, als smeekend: „Vorüber, ach vorüber, geh wilder Knochenmann". De dood komt haar nader en nader. Het is of vale schaduwen haar omgeven. Zij zinkt ter aarde, krimpt in-een van smart en alle lijnen van haar lichaam werken harmonisch tot het beeld der droefheid, en doen beseffen het innig smartelijke: jong te zijn, het leven lief te hebben en te moeten sterven. In schoone houding van jeugd en droefheid rijst zij langzaam op; in haar smeeken, in haar zingen en in haar gebaar vleit zij den dood aan om haar te sparen: „Ich bin noch jung, geh lieber, und rühre mich nicht an . . ." De dood neemt haar hand en beduidt haar dat hij als vriend komt.

Langzaam deinst zij achterwaarts, het lichaam steeds in schoone lijn, en laat het hoofd waarvan de oogen zich luiken, langzaam achterover vallen, in de armen van den dood.

George Bernard Shaw.

Bernard Shaw's:
„Men kan het nooit weten".

„Men kan het nooit weten" hoe vreemd het in de wereld gaat; „Men kan het nooit weten", waartoe men komt; „Men kan het nooit weten" als men kellner is, of men niet een zoon krijgt die advokaat wordt en een sieraad van de balie; „Men kan het nooit weten", als men advokaat is en een kellner tot vader heeft"; „Men kan het nooit weten", als een vrouw theoriën heeft, waarnaar zij haar man wil zien handelen, en die man, een man van de praktijk, zich er tegen verzet en zij hem ongelukkig maakt, en dan van hem met hare kinderen weggaat, ver van Londen naar Madeira, meenend nu gelukkig te worden, en bij slot van rekening zoo gelukkig niet zijnde; „Men kan het nooit weten", als men van zijn kinderen toekomst-kinderen wil maken en hen opvoedt naar een systeem en hen in vrijheid laat gaan, dat het resultaat de spot wordt van de theorie en de kinderen de moeder in haar theorie zelf bespotten wanneer zij zich voorstellen als de kinderen van Mrs. Lanfrey Claudon, schrijfster van grooten naam — op Madeira; en verklaren, dat geen huishouding compleet is zonder hare werken, en dat zij naar Engeland gekomen zijn om ze te ontvluchten. „Men kan 't nooit weten" als men een mooi, lief en rijk meisje is, geleerdheids dochter, Madeira's trots, toonbeeld van schoonheid, door de moeder gemaakt tot levende theorie, zich kantend tegen den man, en men wordt verliefd op een armen tandmeester, trouwt met hem en gooit alle theoriën over boord.

Mej. Hetty Beck als „Philip" in B. Shaw's „Men kan het nooit weten."

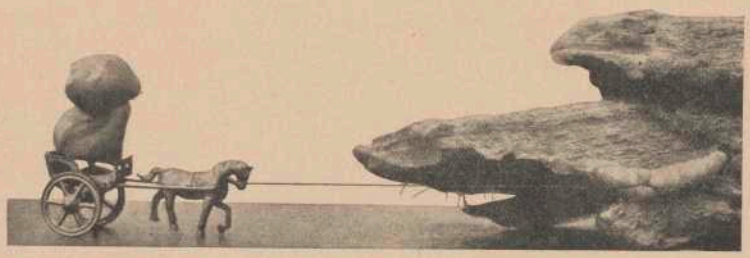
„Men kan het nooit weten", de comedie van Bernard Shaw, prikkelt door geest, ironie en satyre, legt den vinger op menige wonde en wekt tot verstandig en ruimer oordeel op.

Zij wordt gespeeld door „de Hagespelers" onder leiding van Eduard Verkade, hoogst amusant. Een enkele zwakke broeder en zwakke zuster in de kunst doen aan het geheel geen schade, waar Eduard Verkade goed, juffr. Pine Belder, Herman Schwab uitnemend zijn en twee jonge actricetjes spelen met schittering van geest, en een aanstekelijke blijmoedigheid. De eene is juffrouw SophieHermse, de andere juffrouw Hetty Beck (travesti). Ze spelen verrukkelijk. Ze zouden wel eens kunnen worden beroemde actrices, der kunsten dochters, Neerlands roem. „Men kan het nooit weten!" — „Men kan het nooit weten, Mijnheer!"

UIT DE NATUUR

De kracht van insecten.

Dat de grootste man niet altijd de sterkste is, is een welbekend feit. Het zelfde geldt voor dieren. Een klein paard blijkt dikwijls meer kracht te bezitten dan een groot en de kracht vansommige der lagere en kleinere dieren is vaak zóó enorm, dat daarbij vergeleken de spierkracht van den sterksten man en van het sterkste paard gering, onbeteekenend is.

Een 1,1 gram wegende rups trekt een vracht van 27,4 gram.

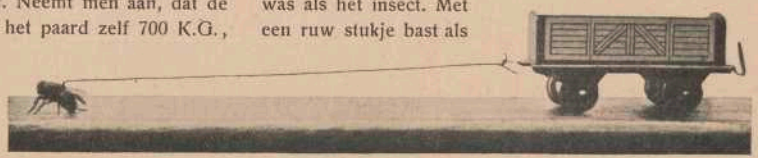
Een krachtig sleeperspaard, kan een wagen trekken met een last van 2500 K.G. Neemt men aan, dat de wagen 1000 K.G. weegt en het paard zelf 700 K.G., dan trekt het dier dus vijf maal zijn eigen gewicht. De trekkracht van den mensch is waarschijnlijk ongeveer dezelfde.

Natuurlijk zou een paard en eveneens een man, een veel zwaarder last kunnen verplaatsen over een kleinen afstand. Als we nu eens rekening houden met buitengewone kracht, dan verdubbelen we onze begrooting en zeggen, dat paard en man beide tienmaal hun eigen gewicht kunnen trekken.

Met deze raming als maatstaf heeft onlangs een Engelschman enkele vergelijkingen gemaakt tusschen de kracht van man en paard aan de eene en die van insecten aan de andere zijde. De uitkomsten der proeven, die hij tot dat doel nam, zijn zeer belangwekkend. Dat echter de experimenten zelf voor de betrokken diertjes verre van aangenaam geweest moeten zijn, is duidelijk.

We laten hier nu iets over deze proeven volgen.

Eerst werd een rups van den ligusterpijlstaart gespannen voor 'n blikken paard en een wagentje, geladen met stopverf. Deze merkwaardige rups woog 1,1 gram, en paard en wagen samen 27,4 gram, zoodat de last bijna vijf en twintig maal zoo zwaar was als het insect. Met een ruw stukje bast als steun kon het diertje zijn vracht gemakkelijk over een gladde tafel trekken, waarbij natuurlijk de wielen van het wagentje ronddraaiden.

Een vleeschvlieg verplaatst een last, 170 maal zoo zwaar als zij zelf.

Een loopkever trekt ruim 180 maal zijn eigen gewicht.

De kracht van man en paard schijnt nietig tegenover de praestaties van deze rups, maar evenals een klein paard soms sterker is dan een groot, zoo is 't ook mogelijk dat een nog kleiner insect naar verhouding een nog grooter gewicht kan verplaatsen.

Op figuur 2 is een vleeschvlieg afgebeeld die een speelgoed-wagentje trekt van 10 gram. Daar de vlieg $^1/_{17}$ gram woog, bleek ze een last van 170 maal haar eigen gewicht te kunnen

voortbewegen. De betrekkelijke trekkracht van de vleeschvlieg is dus bijna zeven maal die van de 1,1 gram wegende rups, die de spierkracht van man en paard onbeduidend doet schijnen.

Het derde proefdier was een loopkever. Dit insect met zijn fraaie, metaalachtig glanzende dekschilden, vindt ge b.v. in verwaarloosde tuinen onder steenen of oude planken, die daar lang op één plaats

Een oorworm, die 30 m.g weegt, trekt een wagentje van 15,6 gram!

gelegen hebben. Neemt ge zoo'n steen of plank, waaronder loopkevers verborgen zijn weg, dan zult ge ze in de grootste verwarring zien vluchten, zoekend naar een donker hoekje of gaatje, waar ze zich kunnen verschuilen.

De loopkever in kwestie was ongeveer 2,5 c.M. lang en in staat twee wagentjes, geladen met stopverf te trekken.

Het totaal gewicht van de last, de wagentjes inbegrepen, was 64,5 gram. Dit lijkt op het eerste gezicht een kolossale vracht, maar aangezien de kever zelf 0,35 gram woog en dus een vrij zwaar insect was, bedroeg zijn trekvermogen weinig meer dan dat van de vleeschvlieg, n. l. ruim honderdtachtig maal zijn eigen gewicht.

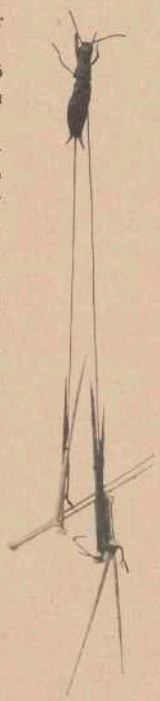
Voor trekdier is de loopkever veel minder geschikt dan de vleeschvlieg, want daar hij meer van de duisternis houdt dan van het licht kroop hij telkens onder het wagentje, dat hij behoorde te trekken. Zoo kwam 't, dat het drie uur duurde voor de als afb. 3 gereproduceerde foto genomen kon worden!

Bleek de vleeschvlieg sterker te zijn dan de rups en minder sterk dan de loopkever, deze wordt op zijn beurt door den oorworm, een waren Hercules onder de insecten, overtroffen.

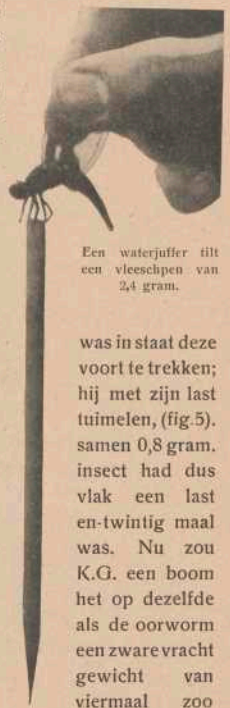
Als een oorworm los tusschen twee vingers wordt gehouden, kan men zijn groote kracht reeds constateeren in zijn pogingen om te ontsnappen. Toch woog het volwassen exemplaar, waarmee een proef genomen werd, slechts 30 m.g.

Deze oorworm verschool zich niet zooals de loopkever onder het wagentje, maar scheen te denken, dat hij de meeste kans had om te ontkomen wanneer hij ijverig trok. Het gewicht van het wagentje was 15,6 gram, dus vijfhonderdtwintig maal het gewicht van het insect! Wie, die den kleinen oorworm ziet, zou denken, dat zijn kracht de onze relatief twee-en-vijftig maal overtreft?

Om te onderzoeken wat het diertje zou kunnen praesteeren als het gewicht niet meegaf, werden acht spelden aan een draadje gebonden. De oorworm was in staat deze spelden 25 c.M. aan één stuk voort te trekken; op een verticaal vlak wist hij met zijn last te blijven zitten zonder er af te tuimelen, (fig. 5). Spelden en draad wogen samen 0,8 gram. Het 30 m.g. wegende insect had dus op het horizontale vlak een last getrokken, ruim zes- en-twintig maal zoo zwaar als het zelf was. Nu zou een paard van 750 K.G. een boom van 3000 K.G., dien het op dezelfde wijze moest sleepen als de oorworm zijn spelden sleepte, een zware vracht vinden. Toch zou het gewicht van dien boom slechts viermaal zoo groot zijn als dat van het paard, terwijl de oorworm zes-en-twintig maal zijn eigen gewicht verplaatste. Ofschoon deze vergelijking voor het paard gunstiger uitvalt dan de vorige, de oorworm spant de kroon.

De oorworm met een last van acht spelden op een verticaal vlak.

Een waterjuffer tilt een vleeschpen van 2,4 gram.

De zesde en laatste proef diende om de tilkracht van een insect vast te stellen.

Een waterjuffer werd met duim en voorvinger bij haar vleugels vastgehouden. Verschillende voorwerpen als lucifers, kleine stukjes hout enz. werden haar toegestoken en deze greep ze begeerig met haar naar steun zoekende pootjes. Het zwaarste voorwerp dat ze kon tillen was een houten vleeschpen van 2,4 gram. Daar ze zelf 0,24 gram woog, had ze een gewicht gedragen, tien maal zoo groot als haar eigen gewicht.

En nu willen we nog eens even op één ding de aandacht vestigen.

Om misverstand te voorkomen, willen we nl. hier nog opmerken, dat bij proeven, als boven beschreven, de kracht van mensch of dier niet afhangt van het gewicht, wanneer dit abnormaal groot is, ten gevolge van zwaarlijvigheid!

VOOR ONZE DAMES,

door Olga Heljohvick. ✲ ✲ ✲ ✲

Bij den aanvang van eenen nieuwen jaargang van ons Maandschrift „Op de Hoogte," heeft de Redactie van dit blad mij verzocht eene afzonderlijke rubriek voor onze Dames te willen samenstellen. Ik voldoe gaarne aan dit verzoek en hoop, dat onze rubriek zich in steeds grooter belangstelling van de zijde onzer Dames zal mogen verheugen.

Ik stel mij voor in de eerste plaats hierin te behandelen zooveel mogelijk allerlei op verschillend gebied en vooral ook op dat van Handwerken, wat voor dames wetenswaard kan zijn.

Verder wilde ik aan onze rubriek verbinden een vragenbus, waarin alle mij schriftelijk gestelde vragen behandeld zullen worden.

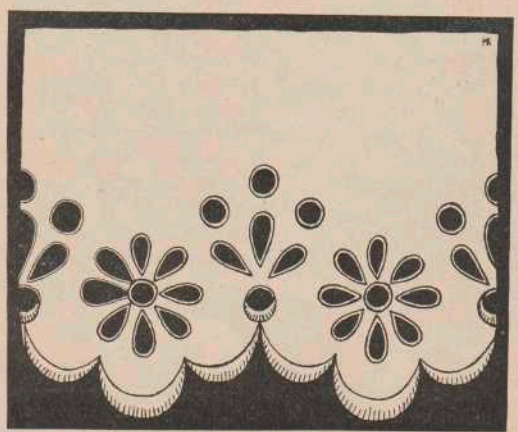
Ik noodig onze Dames uit mij hiervoor hare opmerkingen en vragen over allerlei en ook over hetgeen in onze rubriek besproken wordt te doen toekomen aan het adres der Redactie: Klokhuisplein 5, Haarlem.

Moge niemand aarzelen hiervan steeds ruim gebruik te maken!

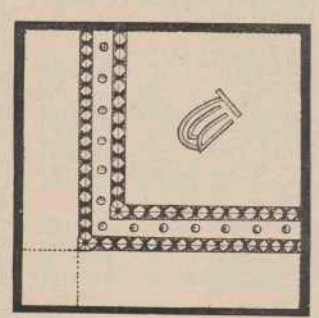
Laat ik onze eerste rubriek beginnen met de afbeelding en beschrijving van een paar eenvoudige handwerkjes.

Strook van Engelsch borduurwerk.

De hierbij afgebeelde strook van Engelsch borduurwerk kan, naar verkiezing, uitgevoerd worden op batist, nansouk of katoen. Als materiaal voor de bewerking neemt men wit glanskatoen van D. M. C. De peervormpjes en de ronde gaatjes worden, na omgeregen en ingeknipt te zijn, met den cordonneersteek van binnen naar buiten omgewerkt. De larmes of Fransche vetergaatjes, boven de festons, worden nadat ze ook eerst omgeregen zijn en het breede gedeelte opgevuld is, ingeknipt en aan de bovenzijde gecordonneerd, terwijl het breede gedeelte met den vorm mee, plat geborduurd wordt. De schulpen moeten eveneens omgeregen worden en opgevuld met den kettingsteek, om daarna gefestonneerd te worden.

Strook van Engelsch borduurwerk.

Een eenvoudig randje in open naaiwerk voor zakdoeken.

Een eenvoudig randje in opennaaiwerk voor zakdoeken.

Als versiering en afwerking voor zakdoeken voldoet een opengewerkt randje altijd heel goed.

Bijgaande afbeelding laat zoo'n randje zien, waarbij in vereeniging met opennaaiwerk, moesjes in wit Fransch borduursel gebruikt zijn. De zoom van den zakdoek is hierbij 2 c.M. breed, evenzoo de inslag, die bij dunne doorschijnende stoffen van dezelfde breedte moet zijn als de zoom, omdat anders de smalle inslag zou doorschijnen, wat niet mooi zou staan.

Nadat de zoom is ingeregen en de hoeken afgewerkt zijn, wordt vlak boven den zoom een aantal draden uitgehaald tot de breedte, die het open randje hebben moet. Hoeveel draden er moeten worden uitgetrokken, hangt af van de fijnheid der stof; bij fijn batist b.v. kunnen het ongeveer twintig draden zijn. De open rand moet aan de hoeken niet in den zoom doorloopen. Men festonneert, zooals op de afbeelding is aangegeven, in den hoek de breedte der open randen, waar later de draden afgeknipt moeten worden. De zoom wordt nu gewoon als een open-zoom genaaid;

bosjes van drie of vier draden neemt men hiervoor op. Aan de bovenzijde van het opennaaisel worden dezelfde bosjes met een punto-tirato-knoop vastgezet. In het midden worden dan de bosjes twee aan twee bij elkaar gewerkt ook met den punto-tirato-knoop. In de hoekopening werkt men een spinnetje. Op ruim ½ c.M. van den eersten open naad af wordt de tweede gewerkt, evenals de eerste, met dit onderscheid, dat hierbij aan boven- en onderkant een punto-tirato-knoop gewerkt wordt.

Ten slotte borduurt men moesjes op het dichte gedeelte tusschen de open naden. Men kan ze uit de hand werken met een zeiltje onder de stof of het zakdoekje ervoor in een borduurring spannen. De vorm der moesjes wordt vooraf met blauwe verf op de stof geteekend.

Het monogram T. W. wordt recht geborduurd in de richting op de afbeelding aangegeven.

Eenvoudige huisjapon van witte waschzijde.

Een nieuwe vrouwenkleeding.

Ongeveer een dozijn jaren zijn vervlogen sinds de reform-japon in Holland haar intrede deed. Spoedig kan ze dus het koperen feest ter herinnering aan deze merkwaardige gebeurtenis vieren.

Doch hoeveel vrouwen zijn er niet, die — door haar nuchter verstand destijds tot deze nieuwe mode verleid, — haar later weer verworpen hebben?

Wel was het reformkleed hygienisch. Maar mooi? Elegant? Chique? Geen kwestie van. En niet ten onrechte vond het bij de mannen geen greintje genade en waardeering. „Hobbezak" was het scheldwoord, dat de heeren er voor vonden en zóó typisch gaf dat woord den indruk weer, die de reformjapon op den aanschouwer maakte, dat het er spoedig de geijkte term voor werd.

Dezelfde japon, thans met zilveren peplon versierd.

Wie van de dames wilde echter op den duur voor „Trijn Hobbezak" worden uitgescholden? Neen, — van het voorrecht schoon te zijn en het man'lijk geslacht te kunnen behagen, wilde zelfs de vrije, zelfbewuste vrouw geen afstand doen. Daarom bleef men op het gebied der kleeding zoeken naar het ideaal, dat niet alleen aan de hygienische, maar ook aan de aesthetische eischen volkomen voldeed. Doch te vergeefs.

Voor korten tijd mocht het evenwel een jonge Duitsche kunstenares gelukken deze brandende vrouwen-questie tot een goede oplossing te brengen. En een Hollander was het, van wien de aansporing tot deze oplossing uitging.

Onze bekende landgenoot Dr. André Jolles, privaat docent aan de Universiteit te Berlijn, hield daar ter stede een voordracht over de kleeding der antieken en over die, welke in de middeleeuwen in zwang was. Daarbij stelde hij op den voorgrond: ten eerste den logischen bouw, ten tweede de blijvende waarde eener vorm — en materieschoonheid. Dit bracht Frl. Hedwig Buschman op de gedachte de eenvoudige snit van de vroegere kleeding aan

Donker zijden gewaad met shawl gedrapeerd.

te passen aan de behoefte van den tegenwoordigen tijd.

Uit een enkel stuk stof zijn de uit haar atelier afkomstige, eenvoudige en toch chique japonnen gemaakt. Dit is het grootste voordeel dezer nieuwe kleeding van uit een materieel standpunt bezien, terwijl van uit een aesthetisch vorm en versiering boven allen lof verheven zijn.

Nog een ander groot voordeel heeft de nieuwe vinding. Het maakloon is gering. Door de eenvoudige snit is het mogelijk een japon in enkele uren te vervaardigen. Welk een tegenstelling met het moeilijke, — een geheel speciale opleiding vereischende — werk, dat het aan elkander passen en naaien der in tallooze stukken gesneden stof met zich brengt.

Dit economisch voordeel wordt nog verhoogd door de verschillende manieren, waarop zoo'n japon gebruikt worden kan.

Aan het fraaie, witte waschzijden gewaad op afb. 3 en 4 is dit zeer duidelijk te zien. Afb. 3 toont ons de eenvoudige huisjapon, alleen van voren en aan de zoomen met kant versierd. Op afb. 4 vinden we hetzelfde toilet terug, thans door een overhangende peplon van korenbloem-blauwe crêpe de chine veranderd in een feestcostuum. En doordat dus eenzelfde gewaad voor namiddag- en avondtoilet dienst kan doen, is dit tevens een uitkomst voor diegenen, die gaarne reizen. Bovendien laat het zich als een doek in den koffer opvouwen.

Naast de fraaie peplons en tunieken wordt de charme dezer kleeding dikwijls nog verhoogd door een smaakvol gebruik te maken van shawls. Op afb. 5 zien we een donker-zijden japon er mee versierd; gouden haken en juweelen gespen dienen ter bevestiging. Soms dient de shawl als draperie voor schouder of heup.

Alleen voor wandelpak schijnt deze nieuw-antieke kleeding zich minder goed te eigenen. Op dit gebied zal ze niet gemakkelijk den beproefden tailleurvorm verdringen, die in zakelijken eenvoud de heerenkleeding nabij komt en weinig aan de veranderingen der mode onderhevig is.

Voor alle andere doeleinden is ze echter als geen andere voorbeschikt om de vrouwen te bevrijden van het juk der wispelturige en vaak zoo onlogische mode en om het haar mogelijk te maken in een „eigen gewaad" haar persoonlijken smaak duidelijk tot uitdrukking te brengen.

Thee- of danstoilet, geheel uit één stuk vervaardigd, met slechts één uitsnijding voor het hoofd.

OP DEN UITKIJK

De werkwijze van den Oud-Egyptischen beeldhouwer.

Het Berlijnsche Egyptische Museum is sedert kort in 't bezit gekomen van eenige oud-Egyptische beeldhouwwerken, die ons vergunnen ook iets te weten te komen omtrent de techniek der oud-Egyptische beeldhouwkunst. Deze beeldhouwwerken zijn uit de 7e en 6e eeuw voor Christus.

De werkwijze van den Oud-Egyptischen beeldhouwer. Fig. 1.

Fig. 1 toont ons het model van een voet (links) en rechts daarnaast denzelfden voet, gedeeltelijk, waarschijnlijk door een leerling, bewerkt. Het conventioneel geïdealiseerde koningshoofd met den „genadigen" glimlach om den mond (fig. 2) is het proefstuk van een leerling, die in het gilde der beeldhouwers wenschte te worden opgenomen. Fig. 3 toont een model voor zulk een koningshoofd. De werkwijze was als volgt: Een zorgvuldig aan alle zes zijden gepolijst rechthoekig blok uit weeken kalksteen was het ruwe materiaal. Op al de vlakken werd een net van vierkanten gebeiteld, zoodanig, dat zijn lijnen met de voornaamste trekken van het uit te beitelen voorwerp samenvielen. Bij het hoofd van den koning (fig. 3) b.v. met den ondersten rand van kin en neus. Op het onderste vlak van de modellen zijn de hulplijnen nog vaak te zien. Vervolgens werden in het voorste vlak de omtrekken van het gezicht enz. gegrift en dan van hier uit met het uitbeitelen begonnen. Eerst werden rechthoekige stukken uitgehouwen; hoe meer het blok den bedoelden vorm verkreeg, des te meer vlakken werden gebeiteld, ten laatste de kanten afgerond en de détails van de teekening uitgevoerd.

De werkwijze van den Oud-Egyptischen beeldhouwer. Fig. 2.

De werkwijze van den Oud-Egyptischen beeldhouwer. Fig. 3.

Bij het origineel van fig. 3 is een stuk van het voorvlak nog aanwezig, doch het daarop ingegrifte quadraten-net is op de afbeelding niet voldoende zichtbaar.

Bij reliefs (fig. 4) werd de voorzijde van het blok van een quadraten-net voorzien, waarin de teekening van het relief werd aangebracht. Daarna werd de achtergrond verdiept en de figuur zelve afzonderlijk gemodelleerd.

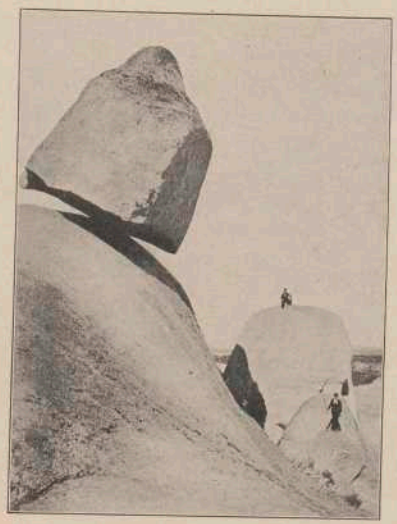
De oude Egyptenaren beperkten hun beeldhouwwerken tot een zeker klein aantal vaste vormen en kregen in 't maken van deze vormen zulk een vaardigheid, dat zij geen modellen van klei noodig hadden, doch dadelijk den steen bewerkten. Door deze werkwijze werd dan ook wel veel tijd bespaard.

De werkwijze van den Oud-Egyptischen beeldhouwer. Fig. 4.

Een merkwaardig rotsblok.

Even interessant als de beelden door Oud-Egyptische kunstenaars uit of in steen gebeiteld, is de ruwe, niet door menschenhanden bewerkte natuursteen, dien wij op deze pagina reproduceeren. Het is een in volmaakt evenwicht verkeerend rotsblok dat tot de wonderen van Argentinië behoort. Dit blok heeft waarschijnlijk zijn eigenaardigen stand te danken aan de inwerking van wind en regen, die zijn zachte deelen destrueerden en de harde zoo goed als onaangetast lieten. Van zijn enorme afmetingen kan men zich een voorstelling vormen door een vergelijking met de op het plaatje afgebeelde personen.

Een merkwaardig rotsblok.

De groote Cullinan.

Een gansch andere steen is de vermaarde groote Cullinan of „Ster van Afrika", zooals de officieele naam luidt. Nu enkele weken geleden is hij in den schepter van den koning van Engeland gezet door de beroemde kroonjuweliers de heeren Garrard, die ook met het zetten van den kleinen Cullinan in de koninklijke kroon belast werden. Beide steenen kunnen uit hun monteering genomen worden.

De groote Cullinan weegt 516½ karaat, de kleine 309$^{3}/_{16}$. Tot aan den tijd der jongste ontdekking van diamantmijnen in Zuid-Afrika bestonden er in Europa slechts 5 diamanten van meer dan 100 karaat. De geschiedenis van sommige dier edelgesteenten is zeer belangwekkend. De „Regent" of „Pitt", een der juweelen van den Franschen staatsschat, weegt 136½ karaat; men schat zijn waarde op ongeveer 6 millioen gulden. Fraai is ook de „Orlow", een diamant, die den top versiert van den Russischen schepter en door Catharina II in 1772 te Amsterdam van den Armeniër Schafras gekocht werd voor 12 ton gouds en een lijfrente van 24000 gulden. Hij weegt 193 karaat. De Toscaansche diamant of „Florentijn," eens het eigendom van Karel den Stoute, is citroengeel, weegt 139½ karaat en wordt geschat op een waarde van 1½ millioen gulden. Hij is thans in het bezit van den keizer van Oostenrijk. De „Kohinoor" (Berg van licht), te Londen door een Amsterdammer geslepen, weegt 106 karaat, en eindelijk „de ster van het Zuiden", in Brazilië gevonden, 125,5 karaat. Bekend zijn verder de „Scancy", in het bezit van den Russischen keizer, van 53 karaat; „de Poolster", die eveneens tot den Russischen kroonschat behoort, van 40 karaat; ten slotte de „Groot-mogol", een steen van 280 karaat, omgeslepen tot den „Kohinoor". De in 1884 in Zuid-Afrika gevonden „Victoria" woog ruw 457, geslepen 180 karaat; een grooter steen werd in 1888 gevonden, een nog grooter in 1893 bij Jagersfontein, n.l. de „Excelsior", die ruw 971¾ karaat woog.

De grootste der beide Cullinans in den schepter van den Engelschen koning. (⅓ der ware grootte).

Iets over parels.

Met diamanten worden parels vaak in één adem genoemd, en als sieraad zijn ze zoowel bij de Oostersche als bij de Westersche dames in trek.

Daarom, doch ook ter wille van de aardige tegenstelling, geven wij hier het welgelijkend portret van een paarlendragende Siameesche schoonheid en dat van Mary, vorstin von Plesz, die het kostbaarste paarlencollier ter wereld bezit.

Een met paarlen getooide Siameesche schoonheid.

Parels zijn, gelijk de lezer weet, producten van verschillende oesters en mosselen, vooral van den echten parelmossel, die in de zuidelijke zeeën leeft en van den rivier-parelmossel. Hun ontstaan danken zij gewoonlijk aan uiterlijke toevalligheden, zooals het binnendringen van zandkorreltjes in de schelpen van het weekdier. In China weet men oesters en mossels kunstmatig parels te doen voortbrengen, in Europa is men daarin nog niet geslaagd.

In lang niet alle parelmosselen worden parels gevonden. Die welke er bevatten, leveren er gewoonlijk 8 à 12. Nadat men ze gedroogd heeft, laat men ze door negen altijd fijnere zeven gaan en op deze wijze gesorteerd komen zij in den handel. Uiterst zelden bereiken zij de grootte van een kleine walnoot. Parels zoo groot als kersen worden echter wel gevonden. In Europa zijn de witte parels het meest gezocht; de Indiërs en Arabieren daarentegen geven de voorkeur aan gele. Ook vindt men loodkleurige en zwarte parels.

Mary, vorstin von Plesz, met het kostbaarste paarlencollier ter wereld.

Reeds in de Oudheid waren de parels luxeartikel. Cleopatra zou de grootste die ooit bestaan heeft en die naar schatting een waarde had van $1\frac{1}{2}$ millioen gulden bij een feestmaal in een glas wijnazijn hebben opgelost en dit glas op de gezondheid van Antonius geledigd hebben. Een andere beroemde parel, La peregrina genaamd, die Filips II van Spanje geschonken werd, was ovaal en zoo groot als een duivenei. Haar waarde werd op 80.000 dukaten geschat. Parels hebben echter nooit de innerlijke waarde der edelgesteenten, aangezien ze blootstaan aan verweering en daardoor op den duur hun glans en schoonheid verliezen.

Een eigenaardige cultuur

is in Japan het kweeken van lariksen in allerlei zonderlinge vormen. Die vormen worden niet zooals bij onze taxissen bijna uitsluitend door snoeien verkregen, maar hoofdzakelijk door de planten veel minder water te geven dan ze noodig hebben om zich flink te ontwikkelen. Houdt men zich hier niet aan, dan groeit elke in een vorm gekweekte heester spoedig weer uit tot een normale plant.

De Boeddha te Kiatang.

De 45 M. hooge Boeddha te Kiatang in China, waarvan hier alleen het hoofd is afgebeeld, werd uitgehouwen in een rots door één priester, die aan dit werk zijn geheele leven besteedde. Het haar, de wenkbrauwen en de snor van den Boeddha worden gevormd

door gras, dat op den niet zeer harden rotssteen vrij welig kan groeien.

Een reusachtigen Indischen vijgeboom

treft men aan in den Plantentuin te Calcutta. Hij beslaat een oppervlak van ongeveer 10.000 M^2! Uit zijn takken ontspringen luchtwortels. Bereiken deze den grond dan schieten zij zelf wortel. Ze groeien nu meer dan te voren in de dikte en vormen bijgevolg als het ware stammen onder den boom.

De groote Indische vijgeboom te Calcutta. Deze boom maakt den indruk van een bosch.

Ingekomen. ✡ ✡ ✡ ✡ ✡ ✡ ✡ ✡

Peter Rosegger: „De verkochte ziel," bewerking van Dr. J. Herderschée, (uitg. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam).

„Fortunatus en zijn zonen", naverteld door N. van Hichtum, (uitg. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam).

Gedenkboek „De Nieuwe Gids" 1885—1 October—1910, (uitg. „Luctor et Emergo", 's-Gravenhage).

Frans Verschoren: „Jeugd", (uitg. M. Boogaerdt Jr., Zeist).

Joh. W. Broedelet: „Keuterland", (uitg. M. Boogaerdt Jr., Zeist).

Aleida van Pellecom: „Martha", (uitg. M. Boogaerdt Jr., Zeist).

Japansche lariksen, gekweekt in den vorm van kraanvogels.

„De weg der menschheid" (van Homeros tot Juvenalis), bijeen verzameld door Conrad Albert en in het Nederlandsch overgebracht door Dr. A. Halberstadt, (uitg. C. J. J. Dalmeijer, Amsterdam).

Nine Minnema: „Van 't wondere leven", (uitg. M. Boogaerdt Jr., Zeist).

J. Aikema: „Motortoerisme te water", (uitg. in samenwerking met den A. N. W. B. door A. E. Kluwer, Deventer)

E. Werner: „Siegwart," vertaling van Hermina, (uitg. D. Bolle, Rotterdam).

Boeddhabeeld te Kiatang, China.

Olga Wohlbrück: „Het gouden bed," bewerking van mevrouw Wesselink—van Rossum, (uitg. van Holkema en Warendorf, Amsterdam).

„De weg der menschheid" (van Jezus tot het Pausdom), bijeenverzameld door Conrad Alberti en in het Nederlandsch overgebracht door Dr. A. Halberstadt, (uitg. C. J. J. Dalmeijer, Amsterdam).

W. Bölsche: „Kijkjes in het heelal," uit het Duitsch vertaald door W. J. en H. A. Cornelissen, (uitg. P. Visser Azn., Haarlem).

L. E.: „Twee levens," (uitg. van Holkema en Warendorf, Amsterdam).

„Vader en zoon," naar het Hoogduitsch van Dr. Heinrich Lhotzky door W. Jansen, (uitg. W. J. Thieme en Cie, Zutphen).

Maurice Maeterlinck: „Dramatische werken," bewerkt door J. Clant van der Mijll-Piepers, (uitg. Meulenhoff en Co., Amsterdam).

Olive Chr. Malvery: „In de modder der wereldstad" vertaald door G. W. Elberts, (uitg. H. Meulenhoff, Amsterdam).

Nelly Hoekstra-Kapteijn: „Lou," (uitg. C. J. Slothouwer, Amersfoort).

F. de Sinclair: „De griffier van Peewijk," (uitg. van Holkema en Warendorf, Amsterdam).

Jonkvr. H. A Rappard: „Goede manieren," (uitg. P. Visser Azn., Haarlem).

Ignatia Lubeley: „Novellen," (uitg. G. F. Callenbach, Nijkerk).

S. Kakebeeke: „Wijnand," (uitg. Gebr. Den Oudsten, Lekkerkerk).

Nicolaas (Hendrik Scharling): „Mijn vrouw en ik," (uitg. G. F. Callenbach, Nijkerk).

Nelly Dekker: „Stemmingen," (uitg. H. H. Fongers, Uithuizen).

Helen Keller: „De wereld waarin ik leef," uit het Engelsch vertaald door Louise Stuart, (uitg. J. G. Broese, Utrecht).

Marie Metz-Koning: „Verzen," derde bundel, (uitgegeven door de N. V. Uitg.-Mij. en Boekh. v/h. P. M. Wink te Zalt-Bommel in het jaar MCMX).

Voor allen die zich afgemat en lusteloos gevoelen

dic zenuwachtig en zonder energie zyn, wier arbeidsvermogen door geestelyke of lichamelyke overwerking verminderd is, of die door uitputtende ziekten en sterke gemoedsaandoeningen het weerstandsvermogen verloren hebben, is

SANATOGEN

een wonderbaar versterkingsmiddel.

Zyne verrassende werking werd in meer dan 120 publiceeringen, die gedeeltelyk uit de voornaamste klinieken van universiteiten afkomstig zyn, aangetoond en door meer dan 12000 professoren en artsen, daaronder de beroemdste mannen der wetenschap bevestigd. — Zoo schryft byv. Dr. L. B. Ubbens, Den Haag:

„Het Sanatogen is my gebleken door eigen aanschouwing en proefneming aan myn eigen kind een zegenryk middel in gevallen van lichamelyke en geestelyke zwakte."

Sanatogen is verkrygbaar in alle apotheken en drogisteryen in verpakkingen van Gld. 1.– tot Gld. 9.– Uitvoerige brochures verzendt gratis de Gen. Vertegenwoordiger der Sanatogen-Werke, B. Harrenstein, Amsterdam, Heerengracht 278.

EINDELIJK.

Hij: Nu zijn we pas twee dagen getrouwd en je begint al ruzie tegen me te maken.

Zij: Ja, hoelang zijn we niet verloofd geweest en al dien tijd heb ik me moeten inhouden.

Wilhelmina (tot grootmoeder die komt logeeren): Hebt u ook koude voeten, grootma?

Grootma: Neen lieveling, hoe vraag je dat zoo?

Wilhelmina: Omdat papa gisteren zei, dat hij u het vuur wel aan de schenen zou leggen.

***

Schoenmakersjongen (tot student): De baas laat vragen, of u niet wat geld voor hem heeft; want hij is in oogenblikkelijke geldverlegenheid.

Student: De complimenten aan je baas, en deel hem tot zijn troost mede, dat ik zijn deernis-wekkend lot deel.

***

Wat is je aanstaande?

Mijn aanstaande is dubbele Italiaansche boekhouder.

DE HOED.

Ons dienstmeisje solliciteerde naar een andere betrekking en kwam eenigszins verlegen bij mijn vrouw:

— Mevrouw, ik moet op een nieuwen dienst uit. Mag ik uw hoed even te leen, de mijne is wat te sjiek voor zoo iets.

JOH. ENSCHEDÉ EN ZONEN

GEVESTIGD SEDERT 1703 — HAARLEM — TEL. INTERC. TELF. 99

BOEK- EN PLAATDRUKKERIJ
LETTERGIETERIJ — STEREOTYPIE
GALVANOPLASTIE — AUTOTYPIE
ZINCOGRAPHIE — HOUTGRAVURE
PHOTOGRAVURE

BOEKDRUKKERIJ-BENOODIGDHEDEN
DRIE- EN VIERKLEURENDRUK
ONTWERPEN EN TEEKENINGEN
PHOTOGRAPHIE-BRAILLE-DRUK
SCHRIJF- & STEMPELINKT

CHARTREUSE

(Liqueur des Pères Chartreux-Tarragone).

La liqueur de la GRANDE CHARTREUSE sortie triomphante de tous ses procès en ce pays est désormais présentée au public avec la double étiquette destinée à garantir l'identité des produits par l'identité des fabricants. Seul, le lieu de la fabrication avait changé, en effet, et c'est la présente bouteille, qu'il faut désormais exiger pour avoir la **véritable** CHARTREUSE fabriquée à TARRAGONE par les PÈRES CHARTREUX, d'après leur fameux secret, et identiquement avec les mêmes plantes qu'autrefois.

EN VENTE PARTOUT

Agent général pour la Hollande:
J. A. VERBUNT – TILBURG

HEYENBROCK HASELAGER & Co.

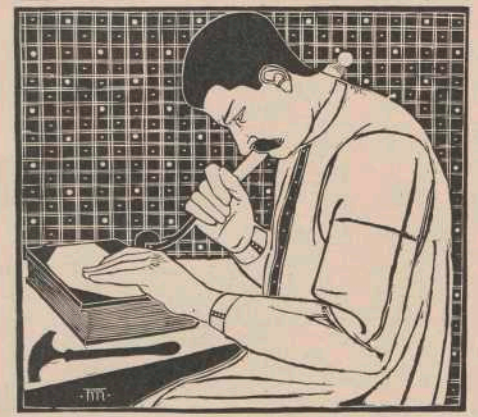
SINGEL 494 Opgericht 1892 - Interc. Tel. No. 2292 AMSTERDAM

Importeurs van Schrijfmachines en Benoodigdheden.

HANDELS-COPIEER-INRICHTING.

Oudste en grootste REPARATIE-INRICHTING voor SCHRIJF-MACHINES. Vraagt Brochure W.

ELIAS P. VAN BOMMEL
BOEKBINDER

KERKSTRAAT 53
AMSTERDAM

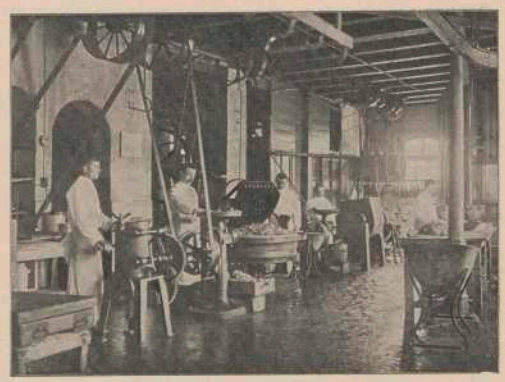
Boer: Een tillegram na Lije, wat kost dat?

Beambte: Omstreeks 30 cent voor een gewoon telegram. Aan wien wou je het sturen?

Boer: An m'n zeun bij de huzzaren.

Beambte: En wat wou je sturen?

Boer (haalt een schaal voor den dag): Zie dan meheer, ik bin vandoag jarig, en nou wou ik 'm wat errepels met vleesch sturen, met de telegraaf gaat dat gauw en hij krijgt ze warm.

Afdeeling worstfabricage.

TER MARSCH & Co. Hofleveranciers
ROTTERDAM.
Verduurzaamde en
Fijne Vleeschwaren
'T MEEST GEZOCHTE MERK IN NED. O.-I.

GOED GEMEEND

Heer, die een dame door een besteller een bouquet laat bezorgen: Heeft de dame niet gevraagd wie het was, die haar den bouquet liet brengen?

Besteller: Ja. h'm. Ze vroeg of het een heer was met een lang, dom gezicht.

Heer: Je hebt toch zeker gezegd dat het niet zoo was?

GASFORNUIZEN D.R.P. JUNKER & RUH

Importeurs:
R.S. Stokvis & Zonen Ltd.
AFD. GAS & WATER.
LEVERING UITSLUITEND AAN DEN HANDEL

ARNHEM CAFÉ-RESTAURANT
MUSIS SACRUM.
PLATS DU JOUR van af f 0.40.
DINERS vanaf f 1.25, 1.75 en hooger.

MELLIN'S VOEDSEL
Wanneer het natuurlyke voedsel voor het kindje er niet is, geef dan Mellin's Voedsel.

Met versche koemelk is het de ware plaatsvervanger van moedermelk—er is niets beter om die te vervangen.

Vry van zuurmeet—niet koken—geef Mellin's Voedsel en let op hoe het kindje groeit, sterker en gelukkiger wordt elken dag.

Monsteren Brochure gratis verkrygbaar op aanvrage aan Mellin's Food Depot, N.Z. Voorburgwal 298 Amsterdam.

Mellin's Voedsel

FOTO SCHAAP & Co.

-: CAMARA-FABRIEK :- REPARATIE-INRICHTING

EENIGSTE FABRIEK IN NEDERLAND

Generaal-Agenten der Optische Anstalt SCHULTZE & BILLERBECK

EURYPLAN - DUBBEL ANASTIGMATEN F: 4,5 F: 6 en F: 6,5

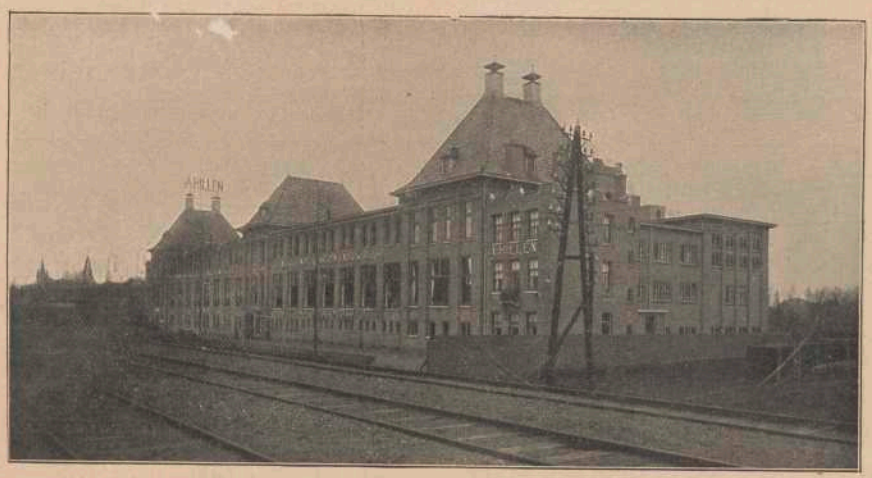
SNEL WERKEND ATELIER - OBJECTIEF F: 2,3

EN GROS EN DETAIL

„IMPERIAL" — DE BESTE AMATEUR-PLAAT

ZUIVER — GELIJKMATIG — SNEL WERKEND

SCHAAP & Co. - SPUI 8 - AMSTERDAM

Voorgevel van A. Hillen's Sigarenfabriek te Delft.

: Deze fabriek : levert het alom bekende merk **LA DEVISA** : de lichtste 4 cts. sigaar. : Volgens Duitsche methode vervaardigd.

Verkrijgbaar in onze Filialen en Verkoophuizen te: AMSTERDAM, ARNHEM, BREDA, BEESD, DELFT, DORDRECHT, DRIEBERGEN, GOES, GORINCHEM, GOUDA, DEN HAAG, HAARLEM, 's HERTOGENBOSCH, HILVERSUM, NIJMEGEN, ROTTERDAM, SCHEVENINGEN, SCHIEDAM, SLIEDRECHT, TIEL, UTRECHT, VLAARDINGEN, ZEIST, ZWOLLE, enz.

T 1472.
Jan 1911 68

ONZE SCHAAKRUBRIEK

REDACTEUR: A. VAN EELDE, ALKMAAR

H. L. Schuld.

„Ik ben geboren te 's Hertogenbosch in 1875 [illegible] aar mijn vader, dien ik reeds op 8-jarigen leeftijd moest verliezen, Kapelmeester was bij de stafmuziek van 't 5de Rgt. Infanterie.

Op mijn 12de jaar verloor ik het gezichtsvermogen ten gevolge van een val. Na gedurende 3 jaren zonder gunstigen uitslag onder behandeling van verschillende geneesheeren geweest te zijn, begaf ik mij naar het R. K. Blinden-Instituut te Grave, waar het mij zoo goed beviel, dat ik er ben gebleven.

Een ander ongeval, dat mij later overkwam, noodzaakte mij dikwijls alleen te zijn, waardoor ik op het idee kwam het schaakspel te leeren, daar dit mij een goede tijdpasseering scheen. Ik liet dan door een timmerman een schaakbord vervaardigen met ronde gaten in plaats van velden. De stukken [1]) liet ik van onderen voorzien van ronde blokjes, die juist in de gaten pasten, zoodoende konden deze bij het betasten niet omvallen.

Tegenwoordig heb ik het bord bijna niet meer noodig en schaak ik dus gewoonlijk uit het hoofd. [2])

Nadat ik mij de regels van het schaakspel uit een boekje had laten voorlezen, trachtte ik 2-zetten op te lossen en toen dit goed ging ook 3-zetten, waarop de lust in mij ontwaakte zelf ook een probleem te componeeren.

Zoo verscheen mijn eerste probleem, een 2-zet, in 1900 in het Centrum. Ik heb deze opgave niet meer: zij was zeer gebrekkig.

Het toeval bracht mij in briefwisseling met den heer van Eelde, die de goedheid had mij met de regels der problematiek in kennis te stellen.

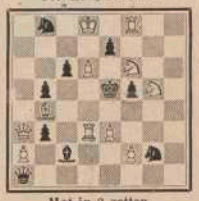
Ik heb thans 125 problemen gecomponeerd, waaronder 40 drie-zetten.

Ik werd 18 maal bekroond, waarvan elf keer in buitenlandsche wedstrijden."

Tot zoover de heer Schuld.

Kort nadat ik het bovenstaande van den heer Schuld ontvangen had en ik niets beters te doen had, [1]) trachtte ik mij een mijner problemen voor den geest te halen en koos daarvoor den 3-zet, eervol vermeld in het tornooi „Wedrowiec" [3]). Ik nam dezen 3-zet, omdat de compositie tamelijk ver terug lag en ik er voor de publicatie jaren lang aan gepeuterd had, waar dit het eerste probleem-idee was, dat ik ooit had gehad. Toen ik in slaap viel meende ik de positie gevonden te hebben, om echter den volgenden dag tot de conclusie te komen, dat ik het zwarte paard op a2 had geplaatst en dus het 2.... Pc2† had overzien.

No. 202.
H. L. SCHULD.

Mat in 2 zetten.

Ik haal dit staaltje niet aan, om te trachten een vergelijking te maken tusschen mijn arbeid en dien van den heer Schuld, waar ik in de verste verte niet aan denk!

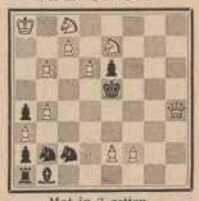
Doch *wel* als een poging duidelijk te maken in welk een vrij wel wanhopigen toestand een blinde componist verkeert, indien hem iets dergelijks overkomt als mij, hetgeen toch altijd tot de mogelijkheden behoort.

Bovendien, omdat ik er van overtuigd ben, hoe de groote meerderheid der componisten vaak onder den onaangenamen indruk was ziende *blind* te zijn geweest en dus van zelf tot de vereering moet komen van die weinigen onder hen, welke blind *ziende* zijn.

Intusschen, hierover uit te weiden, zou mij te ver voeren, zoodat ik mij tot de mededeeling moet bepalen. dat de heer Schuld tot die componisten behoort, die mij, als redacteur, steeds het *correktste* werk zonden.

Ik cursiveerde de opmerking, dat onze componist tegenwoordig zelden meer bord en stukken gebruikt, omdat wijlen Mackenzie zich daar ook het beste bij bevond, toen hij blind was geworden. Dit schijnt mij voor den begaafden blinden componist dan ook beslist de meest logische handelwijze toe, omdat ik meen, dat het uit den aard der zaak onvolkomen gebruik, dat de blinde van bord en stukken maken *moet*, ook van nadeeligen invloed zal zijn op de compositie zelve.

No. 203.
H. L. SCHULD.

Mat in 3 zetten.

Eindelijk wat het blind componeeren van den heer Schuld dubbel merkwaardig maakt, dat is het feit, hoe hij volkomen onkundig was van de regels van het schaakspel, *vóórdat* hij blind werd. De groote Mackenzie daarentegen had reeds een belangrijk deel zijner onvergetelijke kunstwerken gecomponeerd, vóórdat hij het licht zijner oogen verloor. Of het op de waarde der composities, die men blind vervaardigt, veel invloed kan hebben, wanneer men al of niet gecomponeerd heeft, vóórdat men blind werd, durf ik niet beslissen. Doch wel zou ik denken, dat men zich bijv. den paardensprong van g1 naar f3 gemakkelijker voorstelt, wanneer men Pg1–f3 en de volle beteekenis van dien zet, indertijd reeds ziender oogen heeft kunnen constateeren.

Wat de 5 problemen van den heer Schuld betreft, die ik onzen lezers aanbied, zoo vertrouw ik, dat de beide eerste publicaties hun wel zullen bevallen.

[1]) Ik had, vóórdat ik blind werd, een schaakspel gekregen.
[2]) Ik cursiveer. A. v. E.
[1]) Ik lag in bed en kon niet slapen!
[3]) No. 212 N. S. P.

De drie andere behooren tot de „pets" van den componist. No. 202 behaalde de 4de E. V. „Western Daily Mercury" (1906) en bewijst meteen hoe onze componist op 2-zettersgebied den Engelschen stijl is toegedaan. No. 203 werd ingezonden in den wedstrijd, gewijd aan de nagedachtenis van den Boheemschen componist J. Dobrusky en No. 204 verscheen in 1906 in het tijdschrift N. S. B.

De heer H. L. Schuld heeft zich in luttele jaren tot een der allerbeste der vaderlandsche componisten opgewerkt. Eene prestatie op zich zelve reeds bijzonder verdienstelijk en als blind componist die *nimmer* ziende componeerde, waarschijnlijk zonder wederga.

Daar moge nu wellicht voor velen veel onbegrijpelijks in zijn, doch ik zou zoo denken, dat al zijne confrères met bewondering tot dien arbeid opzien.

In ieder geval vertrouw ik uit naam mijner lezers te spreken, indien ik den heer Schuld een lang en gelukkig leven toewensch. En bovendien, dat hij daarin nog menigmaal ook *anderen* gelukkig moge maken door de publicatie van zijne sierlijke composities.

Zoo zij het!

A. v. E.

No. 204.

H. L. Schuld.

Mat in 6 zetten.

PARTIJ No. 53.

Siciliaansche Verdediging.

	G. E. Wainwright (wit).		P. R. Gibbs (zwart).
1	e2—e4	c7—c5	
2	g2—g3[1])	Pb8—c6	
3	Lf1—g2	Pg8—f6	
4	Pb1—c3	e7—e6[2])	
5	d2—d3	d7—d5	
6	e4×d5	Pf6×d5	
7	Pg1—e2	Lf8—e7	
8	0—0	0—0	
9	Pe2—f4	Pd5×f4	
10	Lc1×f4	Le8—d7	
11	Tf1—e1	Le7—f6	
12	Pc3—e4	b7—b6	
13	c2—c3	e6—e5	
14	Lf4—e3	Dd8—e7	
15	Dd1—h5	g7—g6	
16	Dh5—e2	Lf6—g7	
17	f2—f4	f7—f5	
18	Pe4—g5	Ta8—e8	
19	f4×e5	De7×e5[3])	
20	d3—d4	c5×d4	
21	De2—c4†[4])[5])	Kg8—h8	
22	Le3×d4	De5×e1†[6])	
23	Ta1×e1	Lg7×d4†[6])	
24	Kg1—f1[7])	Ld7—e6[8])	
25	Te1×e6	Te8×e6	
26	Lg2×c6	f5—f4	
27	Dc4—d4†	geeft op	

[1]) Een interessante voortzetting, in de laatste jaren veel door sterke spelers aangewend. [2]) Wellicht is 4 .... e5 te verkiezen, waardoor de kracht van wit's f-pion eenigszins verzwakt wordt. [3]) Sterker was de pion met het paard te nemen. [4]) Dit schaak bezorgt wit een onmiddellijk voordeel. [5]) Geen correct offer, gelijk het vervolg aantoont. [6]) Op 23.... Te8×e1 volgt 24 Kf2. [7]) Dit was de fout in zwart's combinatie. [8]) 24.... Te8×e1 had zwart's spel evenmin gered.

NATIONALE

Internationale Lauweren.

No. 205.

F. H. Jos. Ortmans.

Zelfmat in 2 zetten.

In den wedstrijd voor zelfmatten der „Norwich Mercury" behaalde No. 205 de 1ste Eervolle en No. 206 de 1ste Bijzondere Vermelding, terwijl Dr. L. N. de Jong nog de 3de en 4de Bijzondere Vermelding in de afdeeling 3-zetten, benevens de 4de Bijz. Verm. in de afdeeling 4-zetten verwierf.

Gelijk wij uit het boekje, getiteld „The Caduceus", dat de 100 beste der ingekomen zelfmatten bevat en hetgeen wij aan de beleefde vriendelijkheid van den heer Alain C. White te danken hebben, gelijk wij uit dit boekje leeren, zijn er 195 composities beoordeeld, ingezonden door 16 Engelschen, 2 Amerikanen, 6 Duitschers, 8 Oostenrijkers, 4 Denen, 2 Russen, 2 Australiërs en 5 Hollanders. [1]) Voorts werden er in elke afdeeling 4 prijzen uitgereikt en in totaal 14 E. V. en 19 B. V. Van de prijzen vielen er 4, van de E. V. 7 en van de B. V. 9 buiten Engeland.

No. 206.

Dr. L. N. de Jong.

Zelfmat in 2 zetten.

Het succes van onze geachte medewerkers G. Heathcote en P. F. Blake was overweldigend. De eerste behaalde in elke afdeeling den eersten prijs, niettegenstaande hij zich te voren nimmer aan de compositie van zelfmatten gewijd had. De heer Blake verwierf in de afdeeling 2-zetten den 3den en 4den prijs ex aequo en in de beide andere afdeelingen den 2den prijs.

Wij wenschen de HH. Ortmans en de Jong veel geluk met hunne onderscheidingen en wijzen er nog op hoe zij de eer der vaderlandsche problematiek hoog hielden door bijna een derde der E. V. en B. V., die buiten Engeland vielen, te bemachtigen.

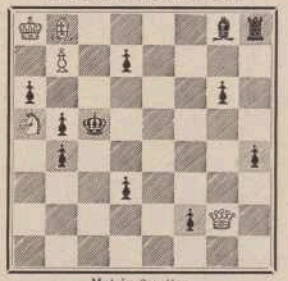
[1]) Waaronder nog J. Colpa, J. van Dijk en Jos. de Koning.

PROBLEMEN.

No. 207.

(Eerste publicatie.)

H. L. Schuld te Grave.

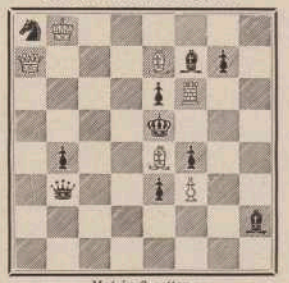

Mat in 2 zetten.

No. 208.

(Eerste publicatie.)

H. L. Schuld te Grave.

Mat in 3 zetten.

Oplossingen.

No. 197. (J. Cauveren).

1 Te4 ef4: 2 b4† enz.
fe4: 2 Df8† „
onv. 2 b4† „

No. 198. (J. Cauveren).

Onoplosbaar: 1 Pde7 faalt op Df8!

No. 199. (L. A. Kuyers).

1 Dh6: Kc6 2 Dc1† enz.
Ke6 2 Dh7 „
Kd4: 2 Dg5 „

Goede oplossingen ontvingen wij van: Mr. Ch. Enschedé te Haarlem, Mr. van Heycop ten Ham te Rotterdam, L. A. Kuyers te Amsterdam, J. W. Le Comte, W. B. H. Meiners en J. Vijzelaar te 's Gravenhage, H. Strick van Linschoten te Rijswijk, P. F. Blake te Liverpool, G. Heathcote te Arnside, Lad. Vetešník te Osiky, E. E. Westbury te Birmingham en T. King Parks te Manchester.

Correspondentie. H. S. v. L. te R. U heeft volkomen gelijk! „In de nahand" is gebleken, dat No. 185 (Max Karstedt) de nevenoplossing 1 Dd1 toelaat!

ELECTRISCHE LUXEBROODBAKKERIJ
HENRI J. CARELS.
DEN HAAG □ □ HAARLEM □ □ ZANDVOORT

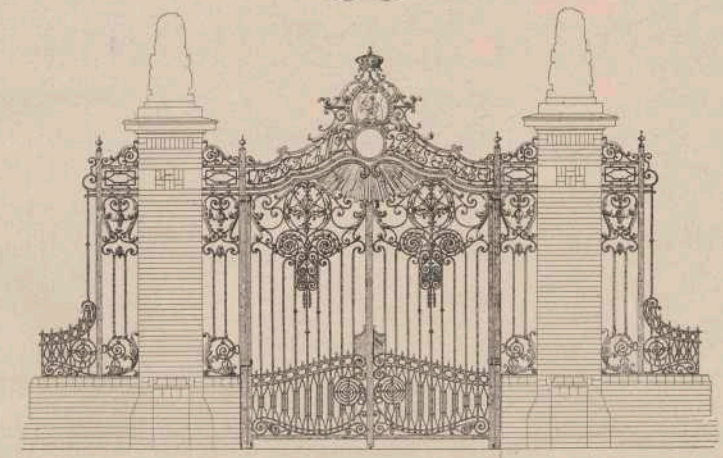

Vraagt GRATIS PROEFBROOD onder letter A, aan het Filiaal
PIET HEINSTRAAT 66 — DEN HAAG.

Wormbonbons „Kenha"
Zacht purgeerend,
Zeker werkend,
Zoet smakend.
Iedere bonbon bevat 0.025 gr. Santonine.
K & Z H
KRAEPELIEN & HOLM
Apothekers-Hofleveranciers, ZEIST.

„MIDDEL TEGEN WORMEN à f 0.25 per doosje"

W. HAAXMAN & Co.
SPECIALE FABRIEK VAN
ELECTRISCHE
RECLAME-TOESTELLEN.
AMSTERDAM,
SINGEL 176 (TORENSLUIS).

Dit Hek, waarmede de HOOGSTE ONDERSCHEIDING voor KUNSTSMEEDWERK op de Tentoonstelling te Brussel is behaald, wordt TE KOOP aangeboden door
A. J. DINGEMANS · · AMSTERDAM
· · Kunstsmeedwerk - Tel. 5098 - Koperwerk · ·
· BEGROOTINGEN — PLANNEN — INLICHTINGEN — TEEKENINGEN OP AANVRAAG EN GRATIS ·

TWEEDE HOLLANDSCHE

MAATSCHAPPIJ VAN LEVENSVERZEKERING.

GEVESTIGD TE HAARLEM. OPGERICHT IN 1870.

Kwibuske: Moeke, daar staat 'ne vent aan de deur met houten beenen!

Moeder: Och, zegt dat we geen houten beenen noodig hebben. Wat zouden we daarmee doen?

Op 't Vlams theater.

Snols: Gij schijnt u nog al te amuseeren Snugger?

Snugger: Bijlange niet.

— Waarom applaudiseert-de dan zoo geweldig?

— Wel, om wakker te blijven.

Aan Bismarck vroeg men eens, wat hij dacht te doen, wanneer in Sleeswijk-Holstein plotseling honderdduizend Engelschen zouden landen.

„Ik zou ze laten arresteeren" antwoordde hij koud.

In de school.

Leerling: Meester, wat is een aardbeving?

Professor: Een aardbeving is een schudding der aardschors, die met een ontploffing begint, en eindigt met een liefdadigheidsvertooning.

NEDERLANDSCH-INDIË.

Men vrage algemeen de **Ham,** afkomstig uit de zouterij van het **Verzendhuis** te Neede.

Deze munt uit door fijnen smaak, zuivere zouting en keurige verpakking.

De Ham is steeds voorradig bij de volgende Importhuizen:

Maatschappij voor Uitvoer en Commissiehandel, Batavia, Soerabaya, Semarang, Tjilatjap; **W. B. Ledeboer & Co.,** Macassar, Menado, Gorontalo; **Export Mij. „Jacatra",** Benkoelen.

Neede's Verzendhuis, Afdeeling Hammenzouterij, Neede (Gelderland, Holland)

ROYAL ENFIELD

EN

NEW-HUDSON

RIJWIELEN

WINNEN DOOR HUNNE ONAANTASTBARE

REPUTATIE

HET VERTROUWEN VAN ELK

WIELRIJDER

Vraagt Prachtcatalogi

Hoofd-agent:

J. WITMONDT - AMSTERDAM

291-293 PRINSENGRACHT

Maakt uw eigen Gas!!!

HET GLOBE SAFETY GAS APPARAAT

voor Verlichting, Verwarming en Kookdoeleinden.

BESLIST VEILIG. EENVOUDIG VAN CONSTRUCTIE. BILLIJK IN PRIJS.

Superieur aan alle andere gelijksoortige machines.

Het Apparaat is in werking te zien in de SHOW-ROOM van de Maatschappij.

Leidschestraat 12

AMSTERDAM.

N. V. Het Globe Safety Gas Syndicaat,
Dam 6, AMSTERDAM.

N. V. Het Globe Safety Gas Syndicaat,

Leidschestraat 12 - AMSTERDAM.

GASORNAMENTEN
IN SUPERIEURE UITVOERING.

Jaarsma-vulhaarden.
Jaarsma-gashaarden.

Gas-Stoom-Radiatoren.

„Vulcan" geysers.
Porselein-emaille baden.

BEGROOTINGEN KOSTELOOS.

BOUWT

daar, waar een mooie natuur, een lage levensstandaard, gemakkelijke communicatie-middelen, groot-stadscomfort en goedkoope bouwterreinen hand aan hand gaan - - - -

TE NUNSPEET

vindt U dit alles. „DE VELUWE" of het bouwbureau „ARTI" verschaffen U gaarne alle gewenschte inlichtingen omtrent bouwterreinen en landhuizen, gelegen in deze - - - - gezonde, malaria-vrije omgeving - - - - -

ONZE SCHAAKRUBRIEK

REDACTEUR: A. VAN EELDE, ALKMAAR

Wij ontvingen dezer dagen een schrijven van een onzer schaakvrienden, tevens redacteur, wien wij bij den „aanvang onzer betrekking" onze vrees had te kennen gegeven, dikwijls gebrek aan „copy" te zullen hebben. Hij had ons toen een riem onder het hart gestoken, voorspellende dat wij daar weinig of geen last van zouden hebben, onder opmerking, dat ons toekomstig leed z. i. elders lag.

Dezer dagen nu schreef hij ons, naar aanleiding van onze klacht over hetgeen wij „dwang"-copy noemden, en wij laten den inhoud hiervan verkort volgen, daar wij vermeenen hoe deze onzen lezers belang in kan boezemen.

„Daar heb ik je nu, amice! Ik heb het je wel voorspeld indertijd: je toekomstig „copy"-leed lag elders. Zeker, het *is* hoogst onaangenaam, ergens over te moeten schrijven, omdat je er met goed fatsoen niet over zwijgen kunt.

Dergelijke copy kan je m. i. al naarmate je ze meer of minder hinderlijk acht, in drie soorten verdeelen, n.l.:

I. Copy, die je *moet* geven, doch waarvan je te veel hebt voor één en te weinig voor twee maal.

Dit is nu wel vervelend, doch de onschuldigste vorm van „dwang"-copy. Als je geen gelegenheid hebt voor een kleinigheid, die je de tweede keer als bladvulling kunt gebruiken, zoo zal je er in 9 van de 10 gevallen, geleid door de routine, in slagen een verlengstuk aan je betoog te maken, dat er in de oogen van het overgroote deel van je lezend publiek niet bij de haren bijgesleept is. Hoewel: je geroutineerde collega's zal je hoogst zelden zand in de oogen strooien!

Doch, gelijk gezegd, in 9 van de 10 gevallen red je je er door een zekere handigheid uit. In 't voorbijgaan gezegd: ik heb altijd schik gehad in den burgerschooljongen, die op het eindexamen gelijk ieder ander een opstel in het Nederlandsch moest maken en begon met er o er uit te weiden, waarom hij drie der opgegeven onderwerpen niet koos. T. en pakte hij het vierde bij den kop, waar hij eigenlijk over wilde schrijven en.... waarvoor hij dan per slot van rekening den noodigen tijd miste. Daar zat een toekomstig journalist in dien knaap!

II. Copy, waarvan je bespeurt, dat de goede behandeling boven je krachten gaat.

Dat ziet er ijselijk uit! Doch, het valt geweldig mede, indien je je gezond verstand laat spreken. Want dit leidt je tot de overtuiging, dat elk van je collega's op zijn beurt naar aanleiding van dit feit met de handen in 't haar heeft gezeten en.... er zich uit gered. Bovendien „gepaste" journalistieke vrijmoedigheid sluit in zich, dat je nooit een oogenblik moet denken, dat je minder bekwaam bent dan een van je collega's. Want dan kan je elke journalistieke aspiratie wel laten varen.

III. Het onderwerp waarover je moet schrijven, acht je in je hart geen schot „copy" waard.

Dit is beslist het bedenkelijkste geval. Want dan ben je geneigd je zelf wijs te maken, dat je er heusch niet over zwijgen kunt om een volgend oogenblik weder tot de overtuiging te geraken, dat je toch feitelijk het beste deed geen woord over de quaestie te zeggen. M. a. w. je loopt gevaar, zoo lang op twee gedachten te hinken, tot je werkelijk „mank" wordt. En een journalist, die op deze wijze voor zijn geheele loopbaan kreupel wordt, is eenvoudig verloren.

„La morale de l'histoire?" Ik wilde, dat ik haar kende voor geval III. Raad? Is niet te geven. Tenzij je er aan hecht te vernemen, dat ik het 't beste acht over de zaak te zwijgen, indien je dat mogelijk acht. Vind je, dat je dat niet doen kan, zeg er dan zooveel over als je maar eenigszins mogelijk is. Zoo veel, dat je lezers, indien ze je van a tot z volgen, bij het laatste woord nog even wijs zijn als bij het eerste.

Toch is er misschien nog een raad, die waarde heeft. En die is, stoor je niet aan hetgeen een ander je aanbeveelt en.... doe precies waar je lust in hebt!

En steek nu maar van wal met je verslag over de match Lasker—Janowski!"

Of het bovenstaande nu als ernst of kortswijl wordt opgevat, lezer, in allen gevalle bemoedigend is anders, dachten wij.

Langs een omweg is ons nu de bekentenis van het hart, hoe wij meenden over de match Lasker—Janowski te *moeten* schrijven, terwijl wij er zoo gaarne over gezwegen hadden.

Wij zaten dus in de knoei en, laten wij het maar dadelijk bekennen, wij *zitten* er nog in, n'en déplaise het schrijven van onzen schaakvriend.

Voorop stellen wij, dat wij het hoogst ongepast zouden vinden, van deze plaats woorden van afkeuring te doen hooren over het figuur, dat Janowski in deze match gemaakt heeft. Bovendien volmaakt onnoodig ook, waar de „schaak"-roede buitendien onzen Pool niet gespaard zal blijven.

Evenzoo vermeenen wij, dat het weinig aanbeveling verdient Dr. Lasker te huldigen, naar aanleiding van zijn succes in dezen tweekamp. Immers, vroeger gaf hij veel eclatanter blijken van een reus op schaakgebied te zijn, welke in de toekomst ook wel niet uit zullen blijven, naar wij verwachten.

En wat wij dan verder over dezen „strijd" zeggen kunnen, dat onzen lezers belang kan inboezemen.... wij weten het werkelijk niet.

Alleen moet ons nog de opmerking van het hart, dat wij in de vorige zinsneden het woord strijd tusschen aanhalingsteekens plaatsten, omdat het o. i. een zeer verkeerd begrip geeft van het wezen der match Dr. Lasker—Janowski.

Want van strijd is er geen oogenblik sprake geweest.

Bovendien hebben de partijen dezer match geen bijzondere waarde en zijn deze — gelijk het Deutsches Wochenschach o. i. terecht opmerkt — geen zier beter dan die, welke de groote meesterwedstrijden ons te zien geven.

De tournée van den Boheemschen schaakmeester Duras door ons land is zeer interessant geweest.

Vooreerst door zijn match tegen Dr. Esser, die hij met 4—1 won en waarvan de laatste partij een kabinetstukje opleverde van blijvende waarde.

Dan heeft 's meesters betrekkelijk gering succes bij zijne simultaan séances opnieuw aangetoond, welke een groote kracht onze schakers kunnen ontwikkelen. Daarbij komt nog, dat onze goede spelers voor den simultaanspeler dubbel gevaarlijk werden, omdat zij door de geringe grootte van ons land in staat zijn hem op elke séance te bestrijden.

Wij stellen ons voor in de volgende rubriek enkele der tegen den meester gespeelde partijen te geven.

PARTIJ No. 54.

In 1910 te Manchester gespeeld.

(Eerste publicatie.)

Fransche Partij.

	T. King Parks (wit).		L. A. Shell (zwart).		
1	e2—e4	e7—e6	16	h5—h6	Tf8—e8
2	Dd1—e2 [1])	c7—c5	17	De2—g4	Le7—f6
3	Pg1—f3	Pb8—c6	18	h6×g7	Pd7—e5
4	g2—g3	b7—b6	19	Dg4—h5	Ta8—c8
5	Lf1—g2	Lc8—b7	20	Tf1—f2	b6—b5 [2])
6	d2—d3	Pg8—e7	21	Lg2—e4	Lf6×g7 [3])
7	Pb1—c3	Pe7—g6	22	f5—f6	Lg7×f6
8	0—0	Lf8—e7	23	Dh5×h7†	Kg8—f8
9	h2—h4	Pc6—d4	24	Lc1—h6†	Kf7—e7
10	Pf3×d4	c5×d4	25	Tf2×f6	Te8—h8 [4])
11	Pc3—d5 [5])	e6×d5	26	Dh7—f5 [6])	Dd8—d7
12	e4×d5	d7—d6 [7])	27	Df5—g5 [8])	Dd7—d8
13	h4—h5	Pg6—e5	28	Tf6×f7††	Ke7—e8 [9])
14	f2—f4	Pe5—d7	29	Tf7×b7	geeft op
15	f4—f5	0—0 [10])			

[1]) De aanval van Tschigorin, waardoor het gebruikelijke 2. . . . d7—d5 vertraagd wordt. De hier gekozen verdediging wordt voorgestaan door Blackburne en Dr. Tarrasch. [2]) Een wellicht niet geheel correkt offer, dat intusschen een sterken aanval geeft met eenige interessante stellingen. [3]) Gedwongen: wit dreigde te winnen door 15 d6. [4]) De verdediging is beslist moeilijk. Hier was echter 15. . . . Pe5 beter geweest. [5]) Tijdverlies, . . . doch 't is moeilijk een goede verdediging te vinden. [6]) Wit dreigde met 32 Th2. [7]) Op 35. . . . Kf6: volgde 36 Lg5† en 37 Dh4 mat. [8]) Dreigende 37 Te6†. [9]) Met onmiddellijke matdreigieg. [10]) 33. . . Kf7: 39 Dg7† Ke8 30 Dh8:† Kd7 31 Dg7† De7 32 Lf5† Ke8 33 Dg8† met mat op den volgenden zet (Annotaties van T. K. P.).

NATIONALE

Internationale Lauweren.

No. 209.

Dr. L. N. DE JONG.

4de Bijz. Vermelding „Norwich Mercury."

Zelfmat in 3 zetten.

No. 210.

Dr. L. N. DE JONG.

5de Bijz. Vermelding „Norwich Mercury"

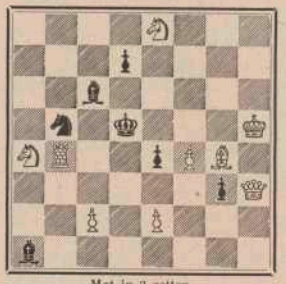
Zelfmat in 3 zetten.

PROBLEMEN.

No. 211.

(Eerste publicatie.)

T. KING PARKS te Manchester.

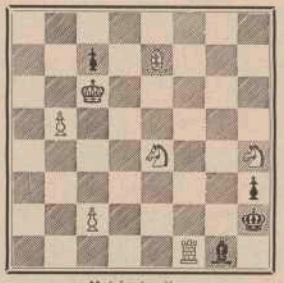

Mat in 2 zetten.

No. 212.

(Eerste publicatie.)

E. FERBER te St. Amarin.

Mat in 4 zetten.

No. 211 achten wij een handig geconstrueerde opgave, met een aardigen sleutelzet, die, naar wij vertrouwen, ook onzen lezers goed zal bevallen.

No. 212 vinden wij beslist vermakelijk door de eenig oolijke manier, waarop wit zwart er tusschen neemt. Het is o. i. het type eener opgave, waarvan onze geachte medewerker uit St. Amarin het geheim bezit. Wij durven voorspellen, dat zelfs de meest verstokte vierzettershater in de oplossing van deze opgave genoegen zal scheppen.

Oplossingen.

No. 200. (K. A. L. KUBBEL).

1 Pd4 enz.

No. 201. (T. KING PARKS).

1 Kh4	Pd3	2 Tf7:†	enz.
	Pf3†	2 ef3:	„
	f6	2 Df4†	„
	Ke4	2 Df4†	„
	onv.	2 Dg5†	„

Goede oplossingen ontvingen wij van: Mr. Ch. Enschedé te Haarlem, J. W. Le Comte, W. B. H. Meiners en J. Vijzelaar te 's Gravenhage, Mr. van Heycop ten Ham te Rotterdam, J. Reeser te Voorburg, H. Strick van Linschoten te Rijswijk, L. A. Kuyers te Amsterdam, P. F. Blake te Liverpool, G. Heathcote te Arnside, Lad. Vetešník te Osiky, E. E. Westbury te Birmingham en T. King Parks [1]) te Manchester.

„The Pittsburgh Gazette Times" schrijft een wedstrijd voor twee- en drie-zettige opgaven. Hoogstens *drie* problemen in elke klasse moeten op diagram *in duplo* (evenals de volledige oplossing), uiterlijk 1 Mei 1911 geposteerd, verzonden worden aan Mr. H. L. Dolde, Chess Editor, Pittsburgh Gazette Times, Pittsburgh, Pa., U. S. A.

Elke zending moet bovendien vergezeld gaan van naam en volledig adres van den componist. Motto's zijn onnoodig, waar elk probleem, te beginnen met 1 Jan. 1911, onder een nummer zal gepubliceerd worden.

Gezamenlijke inzendingen zijn toegelaten.

Prijzen: 3-zetters 12, 6, 3 en 2 dollars, 2-zetters 6, 3, 2 en 1 dollar. Bovendien één van Alain C. White's boekwerken voor het beste „complete block-problem" [2]) in elke klasse.

Jury: Alain C. White en Murray Marble.

Met Kerstmis ontvingen wij van den Amerikaanschen probleem-componist Alain C. White een keurig uitgevoerd werkje ten geschenke, getiteld: „The White Rooks" of, in het Hollandsch overgezet: „De Witte Torens."

Uit den aard der zaak handelt dit uitsluitend over schaak-opgaven met torens als *eenige* officieren van wit, hoewel de verdedigingsmiddelen van zwart onbeperkt blijven.

De volgende maand hopen wij dit aantrekkelijke boekje uitvoeriger te kunnen bespreken.

[1]) Ook van de November-problemen.
[2]) Tempo-probleem van de 1ste orde.

ELECTRISCHE LUXEBROODBAKKERIJ
HENRI J. CARELS.
DEN HAAG □ □ HAARLEM □ □ ZANDVOORT

Vraagt GRATIS PROEFBROOD onder letter A, aan het Filiaal
PIET HEINSTRAAT 66 — DEN HAAG.

WOORDSPELING.

In de gemeenteraadszitting pleitte een van de leden voor:

„de leiding van de werkzaamheden der waterverversching en van de uitbaggering in een hand."

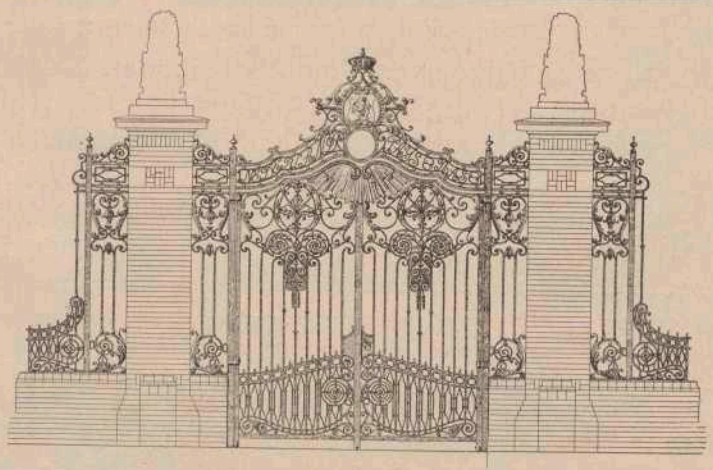
Zou terwille van de zuivere hand eerst uitbaggering en daarna waterververscching niet beter zijn?

W. HAAXMAN & Co.
SPECIALE FABRIEK VAN
ELECTRISCHE
RECLAME-TOESTELLEN.
AMSTERDAM,
SINGEL 176 (TORENSLUIS).

WEER NIET GOED.

En die verloving met N. is uit?

Ja, ze had hem gezegd, dat hij spaarzaam moest zijn, en toen gaf hij haar een verlovingsring met een valschen steen, en dat kon ze niet uitstaan.

Dit Hek, waarmede de HOOGSTE ONDERSCHEIDING voor KUNSTSMEEDWERK op de Tentoonstelling te Brussel is behaald, wordt TE KOOP aangeboden door

A. J. DINGEMANS · · AMSTERDAM

Kunstsmeedwerk - Tel. 5098 - Koperwerk

BEGROOTINGEN — PLANNEN — INLICHTINGEN — TEEKENINGEN OP AANVRAAG EN GRATIS

TWEEDE HOLLANDSCHE

MAATSCHAPPIJ VAN LEVENSVERZEKERING.

GEVESTIGD TE HAARLEM. OPGERICHT IN 1870.

NEDERLANDSCH-INDIË.

Men vrage algemeen de **Ham,** afkomstig uit de zouterij van het **Verzendhuis** te Neede.

Deze munt uit door fijnen smaak, zuivere zouting en keurige verpakking.

De Ham is steeds voorradig bij de volgende Importhuizen:

Maatschappij voor Uitvoer en Commissiehandel, Batavia, Soerabaya, Semarang, Tjilatjap; **W. B. Ledeboer & Co.,** Macassar, Menado, Gorontalo; **Export Mij. „Jacatra",** Benkoelen.

Neede's Verzendhuis, Afdeeling Hammenzouterij, Neede (Gelderland, Holland)

G. H. BÜHRMANN

PAPIERGROOTHANDEL

OPGERICHT 1866

AMSTERDAM ROTTERDAM

ROYAL ENFIELD

EN

NEW-HUDSON

RIJWIELEN

WINNEN DOOR HUNNE ONAANTASTBARE

REPUTATIE

HET VERTROUWEN VAN ELK

WIELRIJDER

Vraagt Prachtcatalogi

Hoofd-agent:

J. WITMONDT - AMSTERDAM

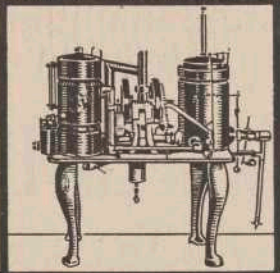
291-293 PRINSENGRACHT

MAAKT UW EIGEN GAS!!!!!

VOOR: VERLICHTING - VERWARMING - KOOKDOELEINDEN.

BEKROOND MET GOUDEN-MEDAILLE, MIDDENSTANDS-TENTOONSTELLING AMSTERDAM ·1909·

DE PRODUCTIE-KOSTEN VAN DIT GAS-BEDRAGEN CIRCA ÉÉN CENT PER M³.

HET GLOBE SAFETY GAS APPARAAT.

AAN TE BEVELEN VOOR: HUIZEN - VILLA'S - WINKELS - KERKEN ENZ.

N.V. HET GLOBE SAFETY GAS SYNDICAAT, LEIDSCHESTR: 12, AMSTERDAM, TELEF: 9632

BOUWT

daar, waar een mooie natuur, een lage levensstandaard, gemakkelijke communicatie-middelen, groot-stadscomfort en goedkoope bouwterreinen hand aan hand gaan - - - -

TE NUNSPEET

vindt U dit alles. „DE VELUWE" of het bouwbureau „ARTI" verschaffen U gaarne alle gewenschte inlichtingen omtrent bouwterreinen en landhuizen, gelegen in deze - - - - - gezonde, malaria-vrije omgeving - - - - -